

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

**Tak zvaný Radní manuál královského věnného města Chrudim
1625–1634**

Diplomová práce

Autor: Bc. Pavla Kudláčková
Studijní program: N7105 / Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví
Forma: prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, PhD.

Hradec Králové 2019

Zadání diplomové práce

Autor: Pavla Kudláčková

Studium: F17NP0034

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví

Název diplomové práce: **Tak zvaný Radní manuál královského věnného města Chrudim z let 1625-1634**

Název diplomové práce AJ: The so-called Municipal Council Manual of the Royal Dowry Town of Chrudim from 1625 to 1634

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se bude věnovat radnímu manuálu královského věnného města Chrudim pocházejícího z let 1625 až 1634. V rámci výzkumu bude proveden diplomatický rozbor pramene i obsahová analýza dochovaných zápisů. Metody: diplomatický rozbor, transkripce, analýza, syntéza, komparace.

Státní okresní archiv Chrudim, fond Archiv města Chrudim, Radní manuál 1625-1634, inv. č. 339., Josef Cereghetti, Historia Chrudimská, v níž se vypisuje počátek města Chrudimě, jakož také zkáza a zase poznovu vystavení, a všelikých věcí v něm zběhlých: z rozličných starých historických kněh shledaná a v jeden pořádek uvedená a sepsaná ode mne Josefa Ceregettiho vlastence a souseda tohoto královského, věnného a krajského města Chrudimě, edd. Tilman Berger - Tomáš Malý, Chrudim 2005., Marek Ďurčanský, Česká města a jejich správa za třicetileté války: zemský a lokální kontext, Praha 2013., Jiří Charvát, Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města, Chrudim 1991., Pavel Kobetič, Tomáš Pavlík, Ivo Šulc a kol, Chrudim: vlastivědná encyklopedie, Chrudim 2005., Jiří Pražák, O metodě diplomatického studia městských knih, Archivní časopis 3,4, 1953, s. 145-162, 205-227., Ivan Slejška, z historie města Chrudimě, Chrudim 1998.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Vojtíšková, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.11.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením doc. PhDr. Jany Vojtíškové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 2. 7. 2019

Pavla Kudláčková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucí mé diplomové práce paní doc. PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za trpělivost, cenné rady a připomínky. Dále bych touto cestou chtěla poděkovat pracovníkům Státního okresního archivu v Chrudimi za ochotu při vyhledávání pramenů. V neposlední řadě patří poděkování mé rodině, která mi byla oporou po celou dobu studia.

Anotace

Pavla KUDLÁČKOVÁ, *Tak zvaný Radní manuál královského věnného města Chrudim 1625–1634*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2019, s 88. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá městskou úřední knihou nazývanou v inventáři k fondu Archiv města Chrudim jako Radní manuál z let 1625–1634. Tento nepřesně označený pramen je ve skutečnosti městskou knihou půhonů. Součástí práce je stručná historie města s důrazem na období třicetileté války. Dále se zaměřuje na paleograficko-diplomatický rozbor pramene s přihlédnutím k dochovaným knihám z produkce chrudimské městské kanceláře z období první poloviny 17. století. Pozornost je věnována také obsahové analýze zápisů, při níž bylo mimo jiné využito metody transkripce. Další metody použité při této práci jsou: pramenný výzkum, diplomatický rozbor, paleografická analýza, komparace.

Klíčová slova: Chrudim, městská správa, městská diplomatika, radní manuál, půhon, třicetiletá válka

Abstract

Pavla KUDLÁČKOVÁ, The so-called Municipal Council Manual of the Royal Dowry Town of Chrudim from 1625 to 1634, Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2019, pp. 88. Diploma Dissertation.

This diploma thesis focuses on complex analysis of the municipal book called in the inventory of the Archive of the City of Chrudim as the Council manual of 1625–1634. This inaccurately called source is in fact municipal book of summons. One part of thesis describes a brief history of city with emphasis on the Thirty Years War. The diploma thesis also deals with diplomatico-paleographical analysis of the source taking into account the extant books from the production of the Chrudim city office from the first half of the 17th century. Attention is also paid to the content analysis of records, which included, among other things, transcription methods. Other methods used in this work are: source research, diplomatic analysis, paleographic analysis, comparison.

Keywords: Chrudim, administration of city, city diplomatic, council manual, summon, Thirty Years War

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	8
ÚVOD.....	9
1. DĚJINY MĚSTA CHRUDIM S DŮRAZEM NA OBDOBÍ TŘICETILETÉ VÁLKY	12
1.1 VÝVOJ DO ROKU 1618.....	12
1.2 PODOBA MĚSTA PŘED TŘICETILETOU VÁLKOU	16
1.3 OBDOBÍ TŘICETILETÉ VÁLKY	22
1.4 MĚSTSKÁ SPRÁVA ZA TŘICETILETÉ VÁLKY ZVLÁŠTĚ VE SVĚTLE KNIHY PŮHONNÉ.....	27
2. CHRUDIMSKÁ PŮHONNÁ KNIHA Z LET 1625–1634	35
2.1 DOCHOVANÉ CHRUDIMSKÉ MĚSTSKÉ KNIHY Z 1. POL. 17. STOL.	35
2.2 DIPLOMATICKÝ A PALEOGRAFICKÝ ROZBOR PRAMENE	38
3. OBSAHOVÁ ANALÝZA ZÁPISŮ V KNIZE PŮHONNÉ.....	51
3.1 POČET ZÁPISŮ V KNIZE PŮHONNÉ.....	57
3.2 REKONSTRUKCE SPORU ŘEŠENÉHO V KNIZE PŮHONNÉ	66
ZÁVĚR	67
SEZNAM OBRÁZKŮ	69
SEZNAM TABULEK.....	70
SEZNAM GRAFŮ	71
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	72
PRAMENY NEVYDANÉ	72
PRAMENY VYDANÉ.....	73
ARCHIVNÍ POMŮCKY	73
LITERATURA	74
JMENNÝ A MÍSTNÍ REJSTŘÍK.....	78
OBRAZOVÁ A TABELÁRNÍ PŘÍLOHA.....	83

Seznam zkratek

AH – Archaeologia historica

AMCh – Archiv města Chrudim

cit. – citováno

f. – fond

fol. – folio

FF – Filozofická fakulta

gr. – grošů

gr. míš. – groš míšeňský

n. – nebožtík

MÚ – městský úřad

inv. č. – inventární číslo

kn. č. – kniha číslo

KPVHA – Katedra pomocných věd historických a archivnictví

r – recto (přední strana listu)

SAP – Sborník archivních prací

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

Sv. – svazek

UHK – Univerzita Hradec Králové

UPa – Univerzita Pardubice

v – verso (zadní strana listu)

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je rozbor knihy, která byla při archivním zpracování nepřesně označena jako radní manuál z let 1625–1634.¹ Do radních manuálů písaři zaznamenávali zápisy z jednání městské rady. Zkoumaná kniha z produkce chrudimské kanceláře ale obsahuje mimo jiné velké množství půhonů, tj. obeslání k soudu. Ve skutečnosti se proto jedná o knihu půhonů. Přestože je kniha v inventáři nazývána jako radní manuál, je v práci pro srozumitelnost použito označení, které vystihuje podstatu, tedy kniha půhonná. Pro citování pramene je naopak název z inventáře zachován.

Půhonným knihám byla doposud věnována pozornost pouze na zemské úrovni,² nikoli na městské. Ani chrudimské městské úřední knihy se doposud netěšily pozornosti badatelů. Výjimkou je zpracování knihy *Liber sententiarum* Renaty Růžičkovou³ a stručné shrnutí poznatků k nejstarší chrudimské pamětní knize od Iva Šulce.⁴ V ostatních případech byly knihy a listinný materiál využity pro práce, které se věnovaly historii města.⁵ Obdobím třicetileté války v Chrudimi se pak zabývají dvě studentské práce a jedna studie věnovaná celému Chrudimsku.⁶

---

¹ Státní oblastní archiv Zámorsk, Státní okresní archiv Chrudim, fond Archiv města Chrudim (dále AMCh), Radní manuál 1625–1634, inventární číslo (dále inv. č.) 339, kniha číslo (dále kn. č.) 131.

² Edičně zpřístupněný byl pražský nejstarší půhonný kvatern v publikaci: František DVORSKÝ – Josef EMLER (edd.), *Nejstarší zbytky desk zemských půhonných*, Praha 1868. Později i v edici: J. EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého v roce 1541 pohořelých*, svazek (dále sv.) I., Praha 1870, sv. II., Praha 1872. Na Moravě se tématu desk zemských věnovali: Petr CHLUMECKÝ – Jan CHYTIL – Karl DEMUTH – Adolf R. WOLKSKRON (edd.), *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren*, Brno 1856. Tomáš KALINA – Miroslav ROHLÍK – František MATĚJEK (edd.), *Moravské desky zemské*, Brno 1948–1953. Vincenc Brandl (ed.), *Libri citationum et sententiarum seu, knihy půhonné a nálezové*, Brno 1872–1911.

³ Renata RŮŽIČKOVÁ (ed.), *Tzv. Liber sententiarum ab anno 1555*, Chrudim 1996.

⁴ Ivo ŠULC, *Pamětní kniha rudá, nejstarší kronika města Chrudimi*, Chrudimské vlastivědné listy 5, 2008, s. 2–4.

⁵ Čeněk FLORIÁN, *Spory města Chrudim v 2. polovici 17. století*, Chrudim 1930. Jan FROLÍK – Jan MUSIL – David RICHTER – Jan VOJTÍŠEK, *Chrudim v době Karla IV.*, Chrudim 2016. Eva SEMOTANOVÁ – Robert ŠIMŮNEK a kol., *Historický atlas měst České republiky: Chrudim*, sv. 13, Praha 2003. Jan FROLÍK, *Chrudim českých královen*, Chrudim 2002. Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Chrudim v pravěku a středověku, Obrázky každodenního života*, Chrudim 1998. Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko: prehistorie a historie obcí na Chrudimsku*, díl IV., Chrudim 1926. Jiří CHARVÁT, *Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*, Chrudim 1991. Pavel KOBETIČ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002. Pavel KOBETIČ – Tomáš PAVLÍK – Ivo ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, Praha 2005. Jan MUSIL, *Středověké opevnění města Chrudimi*, in: Chrudimský vlastivědný sborník, Chrudim 2005. David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, *Paginae historiae* 16, 2008, s. 49–101. Tomáš PAVLÍK, *Církev v Chrudimi*, Chrudim 2001. Ferdinand POCHOBRADSKÝ – Jaroslav ADÁMEK, *Stará Chrudim*, Chrudim 1932. Antonín RYBIČKA,

Cílem práce je tedy seznámit odbornou veřejnost s dochovanou chrudimskou půhonnou knihou a mimo jiné by mělo bádání zdokumentovat i chrudimskou městskou správu ve světle zkoumané knihy.

K práci byly využity prameny z fondu Archiv města Chrudim uloženého ve Státním okresním archivu Chrudim.⁷ V Archivu Národního muzea se ke zkoumané problematice dochoval jeden list s obesláním chrudimského měšťana z roku 1614.⁸ Pro porovnání chrudimské knihy byly využity knihy citací uchované ve fondu Archiv města Kouřim, který se nachází ve Státním okresním archivu Kolín.⁹ Pouze odkazy k tomuto typu knihy, tedy „knihy půhonů a důhonů“, nalezneme také v královéhradecké kanceláři v registrech korespondencí.¹⁰

Diplomová práce je členěna do tří kapitol. První kapitola se věnuje historii bývalého královského věnného města Chrudim s důrazem na období třicetileté války, kdy vznikla zkoumaná kniha. Popisuje také podobu města před třicetiletou válkou. Následně se také zabývá doposud neznámou správou města na základě informací, které jsou obsažené v knize půhonné.

Druhá kapitola se zabývá diplomaticko-paleografickým rozborem dochované zkoumané knihy. Jeho součástí je vnější rozbor, kde je zhodnocena vazba, počet a foliace listů, filigrány, použitý inkoust. Jsou zde také rozlišeny písarské ruce, aby

---

O erbovních a patricijských rodinách v XV. až XVII. století v městě Chrudimi usedlých, Praha 1883. Ivan SLEJŠKA, *...z historie města Chrudimě*, Chrudim 1998. I. ŠULC, *Chrudim*, Praha 2010.

⁶ Tereza PROKEŠOVÁ, *Třicetiletá válka v královském věnném městě Chrudimi: dějiny města do prvního švédského vpádu v roce 1639*, bakalářská práce na Katedře historických věd FF UPa, Pardubice 2007. Lenka NOVOTNÁ, *Příspěvek k dějinám Chrudimi za třicetileté války – léta 1639–1648*, bakalářská práce na Ústavu historických věd FF UPa, Pardubice 2013. Jan MUSIL – Petr NETOLICKÝ – Michal PREUSZ, *Obráz událostí třicetileté války na Chrudimsku, korelace archeologický a historických pramenů*, *Archaeologia historica* (dále AH) 43, 2018, s. 281–309.

⁷ AMCh, *Manual consularis 1634–1642*, inv. č. 334, kn. č. 126; *Knihy kupuov a prodauov gruntov poddaných k špitálům při městě Chrudimi náležitých 1551–1636*, inv. č. 370, kn. č. 162; *Liber contractuum ruber 1607–1643*, inv. č. 375, kn. č. 167; *Liber contractuum viridis 1585–1640*, inv. č. 374, kn. č. 166; *Liber contractuum flavus 1644–1719*, inv. č. 376, kn. č. 168; *Liber contractuum violaceus 1680–1720*, inv. č. 377, kn. č. 169; *Liber donationum nuptialium novus viridis, 1589–1836*, inv. č. 379, kn. č. 171; *Liber memorabilium 1579–1662*, inv. č. 373, kn. č. 165; *Liber orphanorum 1505–1637*, inv. č. 368, kn. č. 160; *Liber testamentorum 1612–1760*, inv. č. 380, kn. č. 172; *Liber transactionum 1618–1710*, inv. č. 381, kn. č. 173; *Liber testamentorum 1505–1614*, inv. č. 367, kn. č. 159; *Liber vinitorum 1554–1652*, inv. č. 371, kn. č. 153; *Pamětní kniha rudá 1628–1775*, inv. č. 333, kn. č. 125.

⁸ Jan mladší Přibík z Otoslavíc a na Březovicích obeslal Štefana Vágnera o dluh 46 kop a 17 gr. míš. Archiv Národního muzea, fond (dále f.) Topografická sbírka F, Chrudim, list z 16. 10. 1614.

⁹ Státní oblastní archiv (dále SOA) Praha, Státní okresní archiv (dále SOkA) Kolín, fond (dále f.) Archiv města (dále AM) Kouřim, *Knihy citací 1585–1596*, inv. č. 258, kn. č. 253; *Knihy citací 1627–1631*, inv. č. 259, kn. č. 254; *Knihy citací 1637–1654*, inv. č. 260, kn. č. 255.

¹⁰ Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Orlicí 2013, s. 254.

bylo možno sledovat personální zastoupení v chrudimské městské kanceláři sledovaného období. Současně se kapitola věnuje i městským knihám, které se dochovaly z produkce chrudimské městské kanceláře. Je zde také třeba zmínit, že pro všechny městské knihy z chrudimského archivu využívám k citování pramene novodobou foliaci, která byla u všech knih zavedena.

Poslední část práce je věnována vnitřnímu diplomatickému rozboru, resp. obsahové analýze zápisů a jejich počtu. Množství zápisů je porovnáno s tehdejšími válečnými útrapami odehranými v městském prostředí. Nakonec je zde také na základě zápisů v půhonné knize rekonstruován jeden z případů, v němž obesílal jeden měšťan druhého k zaplacení dluhu. Jednotlivé pojmy jsou jednak vysvětleny na uvedených příkladech, jednak prostřednictvím Koldínových Práv městských Království českého¹¹ zpřístupněných edicí Karlem Malým a kolektivem autorů. Příklady jsou z knihy transkribovány za použití pravidel sepsaných Ivanem Šťovíčkem a kolektivem.¹²

---

¹¹ Karel MALÝ a kol. (edd.), *Práva městská Království českého, edice s komentářem*, Praha 2013.

¹² Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů z 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

1. Dějiny města Chrudim s důrazem na období třicetileté války

1.1 Vývoj do roku 1618

Město Chrudim, které leží na rozhraní Železných hor a Polabské nížiny, získalo své výsadní postavení za doby vlády Přemysla Otakara II. a stalo se důležitým správním, společenským a kulturním centrem. Jeho důležitost potvrdil Karel IV., když Chrudim zařadil v *Majestas Carolina* mezi majetky, které nikdy nesmí být zastaveny.¹³

Archeologické vykopávky dokládají osídlení na místě dnešní Chrudimi již v období paleolitu.¹⁴ Nejstarší písemná památka, kde je zaznamenán název tehdejšího hradiště, pochází z 10. století. Jedná se o donaci pro Břevnovský klášter od Boleslava II.¹⁵ Druhou zmínku najdeme v Kosmově kronice, kde se dozvídáme, že zde zemřel přemyslovský kníže Břetislav. Na konci 12. století a na počátku 13. se Chrudim stala doménou vedlejší větve Přemyslovců – Děpoliců.¹⁶ Opět se navrátila pod přímou správu krále po jejich vymření v roce 1223.¹⁷

Hradiště bylo v době, kdy Přemysl Otakar II. vydal zakládací listinu pro královské město Chrudim,¹⁸ již rozsáhlou sídelní aglomerací. Obsahem písemnosti je oznámení, že město Chrudim bude založeno vedle staré Chrudimi a bude se řídit jihlavským právem.¹⁹ Poprvé bylo nově založené královské město uděleno Václavem II. Elišce Rejčce, a to ve formě důchodu 20 000 hřiven stříbra.²⁰ V roce 1307 obdržela Eliška Rejčka od svého druhého manžela Rudolfa Habsburského důchody z měst Hradce Králové, Chrudimi, Vysokého Mýta, Poličky a Jaroměře. Po jeho smrti propukly boje o nástupnictví na český trůn. Zvoleným českým králem

---

¹³ J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 6.

¹⁴ J. FROLÍK – J. SIGL, *Chrudim v pravěku a středověku*, s. 13.

¹⁵ Chrudim se zde objevuje v mladších přispiscích ze 13. století, u kterých se dnes pochybuje o pravosti. J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 16.

¹⁶ Další kusé zprávy o Chrudimi pochází ze dvou donací pro vyšehradskou kapitolu a z kroniky Kanovníka vyšehradského. J. FROLÍK – J. SIGL, *Chrudim v pravěku*, s. 23.

¹⁷ Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 33.

¹⁸ Listina se ale nedochovala v originálním znění, pouze ve formulářové sbírce Jindřicha Vlacha. Tento soubor listin může být pouze slohovým cvičením a listiny v ní obsažené nemusí mít právní základ. Písemnost ale musela vzniknout před rokem 1278, protože se na ni odkazuje město Hranice na Moravě. J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 4–5.

¹⁹ Lokátorem a pravděpodobně i prvním rychtářem se stal Konrád. Nový rychtář ve městě získal dva lány pozemků, dva masné a chlebné krámy a lázně. *Tamtéž*, s. 5.

²⁰ *Tamtéž*.

se stal Jindřich Korutanský, ale římský král Albrecht I. Habsburský chtěl na trůn dosadit svého syna Fridricha. Eliška Rejčka se přiklonila ke snaze Albrechta a nařídila svým městům, aby ubytovala oddíly švábské posádky. Za to Chrudim získala od krále Albrechta řadu výhod. Jednou z nich bylo například právo mílové.²¹

V průběhu 14. století získalo město řadu dalších privilegií. Od roku 1335 se Chrudim již neřídila podle jihlavského práva, ale přešla pod pražský právní okruh.²² V roce 1337 král Jan Lucemburský osvobodil město od placení poplatku podkomořímu a roku 1341 mu také snížil královské daně. Tato úleva nepochybně pomohla se znovuvýstavbou Chrudimi po ničivém požáru ve 30. letech 14. století.²³ V roce 1348 získali Chrudimští právo, které jim umožnilo zabavit majetek zločinců ve prospěch obce. Ve stejném roce byli osvobozeni Karlem IV. od placení cla a dávek poddanským městečkům.²⁴ V roce 1363 byla opět Chrudim i další věnná města, kterých se v roce 1310 Eliška Přemyslovna vzdala, udělena královně Alžbětě Pomořanské. Až do husitských válek si Chrudim podržela statut věnného města, protože po Alžbětě Pomořanské bylo město v rukou královny Žofie, manželky Václava IV.²⁵

Abychom si mohli učinit představu o velikosti města a pozemkového majetku na přelomu 14. a 15. století, můžeme nahlédnout do zlomku berního rejstříku z let 1399–1401. V této době zde platilo celkem 615 osob daně. Podle tohoto čísla se odhaduje, že zde žilo asi 3 000 lidí. Před husitskými válkami Chrudim vlastnila vsi Kočí, Topol a dnes zaniklé Kočice a Stameczendorf.²⁶

V období husitských válek k Chrudimi přišla vojska vedená pražskými husity a vojsko pod správou Jana Žižky, kterým se město 28. dubna 1421 vzdalo. Husité pobořili a vypálili zdejší dominikánský klášter²⁷ a obyvatelé se museli buď vzdát

---

²¹ Další výsadou bylo znemožnění zasedání komořímu na soudech kromě falše, násilí a výbojů. Chrudimští od této chvíle platili pouze úroky z dědictví, které bylo králem vyměřeno. Od ostatních daní a berní byli osvobozeni. V neposlední řadě mohli měšťané pohánět k soudu šlechtu i zemany. V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 304.

²² Pravděpodobně se při založení města počítalo s rozvinutím těžby stříbra, ale nebylo objeveno žádné nosné ložisko. J. FROLÍK – J. SIGL, *Život v pravěku*, s. 31.

²³ Viz podkapitola Podoba města před třicetiletou válkou.

²⁴ Karel LÁBLER (ed.), *Listář královského věnného města Chrudimi*, Chrudim 1900, s. 9–12.

²⁵ J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 6–7.

²⁶ J. FROLÍK – J. SIGL, *Chrudim v pravěku*, s. 45.

²⁷ Dominikánský klášter byl v Chrudimi založen na konci 13. století u severní části hradeb (na místě dnešního soudu). P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 33.

katolické víry, nebo opustit město. V této době odchází německá část obyvatelstva a Chrudim se stává českým městem.

Po husitských válkách se v Chrudimi rozhořel spor o vaření piva. V roce 1435 museli rozbroje mezi majiteli domů na předměstích a obyvateli právovárečných domů ve středu města rozsoudit purkmistr a konšelé Starého Města pražského, protože v této době v Čechách neexistovala řádná královská vláda. Rozsudek umožňoval vlastníkům předměstských domů vařit pivo, ale jen pro svou potřebu. Roku 1472 Vladislav II. vydal pro Chrudim privilegium, aby do míle od města jiné než chrudimské pivo nebylo prodáváno nebo šenkováno. Přesto majitel Slatiňan Zikmund Šárovec pivo prodával. Chrudimští poslali žalobu k zemskému soudu, ten jim v roce 1493 odpověděl nálezem, kterým zamítl celou stížnost města.²⁸

Také pěstování vinné révy se ve městě hojně rozvinulo díky příhodným klimatickým podmínkám. S pěstováním, výrobou a následným šenkováním vína začali již v 15. století.²⁹ Od druhé poloviny 15. století byly v Chrudimi zakládány nově také cechy.³⁰ Největší význam získal v této době cech řezníků.³¹

V první polovině 16. století získala Chrudim od Vladislava Jagellonského tři privilegia. V letech 1511 a 1525 umožnil Chrudimským odkoupit tuněchodské a slatiňanské zboží. Tato transakce byla také zapsána do zemských desk. Třetí privilegium bylo vydáno v roce 1543. Od tohoto roku mělo město výsadu pořádat již třetí jarmark, a to na den sv. Barbory.³²

V roce 1547 se Chrudimští zúčastnili vzpoury proti Ferdinandovi I. a stejně jako ostatní města byla Chrudim potrestána odebráním pozemkového majetku.³³ Dále byli do měst ustanoveni královští rychtáři, kteří byli zástupci královské komory a dohlíželi na správu ve městě. V Chrudimi v roce 1551 jmenoval komorní komisař Kryštof Skuhrovský ze Skuhrova královským rychtářem Václava France z Libic.³⁴

---

²⁸ J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 218–219.

²⁹ P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 200.

³⁰ Nejstarší dochované cechovní artikule pochází z roku 1455 pro řeznický cech. Starší zprávy o existenci cechů v Chrudimi nejsou, i když je zde můžeme předpokládat. Další cechovní artikule krejčovského cechu pocházejí z roku 1594 a koželužského z roku 1618. J. FROLÍK – J. SIGL, *Chrudim v pravěku*, s. 46.

³¹ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavreko*, s. 314.

³² K. LÁBLER (ed.), *Listář*, s. 41–42. První udělený jarmark byl stanoven na hod Matky Boží a druhý na den sv. Jiří. *Tamtéž*, s. 23, 34.

³³ J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 20–21.

³⁴ Kryštof Skuhrovský ze Skuhrova byl komisařem české komory pro chrudimský kraj a zastoupil ve jmenování rychtáře královského podkomořího. Vzhledem k tomu, že podkomoří toho roku Chrudim

V neposlední řadě byl v roce 1548 založen apelační soud,³⁵ ke kterému se museli měšťané odvolávat a hledat zde právní ponaučení.³⁶ Dne 30. září 1547 byly navraceny zádušní a špitální důchody. Ve stejném roce byla obnovena práva na pořádání jarmarků, používání červeného pečetního vosku, vaření piva nebo například na chrudimské clo.³⁷ Postupně se opět začal obnovovat pozemkový majetek, vsi Vestec a Hrbokov získali Chrudimští v roce 1549. Poté byly jako špitální majetek navraceny vesnice Vlčnov, Kočí a les Podhůra. V roce 1551 si Chrudimští ještě od panovníka odkoupili ves Topol a v roce 1561 ves Kočice.³⁸

Pro rozsouzení sporů a pro právní porřízení se v Chrudimi mimo jiné od roku 1519 obraceli na knihu sepsanou písařem Janem pocházející z okruhu brněnského práva.³⁹ V roce 1579 byl kodifikován Koldínův zákoník „Práva městská Království českého“. Podle této sbírky zákonů měla v Chrudimi městská rada 12 konšelů, přičemž se v předsednictví střídali jednotliví členové rady po čtyřech týdnech. První zvolený purkmistr, od obnovení městské rady, se označoval primas. Ten vedl správu obecního majetku.⁴⁰ Každý purkmistr předsedal schůzím a ochraňoval městskou pečeť.⁴¹

Ve městě se opět začala rozvíjet řemesla a během 16. století patnáct z nich mělo své cechovní artikule. Nejčastější a nejvýznamnější byl chrudimský soukenický cech.⁴² Hospodářský rozvoj umožnil ve 2. polovině 16. století postupnou přestavbu gotických měšťanských domů do renesančního slohu a ve Štěpánkově ulici bylo vybudováno podloubí. V této době také získala na významu chrudimská škola, která byla postavena v letech 1549–1552.⁴³ Tato instituce patřila k městským

---

nenavštívil, nebyla ani obnovena městská rada. D. NOVOTNÝ, *Královští rychtář ve věnných městech*, s. 61.

³⁵ Chrudimští se na apelační soud obrátili hned roku 1548. Jednalo se o spor mezi Alešem Janovským ze Soutic a na Orlu a panem Jakubem Hodamem měšťanem chrudimským. Důvodem sporu bylo zadržování Jakuba Hodama Alešem Janovským na základě svědectví pravděpodobně již popraveného zemského škůdce Jana Morávka. Apelační soud rozhodl dne 12. 2. 1548 ve prospěch zadržovaného Jakuba Hodama. Aleš Janovský se ještě jednou odvolal k apelačnímu soudu, který 12. 3. potvrdil svůj rozsudek. NA, Apelační soud, Ortelní manuály 1548, inv. č. 102, fol. 14v–15v.

³⁶ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 218.

³⁷ K. LÁBLER, *Listář*, s. 43–47.

³⁸ E. SEMOTANOVÁ – R. ŠIMŮNEK a kol., *Historický atlas měst*, s. 4.

³⁹ P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC, *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 143.

⁴⁰ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavreko*, s. 153–154.

⁴¹ Karel KIBIC, *Historické radnice*, Praha 1988, s. 13.

⁴² J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 18.

⁴³ Ta navazuje na tzv. starou školu, o které máme první zmínky z roku 1449 a víme, že v té době již fungovala. J. FROLÍK – J. SIGL, *Život v pravěku*, s. 40.

nejvýznamnějším školám v Čechách. V roce 1550 byl na žádost městské rady vyslán do Chrudimi Jakub Codicillus z Tulechova⁴⁴ z Karlovy univerzity, který připravil reformu. Škola se stala vyšší partikulární školou o čtyřech třídách.⁴⁵

Do poklidného rozvoje zasáhla v druhé polovině 16. století morová epidemie. Jen v roce 1562 údajně zemřelo v Chrudimi 1 810 obyvatel. Píše se tak na náhrobku Doroty, dcery Kryštofa Soukeníka. Náhrobník je umístěn na východní straně kostela sv. Michala. Další morová rána stihla Chrudim v letech 1599 a 1613. V roce 1599 podkomoří Hertvík z Schönfeldu raději do Chrudimi vůbec nepřišel a radu obnovil prostřednictvím dopisu, kdy obsadil místa po zemřelých konšelích.⁴⁶

Od roku 1593 vedl císař války s Turky a později se také rozhořely spory o český trůn mezi Rudolfem a Matyášem. V Chrudimi bylo ubytováno vojsko, nejvíce ho zde bylo okolo roku 1600. Chrudim také půjčovala císaři Rudolfovi na válečné výdaje. V roce 1608 císař Chrudimi dlužil 4 000 kop gr.⁴⁷ Absolutistické snahy a prosazování katolické víry vyústily ve stavovské povstání roku 1618.

1.2 Podoba města před třicetiletou válkou

Představu, jak Chrudim vypadala, když vstupovala do třicetileté války, si můžeme učinit prostřednictvím dřevorytu od Jana Willenberga. Dřevoryt se do dnešních dnů bohužel celý nezachoval, ale v jeho původní podobě ho můžeme nalézt v Paprockého Diadochu. Veduta Chrudimi z pohledu od jihozápadu města byla vytvořena někdy kolem roku 1600.

---

⁴⁴ Jakub Codicillus z Tulechova byl v mládí vychovatelem Fridricha z Gendorfu a Erharta z Doupovce. V roce 1550 dokončil studia a stal se mistrem na Karlově univerzitě. Po provedení reformy na chrudimské škole byl odvolán zpět do Prahy, kde přednášel o fyzice. Po svatbě s Kateřinou dcerou Ambrože Šlika odešel roku 1559 z univerzity a na Novém Městě pražském zastával funkci radního písaře a místokancléře. Zemřel po těžké nemoci v roce 1576. Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě od konce 15. do počátku 17. století*, sv. 1., Praha 1966, s. 387.

⁴⁵ E. SEMOTANOVÁ – R. ŠIMŮNEK a kol., *Historický atlas měst*, s. 4.

⁴⁶ Antonín BLAŽEK, *Obrázky kulturní a historické*, Chrudim 1937, s. 34–35.

⁴⁷ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, díl IV., s. 328–329.

Obr. 1 Willenbergova veduta města Chrudim vytvořená kolem roku 1600⁴⁸

Od Jana Willenberga se dochovala ještě jedna veduta z roku 1602, která zobrazuje Chrudim opět s kostelem Nanebevzetí Panny Marie, ale tentokrát s pohledem na Kateřinské předměstí a Nové Město.⁴⁹

Pro pohled ze severovýchodní strany lze využít nejstaršího vyobrazení Chrudimi pocházejícího z roku 1570. Tento výjev je součástí chrudimského českého graduálu. Autorem některých jeho částí je malíř Matouš Radouš.⁵⁰

⁴⁸ Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLAHOL, *Diadochos, id est successio, jinak posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a měšťského*, díl III a IV, Praha 1602, s. 193. Dostupné online: https://images.manuscriptorium.com/loris/AIPDIG-HUAVCRE_475_____3M8R1O1-cs/ID0626/full/full/0/default.jpg [cit. 28. 2. 2019]. Je zde zachycena dominanta Chrudimi, a to kostel Nanebevzetí Panny Marie. Na vedutě můžeme dále najít dodnes dochovaný Mydlářovský dům, kostel sv. Michala a kostel sv. Kateřiny a již zaniklé stavby jako Žižkovu věž, věž Hlásku nebo kostel sv. Jana. Celé vnitřní město je zde obeháno hradbami a můžeme si také povšimnout zatím neregulované řeky Chrudimky. F. POCHOBRADSKÝ – J. ADÁMEK, *Stará Chrudim*, s. 1–2.

⁴⁹ E. SEMOTANOVÁ – R. ŠIMŮNEK a kol., *Historický atlas měst*, mapový list č. 32.

⁵⁰ Matouš Radouš se narodil v druhé polovině 16. století měšťanovi Janu Radoušovi a Kateřině v Bohdanči. Do Chrudimi přišel kolem roku 1570, kdy již byl známým malířem. Zde se oženil s Annou Poláčkovou. Do konce svého života se oženil ještě dvakrát, ale i přesto zůstal bezdětný. Jeho dílem, které se dodnes dochovalo, jsou převážně epitafy a knižní malby v Graduálu českém. Podílel se také na výzdobě Hradeckého kancionálu spolu s Matyášem Litoměřickým a Jiřím Rychnovským. Iluminoval ještě Vysokomyštský kancionál, ten ale v roce 1774 shořel. Matouš Radouš se také aktivně účastnil správy města. V roce 1588 byl městským rychtářem a v letech 1599–1622 byl volen do městské rady. Po roce 1622 v souvislosti s rekatolizací musel buď z evangelictví přestoupit na katolickou víru, nebo odejít z města. Vzhledem ke svému vysokému věku nakonec roku 1626 přijal katolické vyznání a opět byl součástí městské rady. Za svůj život nastřádal nemalé jmění, ze kterého půjčoval městu na válečnou kontribuci. Zdeněk BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů, erby a podobizny mecenášů a tvůrců iluminovaných církevních zpěvníků ze šestnáctého a počátku*

Obr. 2 Veduta Chrudimi, pohled ze severozápadu (Český graduál literátů chrudimských z doby kolem roku 1570)⁵¹

Centrum Chrudimi bylo vystavěno na ostrožně, kterou obtéká řeka Chrudimka. Od hlavního toku se oddělovaly další náhony, které poháněly chrudimské mlýny. Přes řeku vedlo několik dřevěných lávek. V roce 1589 jich povodeň strhla celkem šest, přičemž některé byly i kryté. Kamenné mosty byly postaveny dva. Jeden most byl u nynějšího muzea a druhý vedl ze současného Masarykova náměstí. Oba tedy umožňovaly přístup k Dolní bráně a přes oba mohl projet pouze jeden povoz.⁵²

Střed města byl obehnan hradbami ve dvou pásech. Na nejzranitelnější východní straně byly na obranu vyhloubeny dva příkopy. Do města bylo možné vjet dvěma bránami, tzv. Dolní brána se nacházela v dnešní Široké ulici a Horní brána v Břetislavově ulici. Obě brány se skládaly ze soustavy tří bran. V hradbách byly také zhotoveny dva průchody pro pěší. Na severní straně to byla Pardubická fortna a na jižní Tmavá fortna neboli Myší díra. Na východní straně hradeb byla zřízena bašta zvaná Prachárna.⁵³ Druhý pás chránil chrudimská předměstí a označuje se jako

---

sedmnáctého století, Hradec Králové 2005, s. 81. Po své smrti část majetku odkázal škole, kostelům a chrudimským měšťanům Jiřímu Marhounovi a Jakubu Střechovecioví. Také odpustil městu a dalším svým dlužníkům nesplacené dluhy. AMCh, Liber testamentorum 1612–1760, folio (dále fol.) 47r–48v. Viz příloha č. 1.

⁵¹ Regionální muzeum v Chrudimi, Český graduál chrudimských literátů, inv. č. 12579. Dostupné online: https://imagines.manuscriptorium.com/loris/AIPDIG-RMC__12579____19AGTL6-cs/ID0174r/full/full/0/default.jpg [cit. 28. 2. 2019]. Na vedutě jsou zachyceny dva pásy městských hradeb i s příkopem, který v této nejzranitelnější části přispíval k obraně města. Za nimi se nachází kostel Nanebevzetí Panny Marie, Žižkova věž, stará škola a Hláška. F. POCHOBRADSKÝ – J. ADÁMEK, *Stará Chrudim*, s. 1–2.

⁵² J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 62–65.

⁵³ I. ŠULC, *Chrudim*, s. 9.

parkánová hradba. Tato vnější část hradeb byla pravděpodobně stavěna od 1. poloviny 15. století a její výstavba byla ukončena asi v roce 1547 v souvislosti se stavovským odbojem proti Ferdinandovi I.⁵⁴

Město svou podobu, která se do dnešních dnů příliš nezměnila, získalo po požáru ve 30. letech 14. století. Vyhořel a již nebyl obnoven pravděpodobně ani hrad, pokud tu nějaký byl.⁵⁵ Na počátku 17. století městu dominoval stejně jako dnes kostel Nanebevzetí Panny Marie. Kostel měl vždy dvě věže, ale v této době byla severní vyšší věž nazývaná Černá a jižní o něco nižší věž se označovala jako Trubačka nebo Malá. V roce 1630 byly do věže Trubačky umístěny dva zvony, které nesly jména Poutník a Václav. Kolem kostela se rozprostíral hřbitov.⁵⁶

Na náměstí se nacházelo 31 domů. Mělo tvar čtverce na severní straně o pár domů prodlouženého do malého obdélníkového výklenku. Radnice, dnes označovaná jako Stará, se nachází na severní straně náměstí v sousedství Fortenské ulice. Součástí budovy jsou velké sklepy, které byly místem pro útrpné právo a také pro městský archiv, v němž mimo jiné byla uchována i privilegia města.⁵⁷ Nebylo výjimkou, že domy na náměstí vlastnili nejmajetnější měšťané, mezi nimiž byli také měšťtí konšelé. Například již zmiňovaný Matouš Radouš vlastnil dům s dnešním číslem popisným 77 (viz obrázek níže). Po jeho smrti v roce 1631 dům zdědil Jiří Marhoun, opět městský radní.⁵⁸ Tzv. Zubovský dům s číslem popisným 81 odkoupil v roce 1629 radní písař Václav Kryšpín ze Stradavy.⁵⁹ Od roku 1638 vlastnil také dům s číslem popisným 113, který odkoupil od císařského rychtáře Václava Bílka Kořimského.⁶⁰ Řada domů ve vnitřním městě vlastnila různá privilegia, například

---

⁵⁴ J. MUSIL, *Středověké opevnění města Chrudimi*, s. 80.

⁵⁵ J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 6.

⁵⁶ I. SLEJŠKA, ...z historie města Chrudimě, *Chrudim 1998*, s. 37. Podle archeologických vykopávek byl objeven hřbitov s nejdelší tradicí u kostela sv. Kříže, který je umístěn jižně od historického městského jádra. Menší hřbitov archeologové také předpokládají u kostela sv. Kateřiny, kde byl prozatím objeven jeden středověký hrob. S hřbitovem kolem kostela Nanebevzetí Panny Marie a u kostela sv. Michala je výčet míst posledního odpočinku chrudimských obyvatel kompletní. Jan FROLÍK – J. MUSIL – D. RICHTER – J. VOJTÍŠEK, *Chrudim v době Karla IV.*, s. 18–19.

⁵⁷ J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 29.

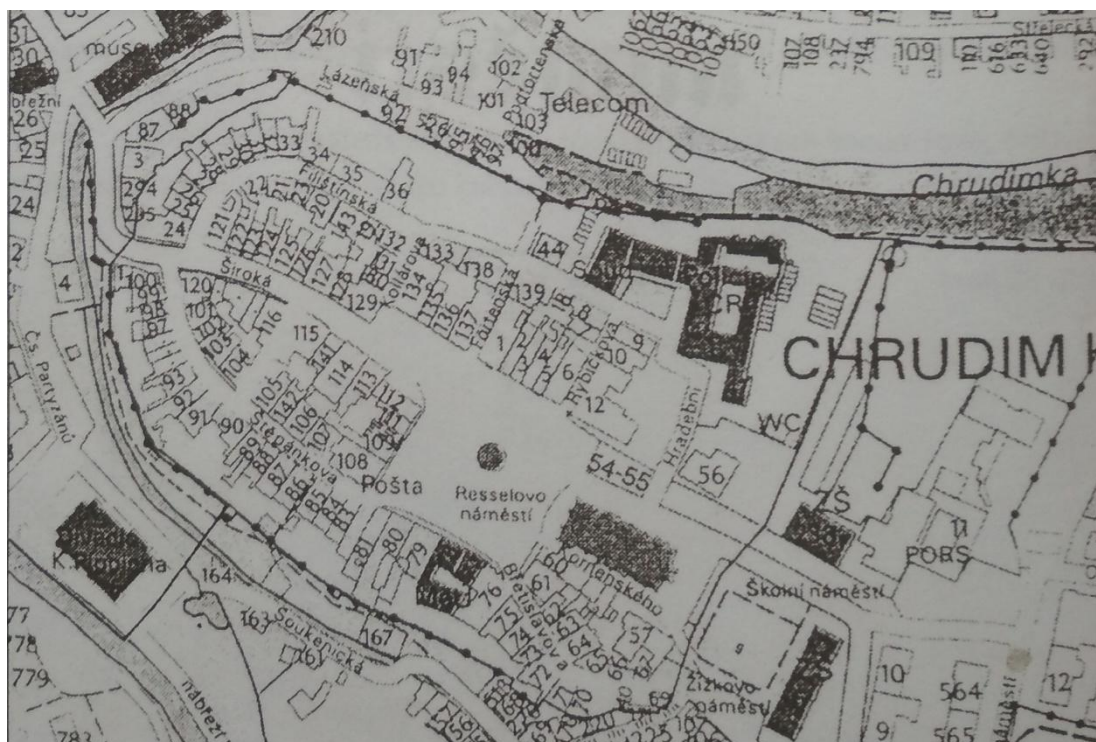
⁵⁸ I. SLEJŠKA, ...z historie, s. 43.

⁵⁹ *Tamtéž*, s. 48. Václav Kryšpín ze Stradavy se narodil v Přelouči a od roku 1630 byl v Chrudimi zaměstnán jako správce školy. Písařskou přísahu složil v roce 1621 a v roce 1636 byl zvolen primasem. O dva roky později byl jmenován císařským rychtářem. A. BLAŽEK, *Obrázky*, s. 23.

⁶⁰ I. SLEJŠKA, ...z historie, s. 56. Jeho otec Jiří Bílek se do Chrudimi přestěhoval z Prahy v roce 1570. Své syny Václava a Jiřího vychoval v katolické víře. Oba vystudovali na jezuitské škole tzv. Ferdinandově akademii. Václav Bílek se vrátil do Chrudimi, kde se oženil s Johanou dcerou Augustina Branišovského z Kostelce nad Orlicí. Řadu let zasedal v radě pod jménem Václava Pražáka

domy s dnešními čísly popisnými 4, 5, 54, 82, 135 měly právo várečné a dům s číslem 79 byl velkým hostincem. Tento dům byl za třicetileté války velmi poničen, protože zde byli ubytováni vojáci ať už císařské armády nebo té švédské.⁶¹ Celé vnitřní město bylo rozděleno na čtyři čtvrtě, a to Páčovskou, Domapilovskou, Bohatou v okolí staré radnice a Klášterní v okolí kostela.⁶²

Obr. 3 Plánek náměstí města Chrudim se současnými čísly popisnými⁶³

Kolem vnitřního pásu hradeb se rozprostírala tři předměstí. Tato předměstí se nazývala Jánské (se čtvrtěmi: Na Dláždění, Prostřední, Odpoňní a Putrkasy), Nové Město (se čtvrtěmi: Puš a Rybářskou) a Kateřinské předměstí (se čtvrtěmi:

---

a v roce 1622 byl jmenován rychtářem. Za své rekatolizační úsilí získali bratří od Ferdinanda II. dne 6. 11. 1630 erb a predikát z Bílenberku. Václav Bílek se přestěhoval do Prahy, kde zastával funkci registrátora desk zemských. Naposledy je zmiňován v roce 1641. A. RYBIČKA, *O erbovnických a patricijských rodinách*, s. 5–6. Přízvisko Kořimský ve jméně chrudimského rychtáře pochází pravděpodobně z názvu již zaniklé vsi Kořím, kde se Václav Bílek narodil. Ves Kořím se nacházela v jižních Čechách. Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, část II., Praha 1883, s. 1090.

⁶¹ I. SLEJŠKA, *...z historie*, s. 29, 30, 35, 44, 49, 62.

⁶² *Tamtéž*, s. 16.

⁶³ *Tamtéž*, s. 22.

Vořovskou a Kateřinskou).⁶⁴ Každé z předměstí mělo i svůj kostel. Na Jánském předměstí, které se rozprostíralo směrem na východ od vnitřního města, bychom našli špitální kostel sv. Jana Křtitele. Ten se nacházel na ostrově mezi rameny Chrudimky. Stál vedle dnešního regionálního muzea, na místě banky. Po roce 1547, kdy byly městu odebrána privilegia a příjmy, museli Chrudimští zabezpečit chod špitálu, a proto odkoupili ves Vlčnov.⁶⁵ Nové město bylo označení pro místo na západ od vnitřního města. Zde byl na počátku 16. století založen hřbitovní kostel sv. Michala archanděla.⁶⁶ O kostelu sv. Kateřiny, nacházejícím se na stejnojmenném předměstí, máme první zprávy z 15. století. Tento kostel byl také po určitou dobu kostelem špitálním.⁶⁷

Třicetiletá válka město Chrudim silně zasáhla, jak dokládají prameny i archeologické vykopávky. V roce 1610 se v Chrudimi nacházelo 421 domů. Po válce k roku 1654 z tohoto počtu zaniklo 152 domů ve vnitřním městě a 83 na předměstích.⁶⁸ Konkrétně například na místě dnešní Balustrády, která se nachází mezi ulicemi Hradební a Rybičkovou, byl proveden archeologický výzkum. Před třicetiletou válkou se zde nacházelo sedm domů, z nichž pravděpodobně zůstaly stát pouze dva. Obnovení tohoto městského bloku trvalo až do počátku 18. století.⁶⁹ Třicetiletá válka velmi poničila i výstavbu na Novoměstském předměstí, která byla obnovena až na konci 18. století.⁷⁰

V době války zachvátily město i dva požáry. První dne 20. dubna 1632, kdy voják zapálil statek Jiřího Hesa. Vojáci poté bránili hasit požár a navíc zbili purkmistra.⁷¹ Při požáru shořely dva dvory a deset domů. Druhý požár vypukl v roce 1641. Tehdy začalo hořet u rychtáře Jiřího Boleslavského a bylo poničeno 52 domů ve vnitřním městě včetně radnice.⁷² Další lokality spojené se zásahy třicetileté války do podoby města Chrudim ještě čekají na svůj podrobnější průzkum.

---

⁶⁴ *Tamtéž*, s. 17.

⁶⁵ J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 56.

⁶⁶ J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 79. Kostel sv. Michala byl založen na nově vzniklém hřbitově a měl nahradit dosavadně plošně omezený hřbitov u kostela Nanebevzetí Panny Marie. J. FROLÍK – J. MUSIL – D. RICHTER – J. VOJTÍŠEK, *Chrudim v době Karla IV.*, s. 19.

⁶⁷ J. FROLÍK, *Chrudim českých královen*, s. 15.

⁶⁸ J. MUSIL – P. NETOLICKÝ – M. PREUSZ, *Obraz událostí třicetileté války*, AH 43, 2018, s. 292.

⁶⁹ *Tamtéž*, s. 297.

⁷⁰ *Tamtéž*, s. 299.

⁷¹ Podle půhonné knihy jím byl Viktorín Tuguryn. AMCh, Radní manuál, fol. 284r.

⁷² P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 140.

1.3 Období třicetileté války

Pro Chrudim začala třicetiletá válka zapojením do stavovského povstání v roce 1618. Po zvolení zimního krále Fridricha Falckého propukly ve městě bujaré oslavy. Městská rada a především její primas Samuel Fontin Klatovský⁷³ se zaměřili na opravu městských hradeb a přípravu na válku, která ale skončila pro účastníky povstání bitvou na Bílé hoře. Po prohraném boji se povstalci opět museli zodpovídat Habsburkům. Samuel Fontin Klatovský měl být za své činy popraven, ale dříve spáchal sebevraždu.⁷⁴ V listopadu 1620 vyslal Karel kníže z Lichtenštejna Heřmana Černína z Chudenic, Adama Riesenburského z Janovic a Václava Magelliho ze Sobiška do Chrudimi, aby chrudimští obyvatelé přijali přísahu věrnosti.⁷⁵

Po přelomu let 1620–1621 se stavovský odboj v Čechách zhroutil úplně. Habsburská politika se poté začala soustředit na úplné odstranění všech možných nebezpečí, které by zapříčinily nové povstání. Ferdinand II. odebíral zemská privilegia, nechal pro výstrahu popravit 27 českých pánů, z nichž bylo 17 měšťanů. V neposlední řadě přistoupil k rekatolizaci země a konfiskacím, které měly vyřešit dluhy císaře i jeho straníků. Všechna opatření vedla k zastrášení šlechty a podlomení životaschopnosti měst.⁷⁶

Marek Ďurčanský uvádí, že mezi čtyři jevy, které po Bílé hoře zatěžovaly správu měst, patřily: konfiskace, působnost císařských rychtářů, rekatolizace a konfirmace privilegií. Celková hodnota všech konfiskací v Chrudimi byla českou komorou odhadnuta na 22 988 kop míš. Mezi zabavenými statky města Chrudim byl poplužní dvůr Pouchobradý, ves Pohled, Topol, Vlčnov (i plat pro špitál), Vestec, Kočí, Kočice, dvůr ve vsi Chrbokově (i s platem), les Hůra, rybník Rohlík s loukami, háj Vokrouhlík s dědinami, loukami a řekou, vrch Kostnice (i s platem), Pumberk (i s platem), roční plat 2,5 kopy z Pardubického panství a důchody z předměstí sv. Kateřiny. Správou zabraných majetků byl pověřen císařský rychtář Václav Bílek

---

⁷³ Samuel Fontin Klatovský se narodil kolem roku 1560 v Klatovech. Byl učitelem na chrudimské škole a také člen městské rady. Od roku 1607 byl primasem města Chrudim. Příležitostně psal latinské básně a napsal dílo *Život dětinský*. Aktivně se účastnil protihabsburského povstání. Po porážce stavů spáchal v prosinci 1620 sebevraždu. Pavel KOBETIČ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002, s. 52.

⁷⁴ J. CHARVÁT, *Stará Chrudim*, s. 21.

⁷⁵ V. Hanus a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 198–200.

⁷⁶ Josef POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a český národ*, Praha 1960, s. 135–136.

Kořimský.⁷⁷ Vzhledem ke konfiskacím byla nejen Chrudim, ale i další města velmi zadlužena. Města neměla majetek, se kterým by mohla disponovat, a navíc musela vydržovat a ubytovat vojáky obou válečných stran. Proto se Ferdinand II. rozhodl jim ulehčit. Dne 11. května 1628, po několika suplikacích poslaných české komoře, byly Chrudimi i dalším městům navraceny všechny ještě neprodané nebo nezastavené důchody a statky. Rychtář měl poté vyhotovit dva inventáře, přičemž jeden zůstal v Chrudimi a druhý odeslali české komoře. Rychtář, primas a jeden obecní starší také museli podle instrukce⁷⁸ doručené z komory dohlížet na hospodaření s opět nabytými důchody.⁷⁹ Majetek poddaných ze vsí, které byly Chrudimi vráceny, je sepsán v pamětní rudé knize. Zápis byl do knihy vložen na základě nařízení⁸⁰ ze zemského sněmu. Rychtář a městská rada zde uvedli, že vsi Kočí a Vlčnov⁸¹ odvádějí špitálský plat a vsi Topol, Vestec a Pohled náležejí i s platem městu. Počet osedlých a pozemkový majetek u vesnic jsou zaznamenány v následující tabulce. Do seznamu majetku města patří ještě Pouchobradský dvůr. Ten byl ale nahlášen jako pustý a vyhořelý.

	Osedlých	Ocenění (kopy míš.)	Orné půdy (lány)	Osetí půdy (korců)	Opuštěných gruntů
Kočí	14	4 200	7	420	6
Vlčnov	6	1 800	1,5	90	0
Topol	8	2 500	2,5	150	1

⁷⁷ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 1089–1090.

⁷⁸ Obsahem instrukce bylo 9 bodů. Například museli přislíbit, že budou jmenováni úředníci, kteří budou spravovat důchody. O penězích z důchodů bude rozhodovat pouze městská rada a její stanovisko nesmí změnit ani purkmistr. Pokud by někdo nedodržoval nařízení nebo pokud by se město muselo více zadlužit, rychtář o tom musí informovat českou komoru. V neposlední řadě měla být česká komora také spravována o ročních výdajích a příjmech.

⁷⁹ AMCh, Pamětní kniha rudá, fol. 41r–42v.

⁸⁰ Nařízení zemského sněmu, který se konal od 11.–12. 12. 1628. Podle nařízení mají všichni poddaní do roka zaplatit 40 grošů míšeňských jako speciální berně. Zároveň měla vrchnost všechny osedlé sečíst. Národní knihovna ČR, Artikulové sněmu království českého 1628, signatura 54.C.152 (1628). Dostupné online: http://www.manuscriptorium.com/apps/index.php?direct=record&pid=AIPDIG-NKCR_54C1521628_263PWME-cs#search, [cit. 19. 3. 2019].

⁸¹ Kočí a Vlčnov sice odváděli plat špitálům, ale město po nich mohlo vyžadovat kromě formanství i jinou potažní robotu (například orání, vláčení nebo vození dříví z lesa). Č. FLORIÁN, *Spory města Chrudim*, s. 6.

Vestec	5	1 500	1,5	90	0
Pohled	5	200 ⁸²	1/4	20 (oves a žito)	0
Celkem	38	10 200	12 a 3/4	770	7

Tab. 1 Pozemkový majetek Chrudimi zapsaný v pamětní rudé knize dne 29. března 1629⁸³

Rekatolizace probíhala od let 1622–1623, kdy byl zrušen Rudolfův majestát, přijímání podobojí a zajištění odchod nekatolických kněží.⁸⁴ Chrudimský novoutrakvistický kněz Jiří Oeconomus Roudnický⁸⁵ byl nahrazen katolickým knězem Šebestiánem Františkem Novopackým. Tím v Chrudimi skončila dlouhá řada utrakvistických kněží, kteří zde od roku 1427 kázali.

V roce 1621 byli z Království českého vypovězeni všichni nekatoličtí kazatelé, kteří se účastnili vzpoury.⁸⁶ Protestantští duchovní ale po vydaném zákazu kázali potají. V roce 1625 byl do Chrudimi ustanoven Jiří Bílek, bratr chrudimského rychtáře Václava Bílka.⁸⁷ Bratři se přičinili o částečnou rekatolizaci města. Jiří Bílek byl následujícího roku přeložen do Kutné Hory.⁸⁸ Na jeho místo byl jmenován Matyáš Appiani, který zde strávil léta 1626–1628.⁸⁹ Ještě v roce 1626 přišlo chrudimskému hejtmanu nařízení, aby zajistil obrácení osob s nekatolickým vyznáním na pravou katolickou víru. Rychtář je měl donutit k přijetí katolictví prostřednictvím ubytování dvojnásobného počtu vojáků ve městě.⁹⁰ Dne 23. dubna 1626 sepisují Chrudimští prosebný list nejvyšším úředníkům a soudcům zemským, kde si stěžují na pěchotu hejtmana Wolfa Matese Teufla a rejtarstvo Torquatovského a prosí o jejich přeložení jinam. Jen ve dvou dnech zajistili, aby 80 obyvatel

⁸² Částka není napsána v textu, ale odečtení ostatních hodnot z celkové částky se rovná ocenění gruntů ze vsi Pohled.

⁸³ AMCh, Pamětní kniha rudá, fol. 39r–39v.

⁸⁴ Marek ĎURČANSKÝ, *Česká města a jejich správa za třicetileté války: zemský a lokální kontext*, Praha 2013, s. 90–91.

⁸⁵ T. PAVLÍK, *Církev*, s. 7.

⁸⁶ T. V. BÍLEK, *Reformace katolická, neboli, Obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892, s. 11.

⁸⁷ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrecko*, s. 216.

⁸⁸ A. RYBIČKA, *O erbovních a patricijských rodinách*, s. 5.

⁸⁹ T. PAVLÍK, *Církev*, s. 26.

⁹⁰ T. V. BÍLEK, *Reformace*, s. 60.

přestoupilo na katolické vyznání.⁹¹ Po konfiskacích a pobytu vojenských jednotek se řada měšťanů rozhodla pro odchod do emigrace. Takových obyvatel, kteří odmítli přestoupit na katolickou víru a raději opustili zemi, bylo v Chrudimi 160.⁹² Někteří se ale po odchodu vojáků opět vrátili do svých domovů. Z nařízení královské komory roku 1626 museli královský hejtman i chrudimský rychtář sepsávat seznam chrudimských emigrantů.⁹³ Dále bylo třeba poznamenat zanechané statky zběhlých měšťanů. Tento majetek byl oceněn na 86 876 kop míšeňských.⁹⁴ Tyto movité jmění pak královský rychtář Václav Bílek rozdal mezi katolické měšťany.⁹⁵ Mezi rozdělovaným majetkem byly i chrudimské vinice. Největší pohromou pro ně byla právě třicetiletá válka. Kvůli katolickému vyznání z města odešlo 33 vinařů.⁹⁶ Rychtář Václav Bílek musel vyřešit, kdo se bude starat o vinice emigrantů. Měšťané, kteří v Chrudimi zůstali, je nechtěli, protože část z nich byla pomrzlá a část zničená po přechodech vojáků.⁹⁷ Nakonec na těchto místech byly vinice zrušeny a nahrazeny ovocnými sady nebo zde byla pěstována zelenina.⁹⁸

Ve zkoumané knize půhonů se objevují zápisy o osobách, které ještě nepřijaly katolickou víru. Například dne 23. února 1626 měly být dosaženy osoby, které nebyly v kostele na mši. Podobné zápisy o dopadení osob kvůli jejich nekatolickému vyznání jsou ze dnů 17. září 1627, 29. listopadu 1627 a stejně tak 31. srpna 1629.⁹⁹

Po Matyášovi Appianim byl do Chrudimi ustanoven kněz Řehoř Jiří František Čichovský. Ten nechal 20. srpna 1630 v Kutné Hoře roztavit dva velké a tři menší kalichy a z roztaveného stříbra, které vážilo přes šestnáct liber, dal vytvořit novou monstranci. Také se mu povedlo zakoupit do kostela nové varhany.¹⁰⁰

---

⁹¹ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 203.

⁹² Jejich seznam viz příloha č. 2.

⁹³ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 1091–1095.

⁹⁴ TÝŽ, *Reformace*, s. 60.

⁹⁵ Václav LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války, regesta k fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR*, sv. 4, Praha 1953, s. 74.

⁹⁶ P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 200.

⁹⁷ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 204.

⁹⁸ P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 200.

⁹⁹ AMCh, Radní manuál, fol. 34v.

¹⁰⁰ AMCh, Pamětní kniha rudá, fol. 44v, 45v.

I přes všeobecný velký nedostatek katolických kněží¹⁰¹ se v Chrudimi povedl dokončit rekatolizační proces a v roce 1635 komisaři Vilém z Kolovrat a Jindřich z Dobřenic píší místodržitelství, že je Chrudim zcela katolická.¹⁰²

Chrudimí v průběhu třicetileté války prošla řada vojsk. Mezi nimi byla císařská vojska Buquoye, polští vojáci pod velením Batyckého a sbor veden velitelem ze Svaté říše římské Rudolfem z Tiefenbachu. Na delší dobu na Chrudimsku pobyla setnina knížete saského pod vedením Jana Verdera, která si na městu vynucovala velké poplatky. Kromě platů na udržování vojska chtěli navíc 742 zlatých týdně. Pokud město nezaplatilo, vojáci uvěznilo celou městskou radu.¹⁰³ V knize pŕuhonŕ dne 10. prosince 1625 radní písař zaznamenal, že ŕtvrtníci museli odevzdat peníze na soldáty.¹⁰⁴ Na dalších foliích řada obyvatel řádá o vstoupení do rady ve věci vojákŕ.¹⁰⁵ V roce 1627 byla v okolí i v samotném městě ubytována císařská vojska Collalovských.¹⁰⁶ V pŕuhonné knize můžeme opěť dohledat stížnosti na vojáky.¹⁰⁷ V roce 1631, kdy Gustav Adolf vpadl do Œech, byly ve východních Œechách zřizeny nové obranné prapory, z nichž jeden byl ubytován v Chrudimi.¹⁰⁸ Další kruté rány městu přišly v roce 1633, kdy zde pobývaly vojenské posádky Švédŕ a Sasŕ. V roce 1635 zde sídlil pluk Wildperkŕ, kterému muselo být vydáno 7 848 zlatých rýnských, 1 107 korcŕ ovsu a další naturálie z okolních vsí.¹⁰⁹ Švédŕ obsadili město 16. – 17. listopadu 1639,¹¹⁰ 13. – 14. ŕervna 1643¹¹¹ a několik dní v roce 1645, když Tortenson opěť vpadl do Œech a po vyhrané bitvě u Jankova se opěť ubytoval v Chrudimi a okolí.¹¹²

---

¹⁰¹ V roce 1636 bylo na Chrudimsku osazeno 19 kostelŕ. O rok později bylo v kraji 21 stálých kněží a 5 pomocných pro 61 farních kostelŕ a 101 filiálních. T. V. BÍLEK, *Reformace*, s. 38.

¹⁰² V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 218.

¹⁰³ *Tamtěž*, 199. Uvězněná rada by v Chrudimi nebyla poprvé. Dne 30. 9. 1621 psal kníže Lichtenštejn vévodovi Juliovi Jindřichovi, který měl vojenské jednotky ubytované v Chrudimi, aby jeho lajtnant Jan Mörder okamžitě a bez výkupného propustil městskou radu na svobodu. V. LÍVA (ed.), *Prameny*, sv. 3, s. 195.

¹⁰⁴ AMCh, Radní manuál, fol. 43r, 95r, 105r, 181v.

¹⁰⁵ Na vojáky si například stěžují Jiří Œermák, Jan Zych, Jan Rydl, AMCh, Radní manuál, fol. 38r.

¹⁰⁶ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 214.

¹⁰⁷ Dne 21. 2. 1627 oznámil Jiřík Doubrava, že Anna Ondráčková a Magdalena Œížková odešli kvůli soldátŕm z města. AMCh, Radní manuál, fol. 76v.

¹⁰⁸ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 215.

¹⁰⁹ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 215.

¹¹⁰ Švédové prorazili zavřené brány města a vzali sebou dva měšťany Jiřího Suchánka a Jana Šebestiána, 730 zlatých a dobytek. V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 216.

¹¹¹ P. KOBETIČ – T. PAVLÍK – I. ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, s. 195.

¹¹² V. HANUS, *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 216.

Jak vyplývá z předešlého výčtu útrap, se kterými se Chrudimští potýkali, bylo město od počátku třicetileté války velmi zadluženo. Již v roce 1628 se Chrudimští obrátili na podkomořího Filipa Fabricia a Pavla Michnu z Vacínova, aby s nimi projednali své dluhy. Rychtář Václav Bílek a Samuel Lagarin přijeli do Prahy a navrhli podkomořímu a jeho kolegovi plán na splacení dluhů. Podle návrhu měly obecní příjmy zůstat na zaopatření církevního správce, žáků a chudých ve městě, případně by mohlo být obnoveno privilegium, podle kterého chlumecké panství odvádělo 100 kop míš. na živobytí chrudimských žáků a kněží. Další příjmy, které by pomohly k umoření dluhu, by měly být vybrány od poddaných z městského censu. Chrudimští počítali s vybranou částkou 200 kop míš. Dále by stejnou částku vytěžili z prodeje soli. Z vinného šenku a z bílého i ječného piva by se měla vybrat částka kolem 700 kop míš. V neposlední řadě chtěli zpeněžit i porážku dobytka od rezníků. S pořádáním měšťanských týdenních sbírek měli ročně vybrat 1 800 kop gr. míš. I přesto, že v představě o splacení dluhů nebyl započítán pobyt vojska, byl plán úspěšný a roku 1631 primas Jan Šelakovský a radní písař Václav Kryšpín přivezli z Prahy císařskou rezoluci, v níž panovník ratifikoval anulování dluhů města vůči věřitelům.¹¹³ Chrudimským ještě zbylo zaplatit 8 348 kop gr. míš.¹¹⁴

1.4 Městská správa za třicetileté války zvláště ve světle knihy půhonné

Městská správa v Chrudimi odpovídala nařízení z Koldínova zákoníku. Městská rada měla dvanáct konšelů. Konšelem se mohl stát člověk, který vlastnil ve městě nemovitost a platil městský census. Po bitvě na Bílé hoře bylo podmínkou členství také katolické náboženství.¹¹⁵ Na konci 15. století přešlo soudnictví¹¹⁶ z rychtáře na městskou radu, která se stala jediným představitelem a správcem života ve městě. Jednotliví členové rady se v předsednictví střídali po čtyřech týdnech. První zvolený purkmistr, od obnovení městské rady, se označoval primas. Ten vedl správu

---

¹¹³ Jan KILIÁN, *Filip Fabricius z Rosenfeldu a Hohenffalu: život, rod a dílo defenestrovaného sekretáře*, České Budějovice 2005, s. 128–131.

¹¹⁴ AMCh, Pamětní kniha rudá, fol. 45v–46r.

¹¹⁵ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 208 a 214–215.

¹¹⁶ Podle Koldínových Práv měli všichni konšelé rozhodovat o druhu a výši uloženého trestu, o kterém rozhodla nadpoloviční většina. V případě rovnosti hlasů převážil hlas purkmistra. Konšelé měli sledovat průběh zasedání, pečlivě zvážít všechny důkazy a výpovědi svědků a neměli se mezi sebou radit v přítomnosti stran. K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, s. 686–687.

obecního majetku.¹¹⁷ Na městské hospodářství v konečné instanci dohlížel sbor starších jako zástupců komunity.¹¹⁸ Jak můžeme vidět v následující tabulce, počet starších se měnil. V roce 1625 bylo zvoleno dvanáct starších, o rok později pouze šest. Snížení počtu jmenovaných starších byl pravděpodobně důsledek císařského dekretu, který zakazoval nekatolíkům podílet se na správě města a v Chrudimi pravděpodobně nebyl dostatečný počet vhodných osob.¹¹⁹ V letech 1626 až 1629 čítal sbor starších sedm a od roku 1630 osm členů.

Městskou radu přijel každoročně obnovit královnin podkomoří. Pro Chrudim a další věnná města jím byl od roku 1623 Filip Fabricius z Rosenfeldu a Hohenfallu.¹²⁰ Po smrti Filipa Fabricia byl v roce 1633 na jeho místo dosazen Petr Jiří Příchovský z Příchovic.¹²¹ Město muselo kromě městského úroku zaplatit i podkomořský deputát. Podkomořímu zaplatili dvanáct kop, hofrychtěři dvě kopy a komornímu písaři jednu kopu gr. Také museli uhradit náklady za cestu, které většinou nepřesáhly osm kop gr.¹²² V tabulce si můžeme povšimnout, že roku 1632 nebyla rada obnovena. Podkomoří Filip Fabricius do Chrudimi nepřijel, protože již v roce 1631 uprchl před saskou okupací a v říjnu roku 1632 zemřel.

Folio	Datum	Primas	Konšelé	Starší
4r	30. 4. 1625	Samuel Lagarin ¹²³	Melichar Kalenda, Samuel Kuchyňka, Jan Šelakovský, Martin Blatnický, Šimon Štika, Daniel Čermák, Jan Zoubek, Jan Hora, Václav	Vojtěch Zich, Jan Pátek, Jan Procházka, Štefan Vojner, Martin Zelenka, Matěj Slavonický, Jiří Sokol, Václav Nygrin, Theodor Thadeus, Tobiáš

¹¹⁷ V. HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko*, s. 153–154.

¹¹⁸ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 215.

¹¹⁹ J. KILIÁN, *Filip*, s. 128.

¹²⁰ Filip Fabricius se pravděpodobně narodil v Mikulově někdy mezi léty 1570–1572. Na pražské univerzitě vystudoval rétoriku. V roce 1598 se oženil s Juditou Podmanickou. Judita byla zámožnou nevěstou a díky sňatku s ní se mohl ucházet o městské právo Starého Města pražského. Filip Fabricius se zaměstnancem české kanceláře stal s největší pravděpodobností někdy kolem roku 1601 a 29. 3. 1605 byl povýšen na pozici druhého sekretáře. Rudolf II. mu roku 1608 daroval erb a přijal od něj predikát z Rosenfeldu. Dne 23. 5. 1618 byl jedním z defenestrovaných příslušníků kanceláře, i když podle dochovaných zpráv s ním původně povstalci v čele s Thurnem žádné plány neměli. Vrcholu své kariéry dosáhl Filip Fabricius v roce 1623 jako komorní rada a získal i úřad královnina podkomořího. Díky těmto funkcím se zařadil mezi nejvyšší zemské úředníky, byl povýšen do rytířského stavu a získal predikát z Hohenfallu. Roku 1631 uprchl z Prahy před saskými vojsky. Filip Fabricius zemřel 18. 10. 1632. J. KILIÁN, *Filip*, s. 14, 19, 25, 36–37, 60, 360–361.

¹²¹ AMCh, Radní manuál, fol. 335v.

¹²² J. KILIÁN, *Filip*, s. 131.

¹²³ Samuel Lagarin studoval na pražské univerzitě a získal titul bakaláře svobodných umění. Již v roce 1602 byl uváděn jako radní písař a o 3 roky později se stal městským konšelem. Od roku 1625 zastával funkci primase. Zemřel 30. 6. 1630. A. BLAŽEK, *Obrázky*, s. 15–16.

			Hause, Jiří Boleslavský, Jiří Nizovský	Felix, Jan Mečíř
60v– 61r	5. 10. 1626	Samuel Lagarin	Kryštof Matouš Bohdanecký, Jan Šelakovský, Martin Blatnický, Šimon Štika, Ondřej Janovský, Jiří Boleslavský, Matouš Malíř, Jan Doubek, Jan Rychnovský, Lorenc Rebl, Jiří Marhoun	Martin Zelenka, Adam Bochauf, Jan Kašpar, Viktorín Tuguryn, ¹²⁴ Theodor Thadeus, Jan Solnický
100r	18. 10. 1627	Samuel Lagarin	Kryštof Matouš Bohdanecký, Jan Šelakovský, Matouš Radouš, Martin Blatnický, Ondřej Janovský, Šimon Štika, Jan Mydlář, Jan Rychnovský (zemřel), Lorenc Rebl, Jiří Marhoun, Theodor Thadeus, Viktorín Tuguryn	Martin Zelenka, Viktorín Tuguryn - Jan Hájek, Václav Nygrin, Jan Solnický, Jan Procházka, Jiří Suchánek
136v	14. 9. 1628	Samuel Lagarin	Kryštof Matouš Bohdanecký, Jan Šelakovský, Matouš Radouš, Martin Blatnický, Šimon Štika, Ondřej Janovský, Jiří Boleslavský, Jan Mydlář, Jiří Marhoun, Theodor Thadeus, Viktorín Tuguryn	Lorenc Rebl, Daniel Ešin, Martin Zelenka, Václav Norek, Jan Šebestiánides, Jan Solnický, Jan Procházka, Jiří Suchánek
179r	23. 7. 1629	Samuel Lagarin	Kryštof Matouš Bohdanecký, Jan Šelakovský, Martin Blatnický, Šimon Štika, Matouš Radouš, Ondřej Janovský, Jiří Boleslavský, Jan Mydlář, Viktorín Tuguryn, Jiří Marhoun	Jan Zich, Daniel Ešin, Jan Hájek, Jan Solnický, Václav Nygrin, Jan Procházka, Jiří Suchánek, Václav Bochauf

¹²⁴ Viktorín Tuguryn byl synem Duchoslava Tuguryna a Veroniky, vdovy po Janu Pečkovi z Radosic. Jeho otec Duchoslav pocházel z Čáslavi a po studiu na pražské univerzitě byl poslán v roce 1575 na chrudimskou školu jako správce. Od roku 1579 působil v Chrudimi jako radní písař a v roce 1597 se stal členem městské rady. Jeho syn Viktorín Tuguryn se správy na městě účastnil v letech 1626–1640 jako starší nebo koňšel. V roce 1633 odkoupil od Šimona Štíky dům zvaný Gregrovský. Viktorín Tuguryn zemřel roku 1649. *Tamtéž*, s. 13–15.

214v	20. 6. 1630	Samuel Lagarin ¹²⁵ – Jan Šelakovský	(Jan Šelakovský), Kryštof Matouš Bohdanecký, Matouš Radouš, Martin Blatnický, Šimon Štika, Ondřej Janovský, Viktorín Tuguryn, Jiří Boleslavský, Jan Mydlář, Theodor Thadeus, Jiří Marhoun, (Daniel Ešin)	(Daniel Ešin), Jan Šebestiánides, Václav Nygrin, Jan Solnický, Jan Procházka, Jiří Suchánek, Václav Bochauf, Jan Maj, Jan Juliš
268r	27. 8. 1631	Jan Šelakovský	Kryštof Matouš Bohdanecký, Matouš Radouš (zemřel 6. 12.), Martin Blatnický, Ondřej Janovský, Šimon Štika, Theodor Thadeus, Viktorín Tuguryn, Jiří Boleslavský, Jan Mydlář, Jiří Marhoun, Daniel Ešin	Václav Nygrin, Jan Solnický, Václav Bochauf, Jiří Suchánek, Jan Procházka, Jan Juliš, Joachym Slavonický, Daniel Šebestián ¹²⁶
	1632	X	X	X
335v	23. 7. 1633	Jan Šelakovský	Kryštof Matouš Bohdanecký, Martin Blatnický, Ondřej Janovský, Václav Kryšpín, Šimon Štika, Theodor Thadeus, Viktorín Tuguryn, Jiří Boleslavský, Daniel Šebestián, Jiří Marhoun, Daniel Ešin	Martin Zelenka, Jan Solnický, Jiří Suchánek, Václav Solnický, Samuel Pivnička, Jan Juliš, Joachym Slavonický, Jiří Ostravský

Tab. 2 Obnovení městské rady v knize půhoné 1625–1634

V chrudimské trhové knize rudé můžeme číst při obnově konšelského úřadu 23. prosince 1619: „A to jest první obnovení za Fridricha krále. Z rychtářův královských sešlo. Vide sněm v létu 1619 od stavův držány na hradě pražském – folio 87.“¹²⁷ Po bitvě na Bílé hoře se vrátil stav po roce 1547. Do měst byli opět dosazeni císařští rychtáři.¹²⁸ V Chrudimi není zcela jasné, kdy byl rychtářský úřad obnoven. V trhové knize rudé při obnovení konšelské rady v roce 1620 císařský rychtář není

¹²⁵ Dne 30. 6. 1629 Samuel Lagarin zemřel. AMCh, Radní manuál, fol. 214v.

¹²⁶ Daniel Šebestián (ml.) pocházel z erbovní rodiny. Jeho otec, taktéž Daniel Šebestián, byl členem městské rady, když jeho bratr, registrátor desk zemských, Šebestián od Rudolfa II. obdržel erb a predikát z Častolovic. Daniel Šebestián (ml.) byl konšelem a později i primasem a císařským rychtářem. V roce 1640 se oženil s Magdalenou, dcerou královéhradeckého primase Jindřicha Vadasa. A. BLAŽEK, *Obrázky*, s. 20–21.

¹²⁷ AMCh, Liber contractuum ruber, fol. 305r.

¹²⁸ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 219.

uveden.¹²⁹ Pro rok 1621 písař uvedl informaci, že komisaři zanechali osoby v úřadě. Obnovení rady z let 1622 až 1624 v této knize není zapsáno.¹³⁰ Informace nenalezneme ani v ostatních dochovaných knihách v chrudimském archivu. Podle Františka Roubíka byl do úřadu zvolen Václav Bílek Kořimský před 5. říjnem 1623.¹³¹ Antonín Rybička uvádí, že byl rychtář jmenován již v roce 1622.¹³²

Úřad rychtáře byl podřízen české komoře s výjimkou let 1635 až 1637, kdy je dosazovala česká dvorská kancelář. Do funkce měla být jmenována osoba bezúhonná s dobrou pověstí a od počátku 17. století také katolického vyznání.¹³³ Během 16. století byl rychtářem jmenován výhradně někdo z rady nebo obecních starších v konkrétním městě. Od 17. století se česká komora mohla rozhodnout pro jiného kandidáta, který jí byl doporučen například podkomořím.¹³⁴

Podle instrukce z roku 1617 měli rychtáři za úkol odstraňovat neřády proti církvi katolické, ochraňovat katolické věřící a až do roku 1628 revidovat a rozvrhovat obecní důchody a účty. Poté také měli dohlížet na řemesla, míry a váhy.¹³⁵ Pro policejní agendu měli k ruce městské rychtáře, kteří také skládali přísahu králi. V Chrudimi byl většinou zvolen jeden městský rychtář a k němu dva pomocníci. V letech 1626–1631 byli mezi jmenovanými zástupci osoby, které zároveň zastávaly úřad staršího nebo i konšela. Výjimkou je Jan Mandl a Jan Procházka. Ti nebyli součástí městské rady v době, kdy vykonávali úlohu pomocníka městského rychtáře. V roce 1633 byl jmenován pouze jeden rychtář Jan Mydlář bez pomocníků.

Folio	Datum obnovy	Městští rychtáři	Přidaní pomocníci
	1625	X	X
70r	26. 11. 1626	Viktorín Tuguryn	Jan Solnický, Jan Procházka
107v	9. 12. 1627	Václav Nygrin	Jan Solnický, Jan Mandl
143r	31. 10. 1628	Václav Nygrin	Jan Solnický, Jan Šebestiánides

¹²⁹ AMCh, Liber contractuum ruber, fol. 337r.

¹³⁰ *Tamtéž*, fol. 2v.

¹³¹ František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*, in: Sborník k příspěvkům hlavního města Prahy, sv. 6, Praha 1930, s. 343.

¹³² A. RYBIČKA, *O erbovních a patricijských rodinách*, s. 5.

¹³³ F. ROUBÍK, *Královští rychtáři*, s. 277.

¹³⁴ *Tamtéž*, s. 286.

¹³⁵ *Tamtéž*, s. 273–274.

184r	14. 9. 1629	Jan Šelakovský	Jan Solnický, Matyáš Slánský
220v	9. 8. 1630	Václav Nygrin	Jan Solnický, Daniel Šebestián
275r	11. 10. 1631	Václav Nygrin	Daniel Šebestián, Jan Mandl
	1632	X	X
336r	23. 6. 1633	Jan Mydlář	X

Tab. 3 Obnovení úřadu městských rychtářů v knize půhonné 1625–1634

Od roku 1582 byl dalším pomocníkem císařských rychtářů tzv. adjuktant, kterého si vybral sám císařský rychtář. Adjuktanti vymáhali fiskální pokuty a příjmy na městských soudech. Většinou jím byl někdo z konšelů.¹³⁶ V Chrudimi byl na tuto pozici vybrán roku 1608 Kryštof Matouš Bohdanecký, který zastával tuto službu do své smrti roku 1657.¹³⁷

Ve městě se ustálil i specializovaný úřad. V půhonné knize se objevují tzv. páni viničních hor, kteří byli po roce případně po dvou obnovováni. Mezi starší a správce viničních hor¹³⁸ bylo voleno nejčastěji šest osob, přičemž se starali o vinice na Pumbercích, Vlčích horách a Skřiváncích. Pro zaznamenání jejich agendy sloužila kniha *Liber vinitorum*,¹³⁹ která osvětluje jejich činnost v letech 1554 až 1652. Úřad podléhal městské radě a měl na starosti vyměření a osazení vinic, dohled nad kvalitou vína a spory o vinice.¹⁴⁰

Ve zkoumané knize najdeme záznamy o nižších městských správních úřednících, jako jsou městští hejtmani, čtvrtníci a výběřčí. Tomuto tématu se doposud nikdo blíže nevěnoval, proto se odkazuji pouze na informace obsažené v knize půhonné. Městští hejtmani měli v Chrudimi na starosti pravděpodobně převážně vojenské záležitosti. Podle zápisu v knize mají hejtmani dohlédnout na varty,¹⁴¹ brány a fortny.¹⁴² Písař často rozlišuje hejtmany „hořejší“ a „dolejší“. V této souvislosti by se mohlo jednat o spojení s horní a dolní bránou. Podle zápisu

¹³⁶ *Tamtéž*, s. 280.

¹³⁷ *Tamtéž*, 343.

¹³⁸ Starší měli dohlížet na mravnost svých bratrů, práci na vinicích, měli také rovnat spory, sbírat příspěvky na nemoc případně pohřeb. Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst - život veřejný v XV. a XVI. věku*, část II., Praha 1892, s. 368.

¹³⁹ AMCh, *Liber vinitorum*.

¹⁴⁰ J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 216.

¹⁴¹ Hlídka. Vokabulář webový: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx> [cit. 4. 4. 2019].

¹⁴² AMCh, Radní manuál, fol. 50v.

z 24. července 1628 hejtmany v Chrudimi volili obecní starší.¹⁴³ Volba byla podle zápisů v knize v inkriminovaném období provedena pouze dvakrát, a to 17. prosince 1626 a 13. prosince 1627. V roce 1626 obecní starší jmenovali za hejtmany Martina Zelenku, Daniela Nedvěda, Václava Pštroso, Víta Tichého, Václava Kroupu a Václava Svobodu řečeného Marhouna.¹⁴⁴ V druhém obnovení úřadu byli zvoleni pouze čtyři hejtmani, mezi nimi byli Martin Zelenka, Václav Kroupa, Daniel Nedvěd a Petr Srbek.¹⁴⁵

Čtvrtníci rozdělení podle jednotlivých městských čtvrtí v knize vystupují jako výběrčí berní a dalších sbírek. Například v zápise ze dne 8. srpna 1626 můžeme číst: „Čtvrtníci z čtvrtí Pachovské, z Novoměstské a Rybářské spolu se sousedy jak osedlými, tak zběhlými o kontribuci i šos a sumu J[eho] M[ilosti] císařské náležející dosažení býti mají“.¹⁴⁶ Další doklad tohoto tvrzení nalezneme na foliu 34v, kdy mají být všichni čtvrtníci bedlivě napomenuti, aby zaznamenávali a odváděli vybrané peníze, i ty ze sbírky na vojáky.¹⁴⁷

Vykonavatelem městské správy byla městská kancelář reprezentovaná radními písaři. V knize trhové zelené můžeme v seznamu sledovat střídání písařů ve funkci v letech 1439–1664.¹⁴⁸ Seznam byl sepsán tehdejším písařem Duchoslavem Tugurynem v roce 1584. Poté i další úředníci navázali na založenou tradici a jména do knihy psali starší radní písaři.¹⁴⁹ Následující tabulka uvádí písaře, kteří se mohli vyskytovat i ve zkoumané knize:¹⁵⁰

	Přední písař	Mladší písař(i)
1595	Jan Vodňanský	Jan Solnický řečený Mastik
1600	Jan Vodňanský	Daniel Polický

¹⁴³ *Tamtéž*, fol. 131v.

¹⁴⁴ *Tamtéž*, fol. 72v.

¹⁴⁵ *Tamtéž*, fol. 131v.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, fol. 54r.

¹⁴⁷ *Tamtéž*, fol. 34v.

¹⁴⁸ AMCh, Liber contractuum viridis, fol. 1v–2r.

¹⁴⁹ K. LÁBLER, *Písaři při obci chrudimské od r. 1439 až do r. 1664*, Časopis Musea Království českého (Časopis Národního muzea) 1897, roč. 71, s. 544.

¹⁵⁰ Rozbor písařských rukou vyskytujících se v půhonné knize je součástí podkapitoly Diplomatický a paleografický rozbor pramene.

1602	Samuel Lagarin	Daniel Polický
1616	Daniel Polický	Melichar Matheus Bohdanecký ¹⁵¹ a Jan Zytkonides Poděbradský
1621	Jan Zytkonides Poděbradský	Václav Kryšpín Přeloučský
1625	Václav Kryšpín Přeloučský	Jan Komínek ¹⁵²
1629	Václav Kryšpín Přeloučský	Samuel Pivnička ¹⁵³
1630	Václav Kryšpín Přeloučský	Jakub Střechovecius Pelhřimovský

*Tab. 4 Seznam složených přísah městských písařů v letech 1595 až 1630
v knize trhově zelené*

Ve městě byli i další specializovaní písaři, například tzv. krevní písař. Ten měl za úkol zapisovat výpovědi mučených osob při útrpném právu.¹⁵⁴ Dne 26. listopadu 1626 se jím podle zápisu v knize půhonné stal Václav Louka.¹⁵⁵ Z jeho produkce tedy vznikaly tzv. smolné knihy, bohužel se v chrudimském archivu ani jedna nedochovala. Prozatím další specializovaní chrudimští písaři nebyli doloženi.

Výše vyjmenovaným úředníkům pomáhali tzv. servusové. V půhonné knize se o nich dochovala zmínka, v níž Albín Písecký přijímá povinnost k radě na pozici servus.¹⁵⁶ Tato pozice byla již doložena při hradecké radnici, kde měli za úkol doručovat obsílky, doprovázet městské představitele na cestách, eventuálně v rámci města vyřizovali vzkazy.¹⁵⁷ Tímto výčet úředníků městské správy obsažený v knize půhonů končí.

¹⁵¹ Písařem byl do roku 1621, kdy byl propuštěn. AMCh, Liber contractuum viridis, fol. 2r.

¹⁵² Byl napomenut, aby přestoupil ke katolické víře, ale to odmítl a odešel z Chrudimě do Ivančic. *Tamtéž*, fol. 2r.

¹⁵³ Úřad vykonával od 2. 2. 1629 a již 28. 3. 1629 byl propuštěn. *Tamtéž*, fol. 2r.

¹⁵⁴ Vokabulář webový, dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx?hw=krevn%u00ed> [cit. 23. 3. 2019].

¹⁵⁵ AMCh, Radní manuál, fol. 70r.

¹⁵⁶ *Tamtéž*, fol. 137v.

¹⁵⁷ Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku (případová studie z předbělohorského „Hradce nad Labem“*, Sborník archivních prací (dále jen SAP) 65, 2015, s. 406.

2. Chrudimská půhonná kniha z let 1625–1634

2.1 Dochované chrudimské městské knihy z 1. pol. 17. stol.

Kniha půhonů pochází z produkce chrudimské městské kanceláře stejně jako dalších jedenáct knih popsaných níže. Řada knih se nedochovala, protože shořely při požáru dne 6. října 1641, nebo byly zničeny při nájezdu Švédů v roce 1643.¹⁵⁸ Knihy spolu s ostatními důležitými písemnostmi byly až do roku 1894 uloženy ve sklepeních městské radnice, kde bylo pro uchování dokumentů příliš vlhké prostředí. Poté komise pro zachování památek v čele s Tomášem Řehořem rozhodla přenést archiválie do tehdejšího průmyslového muzea. Ve stejném roce kontaktoval muzeum i krajský soud, který předal k uložení do instituce dalších 25 městských knih. Uspořádání listin se ujal Karel Lábler a knižní prameny rozdělil gymnaziální profesor Čeněk Florián do čtrnácti kategorií označených písmeny A až O.¹⁵⁹

Chrudimské stejně jako ostatní městské knihy řadíme do kategorií, které vytyčil Václav Vojtíšek.¹⁶⁰ Jeho typologii dále rozpracoval Jiří Čarek na příkladu městských knih uložených v Archivu hlavního města Prahy.¹⁶¹ V roce 2004 přispěla k tomuto tématu ještě Ludmila Sulitková, která se zaměřila na středověké brněnské knihy městské provenience.¹⁶² Podle tohoto členění první skupinu tvoří knihy k pojištění práv města jako celku. Do této skupiny patří knihy městského zákonodárství, knihy městského hospodářství a knihy v užším slova smyslu. Konkrétně se jedná například o knihy pamětní, privilegií, statutů, berní, úroční, početní, zápisů, přísah atd. Druhý soubor knih slouží k pojištění soukromých práv jednotlivých měšťanů. Ty můžeme rozdělit do oblasti soudnictví sporného a nesporného.¹⁶³

---

¹⁵⁸ Marie NATYSOVÁ – Helena MATOUŠKOVÁ – Lada KOUPILOVÁ, *Městský úřad Chrudim, Inventář, 1372–1787*, Chrudim 1963, s. 1.

¹⁵⁹ *Tamtéž*, s. 3–4.

¹⁶⁰ Václav VOJTÍŠEK, *O studiu městských knih českých*, *Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění* 24, 1915, s. 413. Dostupné online: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:ef2f3c72-a89c-11e1-1586-001143e3f55c?page=uuid:ef2f3ca9-a89c-11e1-1586-001143e3f55c> [cit. 14. 5. 2019].

¹⁶¹ Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.

¹⁶² Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku*, Praha 2004.

¹⁶³ Do první podskupiny se řadí knihy žalob, svědomí, ručení, nálezů, naučení vyšších právních stolic dceřiným místům a knihy psanců, do druhé podkategorie knihy svatebních smluv, přípovědí k majetku, poručnické a sirotčí, dědických podílů a knihy testamentů. *Tamtéž*, s. 67.

Nejdříve je třeba zmínit nejstarší chrudimskou pamětní knihu.¹⁶⁴ Původně byly do pamětních knih zaznamenávány údaje všeho druhu.¹⁶⁵ Postupně od 15. století začaly v knihách převládat zápisy, které byly nějakým způsobem důležité pro samotné město. Chrudimská pamětní kniha byla zakoupena Samuelem Lagarinem.¹⁶⁶ Knihu pravděpodobně založil tehdejší přední radní písař Václav Kryšpín, jehož rukopisem je napsána úvodní poznámka a pod níž se také podepsal. Na 265 foliích písaři zachytili důležité údaje týkající se správy a pamětihodných událostí ve městě. Dozvíme se zde o opravě kostela a radnice, přírodních katastrofách, vylopuení radního domu, ubytování vojska, dluzích města nebo v knize nalezneme například opisy privilegií.¹⁶⁷ Zakladatel knihy se snažil o logické členění informací do jednotlivých oddílů, které označil písmeny A až E a k nim pak přiřadil čísla folií.¹⁶⁸ Pozdější písaři toto třídění nerespektovali a zanesli nové záznamy tam, kde bylo místo. Pro lepší orientaci v prameni sloužil od založení knihy věcný rejstřík.

Do oblasti městského hospodářství počítáme knihu o prodejkách gruntů náležejících ke špitálu¹⁶⁹ pro přehled špitálního jmění. Do kožené vazby bylo svázáno 207 listů, na nichž nalezneme informace o prodejkách a koupi statků ve Vlčnově a Kočím, z kterých náležely výnosy chrudimským špitálům.

Z činnosti specializovaného městského úřadu perkmistra viničních hor se dochovala kniha zvaná *Liber vinitorum*¹⁷⁰ z let 1554–1662. Kniha zachycuje vlastníky a prodej chrudimských vinic i zařízení na zpracování hroznů.¹⁷¹ Je zde také

---

¹⁶⁴ Pro přehlednost jsou u odkazů na popisované prameny uvedeny kompletní citace. AMCh, Pamětní kniha rudá 1628–1775, inv. č. 333, kn. č. 125.

¹⁶⁵ Převody nemovitostí, městské počty, pamětní záznamy, opisy privilegií apod. Rostislav NOVÝ, *Městská diplomatika v Čechách a na Moravě do poč. 16. stol.*, in: Česká diplomatika do roku 1848, edd. Jindřich ŠEBÁNEK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Zdeněk FIALA, Praha 1984, s. 170-171.

¹⁶⁶ Zápis o zakoupení: „*Kniha tato pamětní slově rudá za povinnosti primase slovtného pana Samuele Lagarina, správce obce této, jsouce od něho v Praze koupěna. Založena jest 20. Maii léta 1628.*“ AMCh, Pamětní kniha rudá, fol. 1r.

¹⁶⁷ Srov. I. ŠULC, *Pamětní kniha rudá*, s. 2–4.

¹⁶⁸ *Tamtéž*, s. 2. Jednotlivé složky jsou základními stavebními prvky knih. Jsou upevněné do vazby, která je tvořena přeloženými a uprostřed sešitými dvojlisty. Jednotlivé složky mohly být označovány písmeny abecedy a čísla uvádějícího konkrétní list, stejně jak to vidíme i u některých chrudimských knih. Michal DRAGON, *Středověké rukopisy v českých zemích, handbušek kodikologa*, Praha 2018, s. 56–58.

¹⁶⁹ AMCh, Kniha kupuov a prodauov gruntov poddaných k špitálům při městě Chrudimi náležitých 1551–1636, inv. č. 370, kn. č. 162.

¹⁷⁰ AMCh, *Liber vinitorum 1554–1652*, inv. č. 371, kn. č. 153.

¹⁷¹ Například roku 1546 prodali páni starší viničních hor Jiříkovi Hanykýřovi a Bartošovi Hovorkovi nejbližší pres za Novým Městem. AMCh, *Liber vinitorum*, fol. 10r.

zaznamenána volba starších a správců viničních hor. Kniha obsahuje 384 folií a je opatřena poškozenou vazbou.

Do druhé kategorie se zařazují knihy trhové, které zaznamenávají prodej majetku. V Chrudimi se dochovala nejstarší trhová kniha označovaná „zelená“¹⁷² z let 1585–1607. Nejmladší přípisy k prodeji pochází z roku 1640. Kromě trhových smluv obsahuje tato kniha soupis písařů z let 1439–1640. Ve všech trhových knihách jsou také zapsány obnovy městské rady. Po „zelené“ následuje trhová kniha „červená“¹⁷³ zachycující období let 1607 až 1643. Od roku 1644 písaři zapisovali prodeje do trhové knihy „žluté“¹⁷⁴ a od roku 1680 do „modré“.¹⁷⁵

Do oblasti nesporného soudnictví dále patří kniha svatebních smluv¹⁷⁶ z let 1589–1836. Údaje o sňatku a majetkových vyrovnáních novomanželů zaznamenali písaři do knihy česky a německy. Celkem 789 folií, z nichž je popsáných 636, bylo svázáno do zdobené kožené vazby.

*Liber memorabilium*¹⁷⁷ je smíšená kniha, která obsahuje různá vysvědčení, porovnání, smlouvy, obligace a kvitance chrudimských měšťanů. Stejně jako u knihy pamětní i zde se projevila snaha písařů rozdělit knihu do částí označenými písmeny abecedy. Kniha se skládá ze 476 listů a původní kožené vazby.

V archivu se ještě dochovaly dvě knihy testamentů.¹⁷⁸ Starší zaznamenává poslední vůle obyvatel Chrudimi z let 1505–1614 a navazuje na ni kniha obsahující údaje z období 1612–1760. Většina zápisů je psána česky, výjimečně se vyskytuje němčina. Knihy jsou opatřeny rejstříky.

V neposlední řadě se v okruhu přenesené působnosti města dochovala česky psaná sirotčí kniha.¹⁷⁹ Takové knihy z vlastní iniciativy pořizovalo město, aby mělo přehled o sirotčím jmění.¹⁸⁰ V chrudimské sirotčí knize nalezneme informace z let 1505 až 1637 o jednotlivých sirotčích majetcích a ustanovených poručnících, které jsou vypsány na 223 foliích.

---

¹⁷² AMCh, Liber contractuum viridis 1585–1640, inv. č. 374, kn. č. 166.

¹⁷³ AMCh, Liber contractuum ruber 1607–1643, inv. č. 375, kn. č. 167.

¹⁷⁴ AMCh, Liber contractuum flavus 1644–1719, inv. č. 376, kn. č. 168.

¹⁷⁵ AMCh, Liber contractuum violaceus 1680–1720, inv. č. 377, kn. č. 169.

¹⁷⁶ AMCh, Liber donationum nuptialium novus viridis 1589–1836, inv. č. 379, kn. č. 171.

¹⁷⁷ AMCh, Liber memorabilium 1579–1662, inv. č. 373, kn. č. 165.

¹⁷⁸ AMCh, Liber testamentorum 1505–1614 inv. č. 367, kn. č. 159 a Liber testamentorum 1612–1760 inv. č. 380, kn. č. 172.

¹⁷⁹ AMCh, Liber orphanorum 1505–1637, inv. č. 368, kn. č. 160.

¹⁸⁰ L. SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih*, s. 163.

Do oblasti sporného soudnictví se kromě zkoumané knihy a na ní navazující knihy *Manual consularis*¹⁸¹ zařazuje i smíšená kniha nazvaná *Liber transactionum*¹⁸² z let 1618 až 1710. Obsahem zápisů jsou porovnání o majetek, spory o dluh, stížnosti na výtržnosti a nepoctivosti nebo záležitosti rukojemství. Česky psaná kniha má 183 folií.

2.2 Diplomatický a paleografický rozbor pramene

Dochovaná kniha označovaná v inventáři¹⁸³ jako radní manuál je nejstarší dochovanou knihou svého druhu v chrudimském archivu. Nejedná se ovšem o radní manuál, jak bylo řečeno v úvodu, ale o smíšenou knihu půhonou (*Liber citationum*). Zkoumaná kniha má jinou strukturu, obsah i účel zápisů než obvyklý radní manuál.

Radní protokoly¹⁸⁴ obsahovaly zápisy z jednání městské rady. Nejstarší radní protokoly rozdělujeme na tzv. běžné a autentické neboli věčné. Běžné manuály jsou starší a zapisovalo se do nich vše, co bylo před radou projednáváno. Poté byl zápis přepsán do autentického radního manuálu a konečně po svolání trhu do soudních knih a původní poznámka v autentickém manuálu byla vyškrtnuta. Postupem doby se záznamy v autentickém manuálu stávaly definitivní a v běžném pouze provizorní. Tento proces dokumentuje zvyšování kompetencí městské rady na úkor městského soudu. Od přelomu 14. a 15. století zápis do knihy nahradil listinné vyhotovení právního počinu. Od 16. století městská rada vedla radní protokoly ve svém vlastním zájmu pro zachování paměti a zápisy se začaly v rámci knihy dělit na spornou a nespornou agendu.¹⁸⁵ Jednotlivé zprávy ze zasedání byly uvedeny datem konané schůze.¹⁸⁶ Václav Vojtíšek, který se zabýval nejstaršími pražskými radními manuály, je označil jako deníky, protože obsahují zápisy z konkrétních úředních dnů. Dále uvádí, že písaři byli přítomni u zasedání městské rady a do knih zaznamenali přesně to, co a jak slyšeli. Z tohoto důvodu nejsou v protokolu výjimkou nespisovná slova.

---

¹⁸¹ AMCh, *Manual consularis* 1634–1642, inv. č. 334, kn. č. 126.

¹⁸² AMCh, *Liber transactionum* 1618–1710, inv. č. 381, kn. č. 173.

¹⁸³ M. NATYSOVÁ – H. MATOUŠKOVÁ – L. KOUPILOVÁ, *MÚ Chrudim 1372–1787, Inventář*, s. 50.

¹⁸⁴ Označení „radní protokol“ je oproti ekvivalentu „radní manuál“ přesnější. Slovo „manuál“ bylo používáno i v řadě dalších významů. Roman KOLEK – Marek ĎURČANSKÝ, *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Praha 2016, s. 36–37.

¹⁸⁵ L. SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih*, s. 23–24.

¹⁸⁶ Jiří ČAREK – Bořivoj LŮŽEK, *Názvoslovní městských knih v severozápadních Čechách*, SAP 18, 1968, s. 457.

Kvůli rychlému psaní se v manuálech často objevují zkratky. Jazyk textu byl stejný jako jazyk jednání.

Z obsahového hlediska se v protokolech objevují například zápisy ze zasedání soudu, rozkazy rady, záležitosti týkající se dohledu nad cechy a pořádkem ve městě, přijímání měšťanů, udělování práv k živnostem, volby úředníků nebo také například paměti hodnotnější události jako obnova městské rady nebo nastoupení nového královského hejtmána.¹⁸⁷ V radních manuálech nalezneme dále záležitosti týkající se majetku měšťanů, sirotků i města samotného. Dále se objevují zápisy o trzích, krádežích, žádostech obyvatel, spory o nezaplacené částky, zmínky o placení kontribucí nebo šenkování vína.¹⁸⁸

Podle vypsaných příkladů obsahu zápisů si povšimneme, že radní manuály jsou velice důležitým pramenem pro zkoumání městských dějin. Obsahují důležité informace nejen o jeho obyvatelích, ale i městu samotném. Ve své době sloužily konšelům k zřehlednění a evidenci jednotlivých řešených případů. Dnes jsme díky manuálům schopni tehdejší události související s městem snáze rekonstruovat.

Radní manuál a zkoumaná kniha půhonná spolu úzce souvisí. Všechny případy obsažené v půhonné knize by nejdříve měly být zapsány do radního manuálu. Chrudimský radní protokol se bohužel z této doby nedochoval, a proto si toto tvrzení nemůžeme ověřit. Přesto podle již zpracovaných radních manuálů a jejich rozboru můžeme předpokládat, že zápisy v těchto knihách na sebe navazují. Ve zkoumané půhonné knize kromě obeslání a půhonů, které počtem převyšují nad ostatními zápisy, nalezneme i obnovy městské rady, šenkování vína, rozpis prací při trzích, upomínky k placení dluhů, hesla psaná „pro paměť“ nebo například ohlašování kominíků. Jedná se tedy o knihu smíšeného charakteru. Nicméně je zřejmé, že tyto zápisy písař pravděpodobně nepsal přímo při zasedání, ale z radního protokolu byly pouze heslovitě přepsány ty informace, které se týkaly soudní funkce městské rady a dílčích správních záležitostí.

Zkoumanou knihu můžeme porovnat s celou řadou knih z let 1585–1716, které se dochovaly ve fondu Archiv města Kouřim. Na první pohled si povšimneme

---

¹⁸⁷ Václav VOJTÍŠEK, *Manuály radní Nového Města pražského z let 1548-1553*, Časopis společnosti přátel 18, 1910, s. 94–95.

¹⁸⁸ Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016, s.58–60.

užšího formátu půhonných kouřimských knih.¹⁸⁹ Tamější písaři sem zapisovali stejně jako v Chrudimi vstoupení a obeslání k soudu. Na rozdíl od kouřimských zápisů mají chrudimské více uniformní stavbu. Navíc v kouřimských půhonných knihách nalezneme i oddíl pro zápis záležitostí „na rozkaz“,¹⁹⁰ který v chrudimských nevidíme. Nicméně některé záznamy v chrudimské půhonné knize by bylo možné do této kategorie zařadit.¹⁹¹ V kouřimských půhonných knihách na rozdíl od chrudimských nevidíme kromě obnovení městské rady žádné další informace. Pro výše vypsané údaje, které se vyskytují v chrudimské knize, měli v Kouřimi pravděpodobně určenou jinou knihu.

V kouřimském inventáři jsou porovnávány knihy pojmenované jako knihy citací (*Cautio citationum* nebo *Liber citationum*). V hradecké kanceláři se dochoval na tento typ knih odkaz v registrech korespondencí, kde jsou označeny jako sexterny půhonů a důhonů.¹⁹² Nicméně nelze určit, jak byla chrudimská zkoumaná kniha nazývána v době svého vzniku, protože na úvodním listu, který je vyříznut z původní restaurované vazby,¹⁹³ její označení chybí. Název mohl být umístěn na titulní straně, která se pravděpodobně při restaurování knihy ztratila. Záznam o restaurování knihy není dochován, pouze je v inventáři uvedeno, že původní vazba byla kožená a zdobená.¹⁹⁴ Z vazby o rozměrech 328 x 210 mm zbyly pouze fragmenty, které byly vlepeny do nově vytvořených desek. Dodnes je z původní vazby čitelný rok založení knihy, a to 1625. Na hřbetě desek si můžeme povšimnout štítku s označením H1, které nás informuje o starším umístění knihy. Později na něj bylo dopsáno i nové inventární číslo 339. Pro ochranu knihy a desek byl vyroben papírový obal, na kterém je uvedeno inventární číslo archiválie.

---

¹⁸⁹ Všechny dochované knihy mají rozměry v rozmezí 10–11 x 31–33 cm, kromě poslední knihy z let 1710–1716 o velikosti 16 x 41 cm. Zuzana MIŠKOVSKÁ, *Archiv města Kouřim 1405–1945*, Inventář, I. díl, Kolín 2000, s. 43–44.

¹⁹⁰ SOKA Kolín, AM Kouřim, *Knihy citací 1627–1631*, fol. 33r.

¹⁹¹ Například osoby vybrané k dohlížení na pořádek ve městě při trzích nebo k vybírání berní a poplatků.

¹⁹² V roce 1589 se objevují v obou dochovaných hradeckých registrech korespondencí: „*Psaní vide v sexternu třetím půhonův a důhonův*“, dále jsou v registrech odkazy na druhý a čtvrtý sextern: „*Sextern půhonů 2 folio 10*“ a „*Sextern 4 půhonů a důhonů*“. J. VOJTÍŠKOVÁ – V. ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře*, s. 254.

¹⁹³ Viz příloha č. 3.

¹⁹⁴ M. NATYSOVÁ – H. MATOUŠKOVÁ – L. KOUPILOVÁ, *Městský úřad Chrudim 1372–1787*, Inventář, s. 50.

Poté, co byla vyměněna stará vazba za novou, byl též vyříznut list z přídeští a nalepen na desky nové. Na tomto listu je nadepsán citát: „*Seneca: Facilius penetrant verba quae molli vadunt via quam aspera.*“ Uprostřed strany je zápis o posloupnosti primasů od roku 1615 až do roku 1625, který zní: „*Anno Domini 1615 a f[eria] 5 post Mattaei 23. [Septem]bris. Odešel Daniel Mastik s Kryštofem Šebestiánovým do Loun a potom do Litoměř[ic]. Byl sem po p[anu]Samuelovi Klatovském po 2. létě primasem, po mně zas pan Samuel Klatovský a po panu Samuelovi Klatovským pan Samuel Kuchyňka. Od léta 1620 po šťastném vítězství J[eho] M[ilosti] c[ísařské] a po dobytí Prahy až do léta 1625 f[eria] 3 p[ost] Cantate a po něm zase třetí Samuel Lagarin, primas. Huis faveant superi.*“ V dolní části přídeští je latinský nápis: „*Terra salutíferas herbas eadem no centes. Nutrit et urticae proximas saepe rosa est.*“ Radní manuál začíná latinským zápisem o obnovení městské rady dne 30. dubna 1625.¹⁹⁵ Na něj chronologicky navazují další zápisy až k poslednímu záznamu ze dne 6. prosince 1634.¹⁹⁶ Pro zápisy, až na pár výjimek, je použito českého jazyka. Latinsky je kromě už popsáných případů vždy datace. Zpravidla jsou latinské části psány humanistickým písmem. Německy jsou zaznamenány tři zápisy, a to na foliích 316v, 323r–323v, 332r.

Rukopis má celkem 381 papírových folií o velikosti 320 x 195 mm. Písaři využili téměř všechny stránky k uvedení příslušné agendy, výjimkou zůstala volná folia 2, 3 a strana 4v. Jednotlivé listy jsou označeny dvojitým foliováním. Foliace z doby vzniku knihy začíná u prvního zápisu s označením ½,¹⁹⁷ který je podle nového číslování označen číslem 4. Číslo folia ½ by mohlo ukazovat na vevázání listu při převazbě knihy. Písařská ruka na tomto foliu patří Janu Komínkovi. Pokud bylo tedy toto folio doplněno, stalo se tak v době vzniku knihy, a to pravděpodobně z potřeby uvést nové členy městské rady zvolené 30. dubna 1625, kteří zaplnili lícovou stranu folia. Verso tohoto listu zůstalo volné a zápisy začínající na následující straně půhonné knihy se datují až k 26. květnu, tedy o měsíc později. Původní foliace pokračuje arabskými číslicemi od 1 do 380 nadepsané černým inkoustem k pravému hornímu okraji.

---

¹⁹⁵ SOA Zámorsk, SOKA Chrudim, AMCh, Radní manuál 1625–1634, fol. 4r.

¹⁹⁶ *Tamtéž*, fol. 378v.

¹⁹⁷ Viz příloha č. 4.

Staré foliování má drobné nedostatky, například dvě folia jsou označena stejným číslem 53, v číslování bylo přeskočeno číslo 176, folio 271 není označeno a mezi listy 365 a 366 je jedno folio nezapočítané.

Novodobé foliování psané tužkou začíná u první strany úřední knihy a je umístěno uprostřed horního okraje stránky. Ani nové foliování není přesné, některá folia nejsou označena ani započítána do foliování.¹⁹⁸ Jak již bylo napsáno v úvodu, k citování používám novodobé foliování.

Při bližším studiu zjistíme, že je v knize vytrženo folio mezi stranami 38v a 39r. Ani jedno z foliování tento list nezapočítalo. Zápis na listu 38v je ukončen a na následujícím jsou již poznámky z nového dne, s určitostí tedy nezjistíme, zda bylo chybějící folio popsáno. Dále chybí folio mezi stranami 220v a 221r, které s největší pravděpodobností bylo popsáno. Podle původního číslování mělo označení 223 a na ponechaném fragmentu listu je patrná stopa po inkoustu. Pravděpodobně na něm byly zápisy ze dne 12. srpna 1630, které začínají již na foliu 220v. Toto folio se ztratilo ještě předtím, než bylo vytvořeno nové číslování, které tento list nezahrnuje. Až na tyto dvě výše vypsaná folia a titulní list by se s největší pravděpodobností mělo jednat o kompletní pramen.

Půhonná kniha byla svázána z papírových dvojlistů, které pocházely ze dvou papíren. Listy, které tvoří převážnou část knihy, byly uprostřed označeny filigránem¹⁹⁹ lva ve skoku umístěného do kartuše.²⁰⁰ Průsvítka vyskytující se na 185 foliích měří 45 mm na výšku a 37 mm na šířku. Vyobrazení je rovnoběžné a umístěné mezi dva dráty osnovy, přičemž přes ně nepatrně přesahuje. V některých případech hlava lva směřuje dolů. Tato průsvítka se podobá znamení, které je v Piccardově sbírce přiřazeno k roku 1613 do Dannebergu.²⁰¹

Druhým filigránem, který se objevuje pouze na foliích 374, 376 a 378, je dvouhlavý orl se srdčítým štítem na prsou. Má vyplazený jazyk a hřebínek

---

¹⁹⁸ Neočíslovaná folia jsou mezi folii: 82 a 83, 88 a 89, 127 a 128, 180 a 181, 205 a 206. V těchto případech použiji označení např. 82(a).

¹⁹⁹ Filigrán je obrazec zhotovený z drátků, který se přiložil na papírenské síto, kam se vylila papírovina. Po vysušení zanechaly drátky na papíru tenčí místa, která jsou světlejší při pohledu proti světlu. Předpokládá se, že samotná značka vydržela ve výrobním procesu nanejvýš několik let a poté byla nahrazena novou, která se ale rozměrem i vzhledem mohla od té původní odlišovat. M. DRAGON, *Středověké rukopisy*, s. 50–51.

²⁰⁰ Viz příloha č. 5.

²⁰¹ Databáze Piccard online: <https://www.piccard-online.de/detailansicht.php?PHPSESSID=&klassi=015.004.005&ordnr=85523&sprache=> [cit. 6. 5. 2019].

na hlavě.²⁰² Značka papírny opět umístěná uprostřed listu má rozměry 49 x 45 mm. Průsvitka je s dráty osnovy rovnoběžná, přičemž prostřední drát je použit jako osa značky. Odpovídající filigrán se prozatím nepodařilo dohledat. Značka dvouhlavého orla se vzdáleně podobá filigránu pražské papírny z roku 1564.²⁰³ Mohlo by se tedy jednat o její pozdější a umělecky lépe provedené znamení. Stejný papír byl použit i u radního manuálu královského města Kouřim.²⁰⁴

Písaři používali pro zápisy do knihy pŕuhonné železitoduběnkový inkoust. Na některých místech si můžeme povšimnout, že již začal korodovat. Zřídka se objevuje také odlišné složení inkoustu, které se projevilo vyblednutím.²⁰⁵ V knize na některých foliích můžeme také zpozorovat, jak s knihou pŕuhonů pracovali jiní badatelé. Na několika foliích se objevují značky psané modrou pastelkou a na přídeští dokonce jeden badatel vypsál 4 folia, kde se mají vyskytovat falsa, a to na foliích 103a, 45b, 107a a 364a. Toto chování je charakteristické pro badatele 19. a 1. poloviny 20. století.

V knize najdeme sedm písařských rukou.²⁰⁶ Písařská ruka **písaře A** se nachází na dvaceti foliích. Záznamy do knihy psal českou novogotickou polokurzívou. Jak již bylo řečeno u latinských výrazů, které se objevují nejčastěji v datacích podle církevního kalendáře, používal písař humanistickou kurzívu, popřípadě humanistické kreslené písmo.

Jednotlivé litery jsou pečlivě napsány, proto je písmo velmi dobře čitelné. Řádky si písaři nelinkovali a někde je patrné, že písmo „padá“ pod základní linku. Sklon písma směřuje nepatrně vpravo. Písmo je lehké s malým výskytem vlásečnicových tahů. Některé litery mají specifické rysy, například majuskulní „W“

a „A“

. U majuskulního „M“

a „N“

se objevuje vidlicovitě

zakončení dolního konce prvního dříku.

---

²⁰² Viz příloha č.6.

²⁰³ Databáze Piccard online: <https://www.piccard-online.de/detailansicht.php?PHPSESSID=&klassi=033.003.002.001.001.001&ordnr=42688&sprache=> [cit. 19. 6. 2019].

²⁰⁴ V kouřimském radním manuálu se objevují 2 filigrány s velmi podobným vyobrazením orla. Odlišují se přítomností hřebínku na hlavách. Filigrán orla bez hřebínků autorka práce přiřadila podle online databáze Piccard k pražské papírně a roku 1564. Š. ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál*, s. 45.

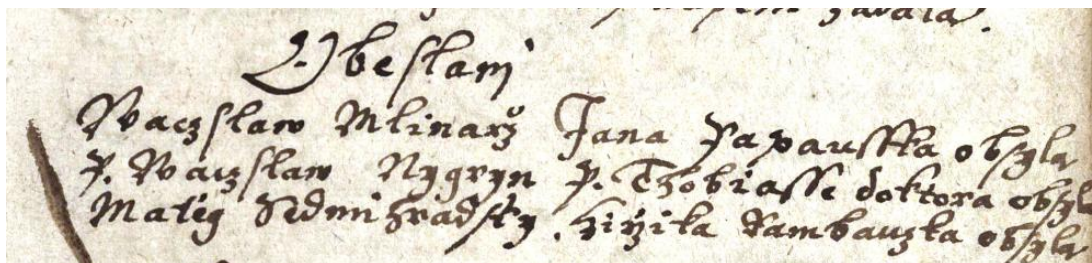
²⁰⁵ Je na foliích: 28r, 30v, 31r, 31v, 85r, 88v, 93r, 358r.

²⁰⁶ Písaři jsou označeni podle písmen abecedy chronologicky, tak jak se jejich písařské ruce objevily ve zkoumané knize.

Písař také používal k urychlení psaní zkratky. Formulí „*dosažen býti má*“ často zkracoval suspenzí na pouhé „*dbm*“ nebo slovo „*obsilají*“ na „*ob*“. U zápisů týkajících se sázení vína zkracoval slovo *vědra* na pouhé „*w*“ a zkratky „*cer*“ a „*b*“ označovaly, zda se jedná o červené nebo bílé víno. Dále uplatnil i běžně používané zkratky jako například JMC, která se rozepíše jako Jeho Milosti císařské, ppp neboli pán purkmistr a páni, slovo *grošů* zaznamenal zkratkou *gr*. Dále v textu najdeme grafickou značku znázorňující kopy. Stejně zkratky používali i ostatní písaři.

Popsaná písařská ruka s největší pravděpodobností patří písaři jménem Jan Zytkonides. Tento písař složil podle seznamu v zelené trhové knize přísahu v roce 1616.²⁰⁷

Jan Zytkonides Poděbradský se v roce 1616 oženil s dcerou tehdejšího radního Samuela Kuchyňky Annou.²⁰⁸ Ještě před rokem 1626 musel opustit město, protože odmítl přijmout katolické vyznání. V Chrudimi tak zanechal dům zvaný Kuchyňkovský, dům „Suchorad“, sladovnu na podměstí s rolemi, zahradou a dvěma vinicemi a dvůr na podměstí se záhony, třemi zahradami a třemi vinicemi. Veškerý tento majetek byl vyčíslen na částku 4 200 kop *gr*.²⁰⁹

Obr. 4 Ukázka zápisu písaře A²¹⁰

Písař B psal také českou novogotickou kurzívou s polokurzivními prvky. Jeho písmo je drobnější a poměrně obtížně čitelné. Jeho zápisy v knize se objevují zřídka. Tuto písařskou ruku nalezneme na foliích: 5v, 10r, 16r, 16v, 21r, 28r, 41v, 64v–65r, 66v, 69v, 82r, 126r, 127v, 153v, 180(a)r, 190r, 218v, 281v, 321v, 323r–323v, 332r, 350r, 353r a 377r. Písař má oproti předešlému větší sklon vpravo. Modul

²⁰⁷ Podle soupisu písařů byl v době vzniku knihy půhonné hlavním chrudimským písařem a je podepsán i u několika zápisů týkajících se obnovení městské rady. Zároveň byl správcem chrudimské školy. SOA Zámorsk, SOKA Chrudim, fol. AMCH, Liber contractuum viridis, fol. 2r.

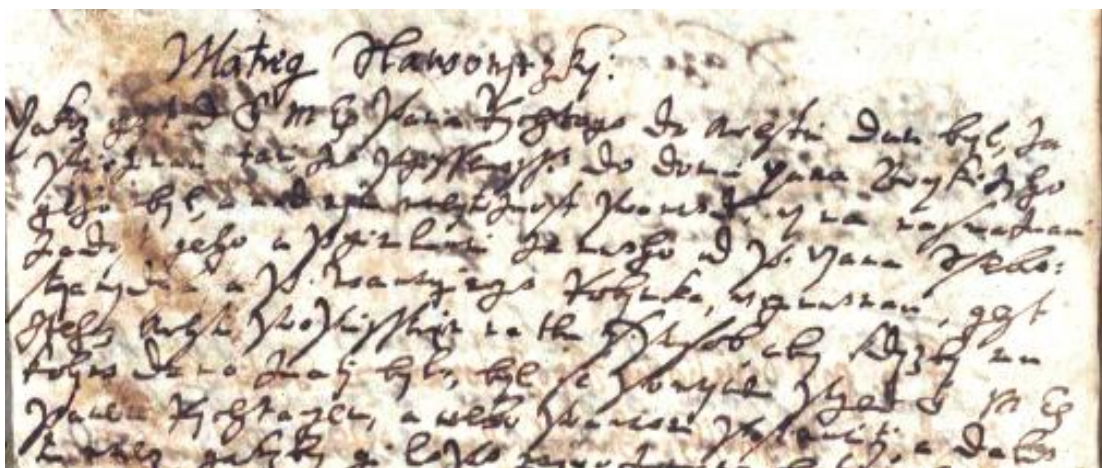
²⁰⁸ AMCh, Liber donationum nuptialium novus viridis, fol. 307r.

²⁰⁹ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 1092.

²¹⁰ Ukázka písma z: AMCh, Radní manuál, fol. 5r.

písmen je převážně malý a váha písma lehká. Potřeba rychlého psaní spojila některá písmena v ligatury. Protážené drůčky u liter P a S často zasahují do spodního řádku.

Tato písařská ruka se objevuje i v dalších městských knihách. V dochovaných knihách zápisy tohoto písaře začínají od roku 1598.²¹¹ V roce 1595 složil podle seznamu písařů přísahu Jan Solnický řečený Mastik.²¹² Jan Solnický byl již v době vykonávání funkce písaře i nadále volen do rady starších. Z této pozice by mohl vypomáhat s psaním do městských knih i po jmenování dalších písařů. Poslední zápis napsaný touto rukou ve zkoumané knize pochází ze dne 27. listopadu 1634 a v navazující knize se již neobjevuje.

Obr. 5 Ukázka zápisu písaře B²¹³

U písaře C jsou charakteristické dlouhé vlásečnicové obloukovité nasazovací tahy u počátečních písmen, které zasahují do spodních řádků a tím stěžují čtení. Text je psán českou novogotickou kurzívou s polokurzivními prvky. Jednotlivé litery mají malý modul. Písmeno „Z“ je psáno tehdy užívaným tvarem arabské číslice tři. Zkracování pomocí kontrakce použil písař v knize u spojení „*k průvodům*“, kdy vznikla výsledná zkratka „*kp dum*“. Písařská ruka se v městských knihách objevuje od roku 1621,²¹⁴ nejmladší přípisek je v knize *Liber vinitorum* z roku 1638.²¹⁵

²¹¹ AMCh, *Liber vinitorum*, fol. 183r.

²¹² Jan Solnický se v roce 1589 oženil s Annou, vdovou po Janovi Němečkovi, a přestěhoval se k ní na statek. Poté si v roce 1618 vzal Marianu, vdovu po Mikulášovi Pencerinovi, radním v Kolíně. Na konci téhož roku se oženil po třetí s Annou, vdovou po Samuelovi Hradeckým. AMCh, *Liber donationum nuptialium novus viridis*, fol. 3v, 212r, 314v.

²¹³ Ukázka písma z: SOA Zámorsk, SOkA Chrudim, fol. AMCh, *Radní manuál*, fol. 16r.

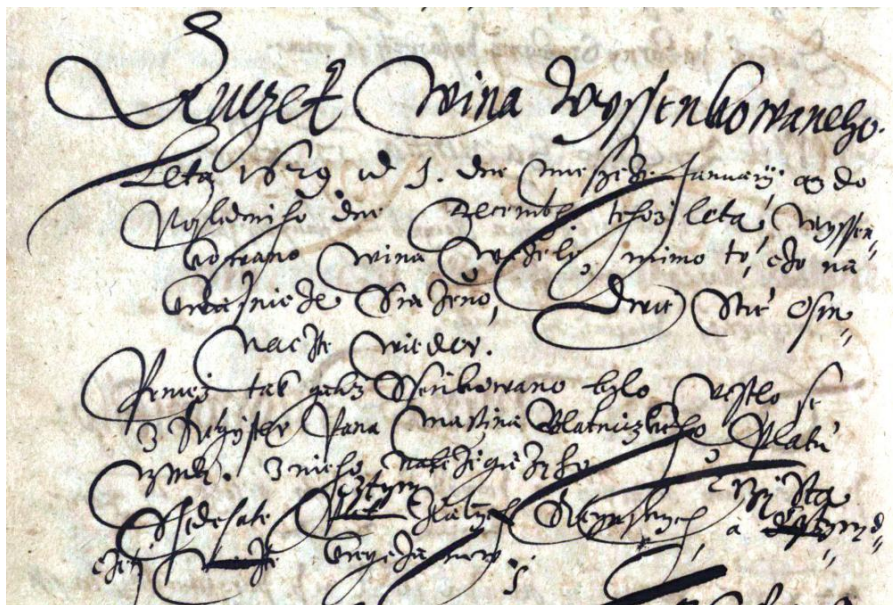
²¹⁴ AMCh, *Liber memorabilium*, fol. 407r.

²¹⁵ AMCh, *Liber vinitorum*, fol. 361r.

V knize pŕuhonné pŕsařskou ruku vidíme na posledním foliu a v navazující knize se už ale nevyskutejuje.

S největší pravděpodobností se jedná o tehdejšího předního pŕsaře Václava Kryšpína Přeloučského.²¹⁶ Toto tvrzení podporuje nejen jeho podpis pod zápisem na foliu 196 r, ale také časový rozsah, kdy v knihách vidíme jeho pŕsařskou ruku.

Obr. 6 Ukázka zápisu pŕsaře C²¹⁷

Pŕsař D se ve zkoumané knize vyskytuje v časovém období 1625–1629. V ostatních městských knihách se pŕsařská ruka objevuje od roku 1602.²¹⁸ Časovým rozsahem by se mohlo jednat o radního pŕsaře a později primase Samuela Lagarina. Jenže písmo se vyskytuje ještě jednou, o více než sto listů dále, ze dne 31. 10. 1631. Tehdy Samuel Lagarin už nežil. Vzhledem k návaznosti zápisu není ani možné, aby pŕsař tyto záznamy napsal s předstihem. V této chvíli tomuto pŕsaři nepřičadíme jméno tehdy žijící osoby.

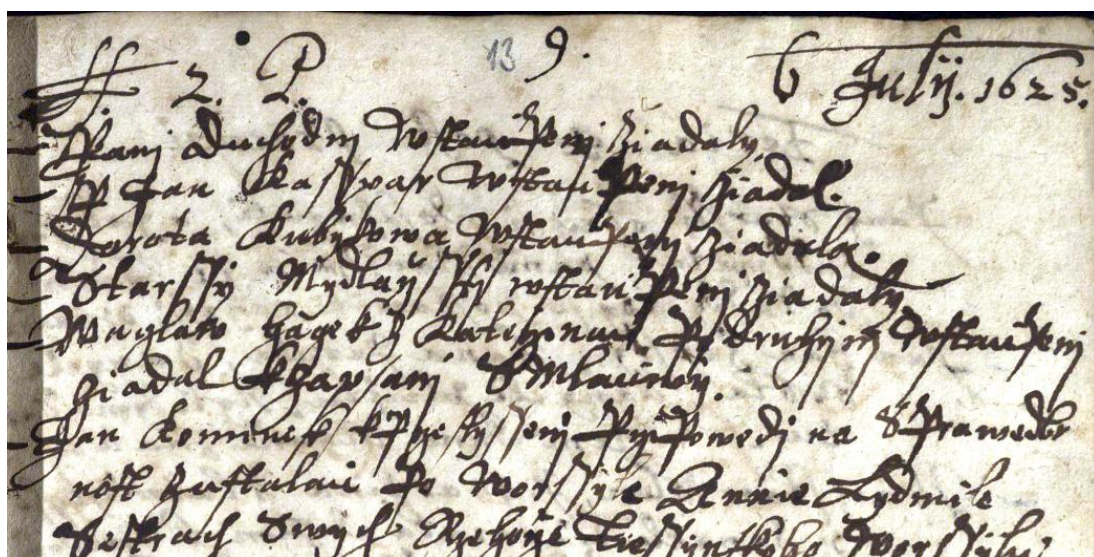
Osa písma směřuje doprava. Charakteristické litery tohoto pŕsaře jsou majuskulní „M“ a „N“. U těchto písmen provedl pŕsař smyčku. Stejného prvku si můžeme povšimnout i u minuskulního „Z“, které má trojkovitý charakter. Další specifikum je u minuskulního „M“ na konci slova, které má prodloužený dřik.

²¹⁶ V trhové knize nalezneme několik dokladů, že patřil mezi majetnější měšťany. V Chrudimi skoupil řadu rolí a zahrad, v roce 1623 a 1629 zakoupil domy a v roce 1635 dokonce Kopanický mlýn. AMCh, Liber contractuum ruber, fol. 372v, 407v, 527v.

²¹⁷ Ukázka písma: *Tamtéž*, fol. 21r.

²¹⁸ AMCh, Liber vitorum, fol. 286r.

Nápadné jsou též nasazovací tahy například u písmen „W“, „M“, „Z“, „P“ nebo „T“. Litery ve středním prostoru se blíží čtvercovému modulu.

Obr. 7 Ukázka zápisu písaře D²¹⁹

Pisařská ruka E zřejmě patří Janu Komínkovi.²²⁰ Česká novotická kurzíva s polokurzivními prvky je v provedení tohoto písaře dobře čitelná. V ukázce níže si můžeme povšimnout typického tvaru majuskulního i minuskulního „W“ a majuskulního „M“. Osa písma směřuje doprava. Lehké písmo se v knihách objevuje od roku 1616. V knize půhonné písařskou ruku písaře E vidíme až do listopadu 1628,²²¹ poté pravděpodobně musel město vzhledem ke svému nekatolickému vyznání opustit.

²¹⁹ Ukázka písma: *Tamtéž*, fol. 13r.

²²⁰ Jan Komínek se v roce 1618 oženil s Annou, sirotkou po Martinu Dejmkovi. AMCh, Liber donationum nuptialium novus viridis, fol. 315r.

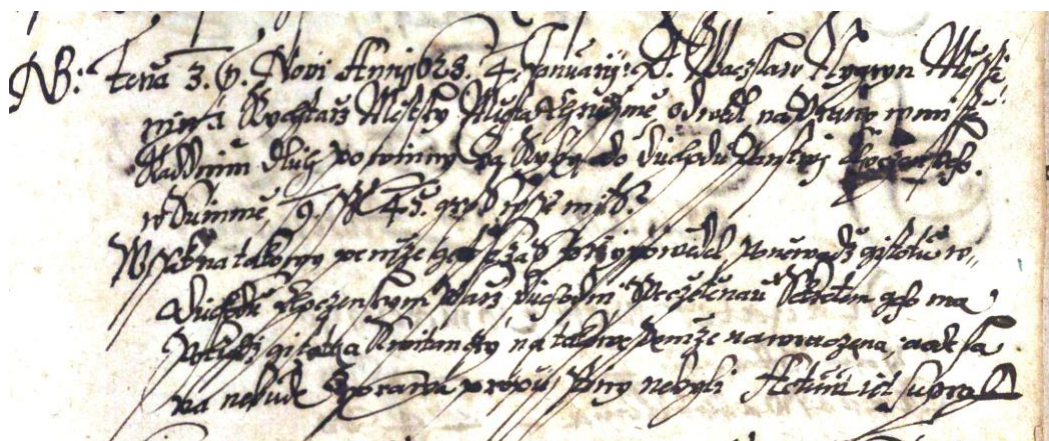
²²¹ AMCh, Radní manuál, fol. 148v.

Obr. 8 Ukázka zápisu písaře E²²²

Písařská ruka **písaře F** se v knize objevuje pouze u zápisů ve čtyřech úředních dnech, a to 13., 14. a 18. ledna 1627²²³ a 4. ledna 1628. Jeden ze záznamů psaných jeho písařskou rukou vidíme níže v ukázce. Při porovnání s písařskou rukou v seznamu písařů a ostatními městskými knihami poznáme, že písařem byl Daniel Polický. Písmo se sklonem vpravo se vyznačuje dlouhými vlásečnicovými dřiky, které mohou zasahovat až do dvou spodních řádků. Česká novogotická kurzíva je Danielem Polickým napsána čitelně, i když je písmo na první pohled neúhledné.

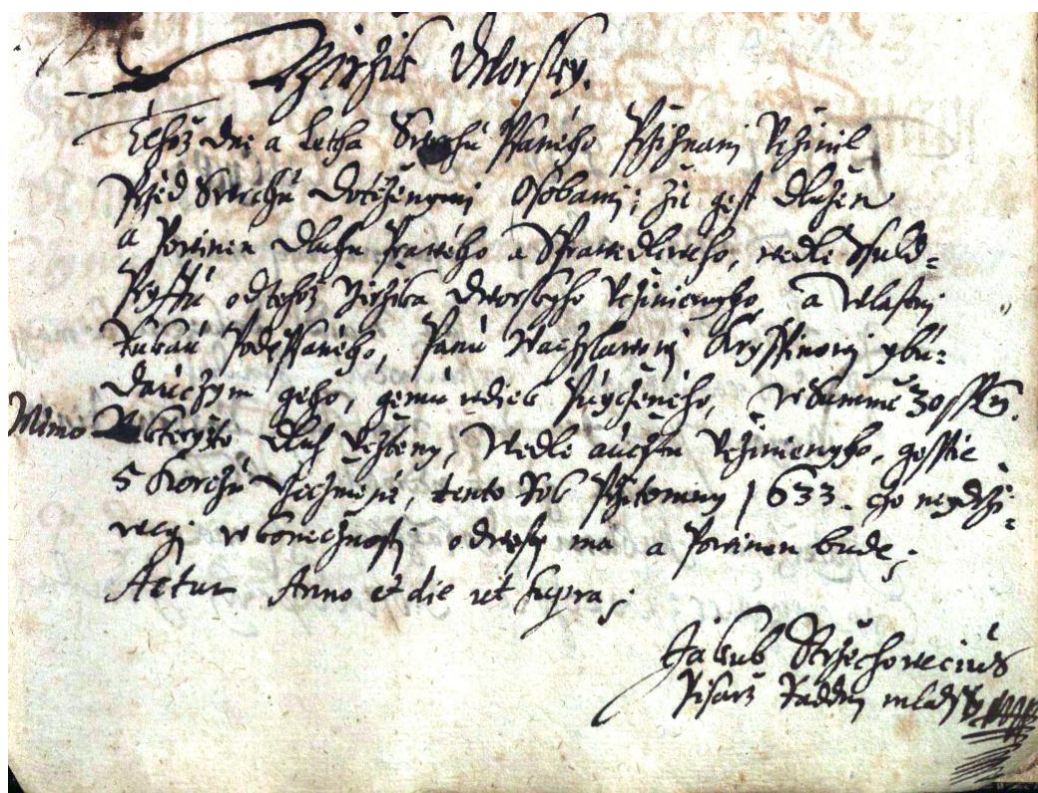
Obr. 9 Ukázka zápisu písaře F²²⁴

²²² Tamtéž, fol. 25r.
²²³ Tamtéž, fol. 74v–75v.
²²⁴ Ukázka písma: Tamtéž, fol. 111r.

Od folia 184v přibývá další písarská ruka. **Písař G** má dlouhé protažené dřívky. Sklon písma směřuje vpravo. Na první pohled se písmo zdá zběžnější.

Písař G se jmenoval Jakub Střechovecius Pelhřimovský.²²⁵ První záznam, který do knihy zapsal, je z 19. září 1629. Můžeme si povšimnout, že na foliu 352 r, které vidíme na ukázce, se pod svůj zápis sám podepsal. Jakub Střechovecius byl od roku 1630 pomocným písařem hlavního písaře Václava Kryšpína.²²⁶

Magister Vitorius
Ego Andreas a Seta Duxi Karlovi Habsburgi Regi
Křištofovi Duxi Silesie a Silesie, etc. etc.
a Janina Duxi Silesie a Silesie, etc. etc.
Křištofovi Duxi Silesie a Silesie, etc. etc.
Kubau Duxi Silesie, Jani Nachplateny Kryšpínovi etc.
Duxi Silesie, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
Mimo toho etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
5 Duxi Silesie, etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc. etc.
Actum Anno etc. die etc. supra.

Jakub Střechovecius
Písař Václav Kryšpín

Obr. 10 Ukázka zápisu písaře G²²⁷

Po prostudování písarských rukou a porovnání s výše uvedeným seznamem písaru, kteří skládali přísahu, dojdeme k následujícím závěrům. Písaře B, D a F lze označit jako náhodné. Záznamy psané jejich písarskýma rukama se objevují pouze zřídka. Písař B ztotožněný s Janem Solnickým vykonával funkci obecního staršího a někdy tak mohl vypomoci s agendou. Ruka písaře D se v knize půhonné vyskytuje

²²⁵ Jakub Střechovecius se oženil dvakrát. Poprvé roku 1631 s pozůstalou dcerou Kateřinou po n. Pavlovi Duškovi. V roce 1635 se sirotkou Šťastěnou po Václavovi Naterovi. AMCh, Liber donationum nuptialium novus viridis, fol. 384v, 397v.

²²⁶ AMCh, Liber contractuum viridis, fol. 2r.

²²⁷ Ukázka písma z: SOA Zámorsk, SOkA Chrudim, Radní manuál, fol. 352r.

až do května roku 1629 častěji a poté ji vidíme jeden úřední den až v roce 1631.²²⁸ Pravděpodobně se mohlo jednat opět o radního, a vzhledem k jisté roztřesenosti písma, věkově staršího. Písař F je autorem pouze několika zápisu, s největší pravděpodobností se jednalo o ojedinělý záskok.

Písař A, kterým byl zřejmě Jan Zytkonides, se v knize objevuje pouze v roce 1625, tedy v době, kdy podle seznamu písařů byl ještě jmenovaným předním písařem. Poté pořídili největší část zápisů písař Jan Komínek (písař E) a Václav Kryšpín Přeloučský (písař C). V roce 1628 opustil Jan Komínek město Chrudim a v roce 1629 měl podle seznamu písařů složit přísahu Samuel Pivnička. Funkci vykonával pouze od února do března roku 1629, a proto jeho písařskou ruku v knize půhonné nevidíme. Od září roku 1629 se objevuje ruka písaře Jakuba Střechovecia (písaře G), který v roce 1630 složil přísahu. Od této chvíle jsou při chrudimské městské kanceláři po půlroční pauze opět trvale dva radní písaři.

---

²²⁸ *Tamtéž*, fol. 277r.

3. Obsahová analýza zápisů v knize pŕuhonné

V knize pŕuhonné, jak již bylo výše naznačeno, se dochoval soubor záznamů, které předcházely městskému soudnímu procesu. Písaři pro tyto zápisy používali formulí, které jsou popsány níže, a následně je uvedeno množství jejich výskytu. Jednotlivá ustálená slovní spojení jsou v textu tučně zvýrazněna.

Předtím než byl zahájen soudní proces, muselo dojít k **obeslání** (*pŕuhonu*) obžalovaného. Podle Koldínova zákoníku mělo obeslání probíhat následujícím způsobem. Purkmistr požádaný žalobcem (*actor, původem, žalobníkem*) nechal obeslat obviněného (*reus, obžalovaného, obeslaného*), který byl povinen se dostavit k soudu zpravidla hned druhý den, eventuálně k tomu soudnímu zasedání, kterého se obeslání týkalo. Podle článku B VI prováděli obeslání tzv. přísežní služebníci práva buď ústně, nebo písemně prostřednictvím cedulí. Takto obeslaná osoba se musela dostavit k soudu a nesměla se vzdalovat z města. Teprve když se obviněný postavil před soud, vyslechl si obsah žaloby. Pokud se po prvním obeslání před soud nedostavil, následovalo tzv. dvojí obeslání (*dŕuhon*).²²⁹ V případě druhého obeslání uvádí zákoník kategorie osob, které mají být vzaty do vazby.²³⁰ Do vazby se mohl vsadit také obviněný, který nepatřil mezi usedlé obyvatele města. Ten se mohl vazbě vyhnout složením určité finanční částky na důkaz toho, že se k soudu skutečně dostaví. Pokud by se obviněný ani po třetím obeslání nedostavil, právo by rozhodlo ve prospěch žalobce. Naopak jestliže by se žalobce neohlásil u soudu, když byl vyvolán k přednesení žaloby, obeslání by bylo zrušeno. Omluva nepřítomnosti byla možná z důvodu nemoci, vězení nebo zajetí, služby králi či městu a další „*nuzné, slušné a bezelstné*“ příčiny nepřítomnosti, které byly po uvážení soudců přijaty.²³¹

Po přednesení žaloby mohly strany požádat o čtrnáctidenní odklad. Odsunout soudní proces bylo možné celkem třikrát, kdy měly obě strany čas na shromáždění důkazů. V případě, že by jedna strana požadovala ještě jedno odročení vlastního soudního řízení, hrozila ztráta pře.

---

²²⁹ Dvojí obeslání bylo použito v chrudimské pŕuhonné knize například u Vavřince Myslivce nebo Magdaleny Hlavečkové. AMCh, Radní manuál, fol. 12r a 57r.

²³⁰ Tyto kategorie jsou: podruhové, vandrovní čeled', služebnictvo, ležáci, nádeníci a „*jiné těm podobné lidi a osoby k právu neosedlé*“. K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, s. 635.

²³¹ V Chrudimi ve zkoumané knize o odklad prosila purkmistra například Magdalena Hlinecká, protože musela odcestovat do Prahy. AMCh, Radní manuál, fol. 88r. Další odklady jsou v jednotlivých úředních dnech uvedeny nadpisem „*odklad*“ případně „*odkladové*“.

V celém civilním právním jednání bylo možné zastoupení. Otec mohl zastupovat své děti, manžel manželku, hospodář čeládku atd. Zástup nebyl možný v případě trestného práva a žaloby týkající se cti, hrdla, případně dědictví.²³²

V chrudimské knize půhonů nalezneme celkem 2 543 případů, kdy původce obesílal obviněného. U jednotlivých záznamů je vždy uvedeno jméno žalobce, který obsílá, případně dohání obviněného. U některých zápisů je také stručně uvedeno, z jakého důvodu dotyčného obsílá. Například dne 9. června 1625 obsílal Jiří Nizovský Kateřinu Kubšovou k přeslyšení příčin.²³³ Dne 23. června 1625 obeslal Matěj Kučera Jana Mníška a Václava Svobodu ke složení a vysvědčení kšaftu po jeho matce, nebožce Dorotě.²³⁴ O purkrechtní peníze²³⁵ obeslal Matěj Toch Jana Zmrzlíka.²³⁶ Dále například Jan Kalak obeslal Václava Zídku, Marianu, dceru Jiříka Budínského, a Jana Teplého k vydání svědomí.²³⁷ V roce 1630 císařský rychtář Václav Bílek byl nucen obeslat Urbana Šinklina, Jakuba Rakovnického, Václava Hoka, Jana Kunšterera, Jana Solnického, Václava Bochaufe a Joachyma Slavonického, kteří se 20. října 1629 poprali v domě radního písaře Václava Kryšpína. Tyto osoby se měly dostavit v 16 hodin dne 18. února 1630 k výslechu.²³⁸

V případě, že by se obviněný nepřiznal k tomu, čím ho původ žaluje, mohl provést obhajobu týž den. Pokud požádal o odklad, bylo třeba ho opět obeslat. Písař pak do knihy půhonné po jménu obviněného a důvodu k obhajobě zapsal formuli „**co by říkati chtěl**“. Například dne 29. října 1626 Václav Kryšpín napsal: „*Bohuslav Kolovratník plnomocník pana Abrahama Bechyně z Lažan o odpor a příčiny obstavuňku*²³⁹ *co by říkati chtěl.*“ nebo „*P[an] Martin Zelenka a p[an] Theodor*

---

²³² K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, s. 635–638.

²³³ AMCh, Radní manuál, fol. 7v.

²³⁴ *Tamtéž*, fol. 10v.

²³⁵ Purkrechtní neboli ouroční peníze, je plat z nemovitého majetku, který poddaní získali od své vrchnosti. K. MALÝ a kol (edd.), *Práva městská Království českého*, s. 262–263.

²³⁶ *Tamtéž*, fol. 29r.

²³⁷ *Tamtéž*, fol. 64r.

²³⁸ „*Vaši mi[losti] pane purkmistře na Jich Mi[losti] místodržících v Království českém milostivé poručení ke mně prošlé tyto osoby nížepsané ku právu k vydání správy pod povinnosti jich z strany šarvátky, která se v domě p[ana] Václava Kryšpína písaře městského léta 1629 dne 20. [Octo]bris zběhla, k zítřejšímu dni k hodině 16 obsílám a za poznamenání do manuálu žádám, totiž Urbana Šinklina, Jakuba Rakovnického, Václava Hoka, Jana Kunšterera, Jana Solnického, Václava Bochaufe, Joachyma Slavonického. Actum 17. Februarii A[nn]o 1630.*“ *Tamtéž*, fol. 202v.

²³⁹ Stavůnek znamená, že pokud by někdo jednal neprávne či nesplácel dluhy, může ho příslušný úřad buď uvěznit, nebo mu zabavit majetek. K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, s. 265.

*Thadeus, Tobiáš Batík o stížnost co by říkati chtěl.*²⁴⁰ Pro spravedlivé rozsouzení bylo nutné podat i tzv. **průvod** (důkazy). V knize pŕuhonů pak například čteme „*Martin Dvorský o nářek poctivosti*²⁴¹ k průvodům.“²⁴² jinde „*Václav Pštros o dluh k průvodům.*“²⁴³

Pokud se stalo, že soudci potřebovali delší čas k vynešení rozsudku (*nález*, *ortelu*, *výpovědi*), byly obě strany sporu opět obeslány. V těchto případech v knize pŕuhonů nalezneme 43 obeslání **k nález**.²⁴⁴ Soudci měli podle Koldínových Práv vynést rozsudek co nejrychleji. Mohlo se tak stát kupříkladu hned po vyslyšení argumentů obou stran, proto tohoto typu pŕuhonu v knize moc nenajdeme.

Nejčastější formule, která se v textu objevuje, je **žádost o vstoupení**. V knize najdeme 3 509 záznamů, kdy obyvatelé Chrudimi žádali o vstoupení do rady, aby si vyřídili své stížnosti, prosby a povinnosti vůči městskému úřadu. Některé záznamy heslovitě popisují, o co žádali. Jednalo se o záležitosti týkající se různých zápisů do úředních knih,²⁴⁵ o placení kontribucí a purkrechtu,²⁴⁶ o městské právo,²⁴⁷ o přijetí pod ochranu,²⁴⁸ o propuštění z vězení.²⁴⁹ Chrudimští také žádali o vstoupení v souvislosti s vykonáváním nějakého řemesla či zaměstnání.²⁵⁰

Další velmi častou formulí v knize pŕuhonů je **dosazení býti maji**. Pokud některý měšťan nejednal podle práva a neplnil si své povinnosti, mohli ho soudcové

²⁴⁰ AMCh, Radní manuál, fol. 64r.

²⁴¹ Podle Práv Koldínových, konkrétně artikulu Q. XV.: „*Nářek nic jiného není než škodlivé urážení a jako nějaké peské a jedovaté uštknutí, ublížení, vyprázdnění aneb zlehčení jména aneb cizí dobré pověsti.*“ K. MALÝ a kol., *Práva městská Království českého*, s. 312.

²⁴² AMCh, Radní manuál, fol. 82(a)r.

²⁴³ *Tamtéž*, fol. 8r.

²⁴⁴ V tabulce níže jsou nálezy přiřazeny do kategorie ostatních.

²⁴⁵ Například: „*Pavel Rothanzl vstoupení žádal za příčinou rolí zapsání p[anu] Lukášovi.*“ *Tamtéž*, fol. 45v, „*Jan Paleček s manželkou vstoupení žádal k zapsání smluv svatebních.*“ *Tamtéž*, fol. 13v.

²⁴⁶ Zápis ze dne 9. 6. 1625: „*Michal Šmidych o kontribuci vstoupení žádal.*“ *Tamtéž*, fol. 7v.

²⁴⁷ Zápis ze dne 23. 6. 1625: „*Samuel Varadin o městské právo vstoupení [žádal].*“ *Tamtéž*, fol. 10v.

²⁴⁸ Zápis ze dne 22. 9. 1625: „*Pavel Rothanzl v příčině přijetí pod ochranu vstoupení žádal.*“ *Tamtéž*, fol. 22r.

²⁴⁹ Zápis o propuštění z vězení: „*Léta 1630 13. Máje Jan Dostál ze vsi Morašic blíž města Litomyšle vyžáдавše sobě vstoupení do rady. Požádal toho, aby z vězení šatlavního, v kterémž mnoho neděl z poručení p[ana] p[ána] z Kolovrat zdržován byl, propuštěn býti mohl. Kdež na mnohá pilná jeho vyhledávání p[ánů] jeho takového vězení prázdna učiniti ráčili na způsob tento, aby pokudž bude moci pana p[ána] z Kolovrat ve dvou nedělích spokojiti a od něho jistotu přednésti tak, že se jemu přeje. Pakli by nespokojil, aby 20 kop gr[ošů] míš[eňských] na právě složití povinen byl anebo se zase do téhož vězení, z kteréhož vyšel, postavil. Čemuž on žádosti učiniti rukou dáním panu purkmistru pod zavázáním ctí a věků připověděl. Actum ut supra.*“ *Tamtéž*, fol. 211r.

²⁵⁰ „*Jan Páral vstoupení žádal o šenk vína.*“ *Tamtéž*, fol. 80r. „*Duchovní o propuštění ze svých povinností vstoupení žádali.*“ *Tamtéž*, fol. 81r. „*Jakub Mandl žid z města Pardubic vstoupení žádal v příčině handle provozování v této obci.*“ *Tamtéž*, fol. 98v.

nechat předvést. Písaři opět některé zápisy nechali bez bližšího určení, proč mají být někteří obyvatelé města dosaženi. V případě, že důvod uvedli, jednalo se nejčastěji o postavení před soud z podstaty práva např. „*Dorota Pátková, Jakub Dvořáček, Václav Řemeslo z podstaty práva dosažení bý[ti] mají.*“²⁵¹ Dále byly osoby dosaženy z důvodu opětovného vyslechnutí kvůli apelaci tj. odvolání,²⁵² uhrazení purkrechtních peněz,²⁵³ odvedení vyměřené pokuty nebo například k podání svědomí. Písaři využili této formule i při snaze dostihnout všechny nekatolické osoby – „*Osoby, kteří minulou neděli v Chrámě Páně nebyli, dosažení býti mají a pokutou vyměřenou, aby odvedli.*“²⁵⁴ Nebo například dne 26. června 1625 měli být dosaženi pekaři, protože pekli menší chleba.²⁵⁵

V knize se dále objevují zápisy o tzv. **sázení vína**. Předtím, než se víno začalo prodávat (*šenkovat*), musel prodávající nejdříve víno ohlásit na radnici, aby byla vypočítána daň a určena sazba prodeje. Následně byl konšely, případně jinými pověřenými osobami, ohledán sud, zda je plný. V případě, že prodejce víno neohlásil nebo by sud byl již načatý, mohl být uvězněn.²⁵⁶ Oním prodejcem mohl být svéprávný měšťan, který víno pěstoval sám. Mohl ho překupovat od jiných sousedů i z jiných měst. Takové víno se označovalo jako hostinské. Šenkování vína se pak vázalo k jednomu konkrétnímu domu, který stejně jako právovárečné domy nesměl být na předměstí.²⁵⁷

V chrudimské zkoumané knize můžeme číst, že se v Chrudimi prodávalo jak víno domácí, tak moravské. Zápisy jsou uvedeny nadpisem „*Sázení vína*“ a pod ním následuje seznam jmen osob s počty věder a určením zda se jednalo o víno bílé či červené, eventuálně mladé nebo staré. Například ze záznamu z 3. prosince 1626 čteme o sázení moravského vína, kdy Adam Bochauf ohlašoval deset věder mladého vína, stejně tak Jan Solnický, Jan Vomáčka, Jakub Červenka, Maruše Rybová a Anna Pivničková. Jiří Hytl oznámil konšelům devět věder starého vína.

---

²⁵¹ *Tamtéž*, fol. 9r.

²⁵² Zápis ze dne 9. 2. 1626: „*Jiřík Hytl s Michalem Šmidychem dosažení býti mají k přeslyšení apelací.*“ AMCh, Radní manuál, fol. 40r.

²⁵³ Zápis ze dne 1. 10. 1625: „*Jan Mečír a Matěj Králíček o purkrechtní peníze dosažení býti mají.*“ *Tamtéž*, fol. 23v.

²⁵⁴ *Tamtéž*, fol. 43r.

²⁵⁵ *Tamtéž*, fol. 11v.

²⁵⁶ Z. WINTER, *Kulturní obraz*, s. 376.

²⁵⁷ *Tamtéž*, s. 372–373.

Jan Mandl se přiznal k šesti vědrům mladého vína, Dorota Zahradková ke čtyřem vědrům a Jan Hájek nahlásil dvě vědra mladého vína.²⁵⁸

Do knihy půhonné písaři také zaznamenávali **ohlašování kominíků** podle jednotlivých čtvrtí, jak vidíme třeba ze dne 11. února 1626: „*Kominíci, kteří se ohlašovali z čtvrtí těchto z Páčovský, z Domapilovský, z Bohatý, z Klášterský, z Novoměstský, z Rybářský, z Vořovský, z sv[ato]Kateřinský, z Prostřední, z Odpolní, z Dláženský, z Puttrkas.*“²⁵⁹ Kominíci se ohlašovali každý měsíc, jak je uvedeno v tabulce níže. Dne 14. prosince 1626 si písař poznamenal, že je třeba „*povážiti o kominíky, že v některých čtvrtích se nedostává, aby jiní nařízení byli.*“ Již 18. prosince je uveden seznam čtvrtí s nově přidělenými kominíky.²⁶⁰

Městská rada si byla vědoma toho, že je nutné dbát na pravidelné čištění komínů od usazených sazí, které se mohly kdykoliv vznítit. Město se tak vyhnulo ničivým požárům. Těmito vážnými problémy s požáry se zabývá i soubor artikulů v Koldínových Právech.²⁶¹

V knize půhonů se dochovaly také periodické záznamy o **obnovování městských úřadů**. Největší důraz je v knize kladen na každoroční obnovení městské rady. Záznamy začínají uvedením jména podkomořího, který konšelský úřad obnovil: „*Obnovení ouřadu konšelského v městě Chrudimi skrze urozeného a statečného rytíře pana Filipa Fabricia z Rozenffeldu a Hohenffallu pana na Řepíně, Libeni a Vruticích J[eho] M[ilosti] císařské rady a J[ejí] M[ilosti] císařovně měst věnných v Království českém podkomořího a hejtmána kraje Boleslavského etc.* 5. [Octo]bris 1626.“²⁶² Ostatní záznamy o jmenování nových konšelů jsou popsány stejně. Výjimku tvoří zápisy z roku 1625, který je latinsky, a roku 1633. Ten se odlišuje osobou, která konšelský úřad obnovila, jak je již uvedeno v podkapitole o městské správě. Poté, co písař představil podkomořího, napsal údaj o císařském rychtáři a navázal seznamem konšelů a obecních starších. Někdy je také uvedeno jméno městského písaře, tedy Václava Kryšpína a v roce 1630 také Jakuba Střechovecia. V souvislosti s městskou radou v knize každý měsíc také vidíme jmenování nových **purkmistrů**. Nejčastěji je na začátku zápisu představen nový

²⁵⁸ AMCh, Radní manuál, fol. 71r.

²⁵⁹ *Tamtéž*, fol. 247r.

²⁶⁰ *Tamtéž*, fol. 72r–72v.

²⁶¹ J. VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci*, s. 424.

²⁶² AMCh, Radní manuál, fol. 60v.

purkmistr s doplněním datace, kdy přijal purkmistrovský úřad. Záznam je zakončen krátkou modlitbou: „... *pan Bůh všemohoucí rač sám, jak osobu jeho, tak také i obec tuto slavnou ode všeho zlého chrániti a opatrovati.*“²⁶³ Kromě roku 1632, kdy nebyla obnovena ani městská rada, byli každoročně obnovováni městští rychtáři. Nepravidelně a podle potřeby byly obnovovány úřady chrudimských hejtmanů a čtvrtníků.²⁶⁴

Níže popsané případy jsou v následující tabulce a grafech k jednotlivým časovým úsekům úřadování městské rady přiřazeny do kategorie **ostatní**. Jedná se o zápisy, které se v knize půhonů mnohokrát nevyskytují. Z velké části jsou do této kategorie přiřazena hesla, která konšelům připomínala, co je ještě potřeba projednat a zařídit. V knize byly většinou uvedeny nadpisem „*memoriale*“ případně „*paměť*“. Různorodý obsah těchto záznamů podává informace o ubytovaných vojácích, vybavení radnice, dlužích, potřebných opravách ve městě a tak dále. Například ze dne 28. srpna 1625 čteme „*O dříví do rathausu, svíčky, svícny a jiné věci náležející*“,²⁶⁵ ze dne 21. srpna 1626 „*Psaní učiněno z Prahy o Nygrina a Jana Brikcího. Item zmínky učiniti o outraty, které v létu 1626 na lid vojenský jak jízdný, tak pěší vynaloženy jsou.*“,²⁶⁶ ze dne 18. prosince 1626 „*O peníze se postarati na 1 k[opu] g[rošů] prken k vodní věži a na jiné obecní potřeby, aby dokonale k spuštění nepřišli.*“²⁶⁷ V souvislosti s ubytovanými vojáky v knize půhonů nalezneme několik záznamů o ukradených a znovu prodaných koních. Kupříkladu v roce 1633 byl do zkoumané knihy vnesen zápis: „*Jindřich Prušek, rychtář ze vsi Čepí, sám osobně přijavše to k svý povinnosti a duši, že jsou poddaní p[ana] Františka z Curiers Petr a Vít Konečnej za svobodného a v penězích soldátu koně postoupenýho p[anu] Kryštofovi prodávali a slibovali, že svobodný jest a že mu ho rádi přejí, aby ho nepouštěl. Adam soldát jim řekl: vy prodávejte a mně peníze dejte, že jináče není to na svou povinnost a duši přijímám. Actum při ouřadě purkmistrském 17. juni l[éta] 1633.*“²⁶⁸ Z knihy se také dozvíme o vojákovi jménem

---

²⁶³ *Tamtéž*, fol. 215r.

²⁶⁴ O nich více v podkapitole Městská správa v třicetileté válce zvláště ve světle knihy půhonné.

²⁶⁵ AMCh, Radní manuál, fol. 27v.

²⁶⁶ *Tamtéž*, fol. 56r.

²⁶⁷ *Tamtéž*, fol. 68r.

²⁶⁸ *Tamtéž*, fol. 328v.

Martin Skřivánek, který ukradl forýrovi²⁶⁹ v jeho světnici zbraň. Forýr tuto událost ohlásil zdejšímu purkmistrovi, a pokud by se voják vrátil, žádal pro něj trest oběšení.²⁷⁰

Dalšími zápisy jsou seznamy nařízených osob k výběru berní a platů nebo jako dohled při jarmarku.²⁷¹ Písaři si také například učinili poznámku o možných nových dveřích k šatlavě „*O dvěře v domě perníkářově podle p[ana] Martina Blatnického, které by se k šatlavním hoditi mohli.*“²⁷² V knize najdeme i záznamy o propuštění osob z šatlavního vězení – „*Petr Lev, mlynář ze vsi Černý, učinil oustní přiznání při ouřadu purkmistrovském, že na suplikování Vojtěcha Zicha, kteréž jest z vězení šatlavního do plné rady podal a v tom se pronesl i uvolil, že nemoha nijak sobě z téhož vězení pomoci a výš dotčeného Petra Lva dluhu 50 k[op] g[rošů] m[išeňských] povinným, spokojiti jemu chalupu svou na podměstí postoupiti a odevzdati chce. Petr Lev jakožto věřitel jeho k tomu povoluje a přistupuje, když toliko on jemu zápis pořádný při právě učiní. Však po[kud]žby sám ku právu nastávati nemohl, plnomocniku svému Pavlovi Pardubskému moc takovou jako předešlé dává a těch 50 k[op] g[rošů] m[išeňských] od Vojtěcha Zicha povinných postupuje tak, aby takový zápis na chalupu již dotčenou jemu se státi mohl a on Pavel Pardubský jakožto mocný hospodář vládnouti, užívati a takových 50 k[op] g[rošů] m[išeňských] z té chalupy Petrovi Lvovi vypláceti povinen byl. Actum [...] ut supra.*“²⁷³

3.1 Počet zápisů v knize pühonné

Vypracovaná tabulka přináší informace o četnosti zápisů uvedených výše z jednotlivých úředních dnů v období úřadování městské rady, která byla obnovena dne 5. října 1626. Jmenovaní konšelé byli ve funkci do 18. října 1627.

---

²⁶⁹ Forýr je označení pro osobu, která u vojska měla na starosti zásobování a ubytování vojáků. Josef JUNGSMANN, *Česko-německý slovník*, sv. 1, Praha 1835, s. 549.

²⁷⁰ AMCh, Radní manuál, fol. 167r.

²⁷¹ K jarmarku na den sv. Barbory, byly tyto osoby dosáhnuty, aby se postavily: „*do krámů kořených: p[án] Šimon Štika, p[án] Ondřej Janovský, do soukenických: p[án] Martin Blatnický, p[án] Matouš Malíř, do řádu: p[án] Jiřík Boleslavský, p[án] Martin Zelenka, p[án] Jan Doubek, p[án] Jiřík Marhoun, do bran: hořejší: Jan Tichý, p[án] Jan Cvek, dolejší: Jan Vomáčka, Daniel Kautek.*“ *Tamtéž*, fol. 70v.

²⁷² *Tamtéž*, fol. 148.

²⁷³ *Tamtéž*, fol. 106v.

V tabulce si můžeme povšimnout, které úřední dny poháněli k soudu své obyvatele. Nejčastěji se tak stávalo v pondělí, ve středu a ve čtvrtek. Neomezovali se pouze na tyto dny, v knize najdeme i ostatní dny v týdnu. Pravděpodobně byl někdy zápis o obeslání tak neodkladný, že ho učinili i v neděli.²⁷⁴

Můžeme si také povšimnout, že kominíci se ohlašovali až 21. února 1627. Písaři v záznamech neuvedli důvod, proč není v předešlých měsících ohlašování kominíků uvedeno. Nicméně od února 1627 je tato agenda opět pečlivě vedena. Zajímavostí je také, že v tomto období je v knize pŕuhonné pouze pět vyzvání k podání vysvětlení svých činů a jejich obhajoby. Pravděpodobně si v tomto roce obeslání nepotřebovali připravit své body obhajoby a byli se připraveni hájit již po vyslechnutí žaloby.

Měsíc	Den	Folio	Žádost o vstoupení	Vstoupení+obeslání	Obeslání	„Dosažení býti mají“	„Co by říkati chtěl“	„K průvodům“	Sázení vína	Purkmistři	Ohlašování kominíků	Ostatní
říjen	čtvrtek (5.)	61v	1		3			1	1			1
	středa (14.)	62r				1						2
	čtvrtek (15.)	62r			2				1			
	pondělí(19.)	62v	2		3							
	středa (21.)	62v			1							
	čtvrtek (22.)	62v–63r	3	2	1				1			
	pátek (23.)	63r			5							
listopad	pondělí (26.)	63v	3		8							1
	čtvrtek (29.)	64r–65r			10	1	2		1			2
	pondělí (2.)	65r								1		
	čtvrtek (5.)	65v	7		4			1	1			1
	pátek (6.)	66r			5							1
	pondělí (9.)	66r	3			1						3
	čtvrtek (12.)	66v			5			2	1			1
	pátek (13.)	66v–67r			7	1						1
	sobota (14.)	67r										1

²⁷⁴ *Tamtéž*, fol. 52v.

	pondělí (16.)	67v–68r	2	1	5	1						4
	středa (18.)	68r	2		6							1
	čtvrtek (19.)	68v	2	1	3				1			2
	pátek (20.)	68v–69r			6							
	pondělí (23.)	69r	3		5	2						1
	úterý (24.)	69v–70r			1	2						2
	čtvrtek (26.)	69v–70r		1		2		2	1			4
	pátek (27.)	70r	1		1							
	pondělí (30.)	70v				1				1		
prosinec	středa (2.)	70v–71r	2		3							
	čtvrtek (3.)	71r			1				1			
	pondělí (7.)	71v	3		1	1						
	středa (9.)	71v	2		2							
	čtvrtek (10.)	71v–72r	1		1	1			1			
	pátek (11.)	72r	2			3						
	pondělí (14.)	72r	1		2	2			1			1
	čtvrtek (17.)	72v	1			2						
	pátek (18.)	72v–73v	1		1				1			3
	pondělí (28.)	73v–74r				2			1	1		2
leden	pondělí (4.)	74v	2		1	2						
	čtvrtek (7.)	74v							1			
	pondělí (11.)	74v–75r	2		1							
	čtvrtek (14.)	75r	10		1				1			
	pondělí (18.)	75r	6									
	čtvrtek (21.)	75v	2					1				1
	pondělí (25.)	75v								1		
	úterý (26.)	75v	4									
	čtvrtek (28.)	75v–76r							1			1
	sobota (30.)	76r										1
únor	pondělí (8.)	76r	2							1		
	pátek (12.)	76v	1		1							
	pondělí (15.)	76v	1									
	pondělí (21.)	76v	6								1	1
	čtvrtek (25.)	76v							1			1
	sobota (27.)	77r								1		
březen	pondělí (1.)	77r	3		1				1			1
	čtvrtek (4.)	77r–77v				1			1			1
	pátek (5.)	77v	2			1			1			

	pondělí (8.)	77v	1		1	2			1			1
	středa (10.)	78r	2			2						
	čtvrtek (11.)	78r	1			2			1			1
	pondělí (15.)	78r	2	1					1			1
	úterý (16.)	78r	1									1
	čtvrtek (18.)	78v	1						1			
	čtvrtek (25.)	78v–79r	7	1	2	1			1		1	2
	pondělí (22.)	79r								1		
	úterý (23.)	79r	4	1					1			2
	středa (24.)	79v			2							
	pátek (26.)	79v				2						
	pondělí (29.)	79v	8			1						5
	úterý (30.)	80r	3									
duben	čtvrtek (1.)	80r							2			
	čtvrtek (8.)	80r	2									
	pondělí (12.)	80r–80v	7					1				2
	čtvrtek (15.)	80v			1							1
	pátek (16.)	80v			1	1						2
	pondělí (19.)	81r	4	2	2					1	1	
	čtvrtek (22.)	81v	2			3			1			
	pátek (23.)	81v			1	1						
	pondělí (26.)	81v–82r	2		2	1						4
	středa (28.)	82r	2			1						
	čtvrtek (29.)	82r	1		1	1			1			
květen	pondělí (3.)	82v	6		2							3
	čtvrtek (6.)	82v	2		2	2						1
	čtvrtek (13.)	82(a)r							1			
	pátek (14.)	82(a)r			1	3						3
	pondělí (17.)	82(a)r– 82(a)v	3				2			1	1	1
	čtvrtek (20.)	82(a)v	1			1			1			1
	pátek (21.)	82(a)v				1			1			3
	čtvrtek (27.)	83r										2
	pátek (28.)	83r			2	1			1			3
	pondělí (31.)	83r–83v	2		1			1	1			5
červen	pátek (4.)	83v–84r	1		3			2	1			4
	středa (9.)	84v	1		1	2						1
	čtvrtek (10.)	84v	3		3			1	2			1

	pátek (11.)	85r				2						1
	pondělí (14.)	85r	2		6				1			1
	středa (16.)	85v								1		
	čtvrtek (17.)	85v	5	2	1				2			
	pátek (18.)	85v–86r	2	1	3	3						1
	pondělí (21.)	86r–86v	5		2			1				3
	úterý (22.)	86v										1
	středa (23.)	86v	3		1	1						
	pátek (25.)	86v							1			
	pondělí (28.)	87r	2		4			2				1
	středa (30.)	87r	1		1							2
červenec	čtvrtek (1.)	87r	1		2				1			
	pátek (2.)	87v	1		2				1			
	pondělí (5.)	87v	5		1							2
	úterý (6.)	87v				1						1
	středa (7.)	88r			1	1						1
	čtvrtek (8.)	88r	2		1				1			1
	pondělí (14.)	88v							1			2
	pátek (18.)	88v	2									
	pondělí (21.)	88v	2									
	čtvrtek (22.)	88v							1			1
	pondělí (25.)	88(a)r	3		2	1			1			1
	úterý (26.)	88(a)r				1						1
	středa (27.)	88(a)v			1	1						
	čtvrtek (28.)	88(a)v			1	1						3
	pátek (29.)	88(a)v			1				1			
srpen	pondělí (2.)	89r	3		1	1		1				2
	úterý (3.)	89r	1									1
	čtvrtek (5.)	89v	2									1
	pondělí (9.)	89v–90r	2		2	5				1	1	1
	čtvrtek (12.)	90r	5			1						4
	pátek (13.)	90v–91r	1						1			4
	pondělí (16.)	91r				1						2
	čtvrtek (19.)	91v	3	1								2
	pondělí (23.)	91v–92r	4		2	2		1				
	pátek (27.)	92r			1							
	sobota (28.)	92r			1							
	středa (25.)	92v	3	1								1

	čtvrtek (26.)	92v	2									
	pondělí (30.)	92v	4		4			1				1
září	středa (1.)	93r			2	1						1
	čtvrtek (2.)	93r–93v	4		1	1		1				1
	pátek (3.)	93v				2						1
	pondělí (6.)	93v	2		2	3					1	
	čtvrtek (9.)	94r								1		
	pátek (10.)	94r	2		1							1
	pondělí (13.)	94r–94v	5			3						3
	čtvrtek (16.)	94v	4		1	1		1				1
	pátek (17.)	95r			1	2						1
	pondělí (20.)	95r	2		4	1						1
	čtvrtek (23.)	95v	1		6							1
	pátek (24.)	95v			2	1			1			
	pondělí (27.)	96r	6		2	1			1			1
	čtvrtek (30.)	96v	1	1	4	1		1				
říjen	pátek (1.)	96v–97r	1		4				1			
	pondělí (4.)	97r	2	1		2		1			1	
	úterý (5.)	97v	2			2				1		1
	čtvrtek (7.)	97v–98r	3		2	1						1
	pátek (8.)	98r			4	3						1
	pondělí (11.)	98r–98v	3		7	1	1					
	středa (13.)	98v–99r	2		3	2						3
	čtvrtek (14.)	99r–99v	2		5	3						2
	pátek (15.)	99v	2		1	1						

Tab. 5 Množství zápisů v knize půhonné v letech 1626–1627 rozdělených do kategorií v jednotlivých úředních dnech²⁷⁵

V následující tabulce jsou shrnuty jednotlivé formule a úkony městské rady napříč celou knihou půhonů. Jednotlivá období označují období úřadování volených městských konšelů. Je na místě zde připomenout, že v roce 1632 k obnovení rady nedošlo, a proto v období 1631 až 1633 narostl počet zápisů dvojnásobně.

Počty záznamů v jednotlivých kategoriích se různí na základě potřeby a sporů jednotlivých chrudimských měšťanů. Počet záznamů je také ovlivněn délkou

²⁷⁵ AMCh, Radní manuál, fol. 60v–100r.

jednotlivých sporů a jednání, množstvím šenkovaného vína a dalšími událostmi, které se ve městě staly.

Pokud se zaměříme na počet obnovení purkmistrovského úřadu,²⁷⁶ nelze si nevšimnout jistých nesrovnalostí. Jak již bylo řečeno výše, purkmistři byli obnovováni každý měsíc, ale v některých případech se pravidla dle potřeby mohla měnit. Odvíjela se podle nastalé situace.

V prvním časovém úseku obnovování tohoto úřadu písaři do knihy nezaznamenali vůbec. První záznam o uvedení konšela do purkmistrovského úřadu je až ze dne 2. listopadu 1626. Poté se vystřídal všichni zvolení konšelé na postu purkmistra a 5. října 1627 stihli úřad obnovit ještě před zvolením nové rady, proto byl úřad obnoven třináctkrát.

Pramen také dokládá počty obnovení purkmistrovského úřadu v letech 1630 až 1631. Období 20. červen 1630 až 27. srpen 1631 obsahuje patnáct měsíců. První purkmistr byl zvolen již 20. června, ale 29. června musel být jmenován nový purkmistr, protože tehdejší primas Samuel Lagarin zemřel.²⁷⁷ Poslední purkmistr v tomto období přijal úřad ještě 11. srpna. Pokud tedy ke každému měsíci přiřadíme jednoho purkmistra, stále budou dvě obnovení úřadu přebývat. V knize pŕuhonné totiž vidíme, že konšelé byli v červnu a červenci vystřídání již po čtrnácti dnech (2. června, 16. června, 30. června, 14. července a 28. července).²⁷⁸ Rychlejší obnovení úřadu mohlo souviset s tím, že konšelé museli dohlédnout na práce na svých statcích při sklizních. Někteří konšelé tak byli v tomto roce zvoleni purkmistry dvakrát.

---

²⁷⁶ Obnovení purkmistrovského úřadu popsala ve své bakalářské práci Tereza Prokešová. Uvádí zde jména a období úřadování jednotlivých purkmistrů. T. PROKEŠOVÁ, *Třicetiletá válka v královském věnném městě*, s. 85–105.

²⁷⁷ *Tamtéž*, fol. 214v.

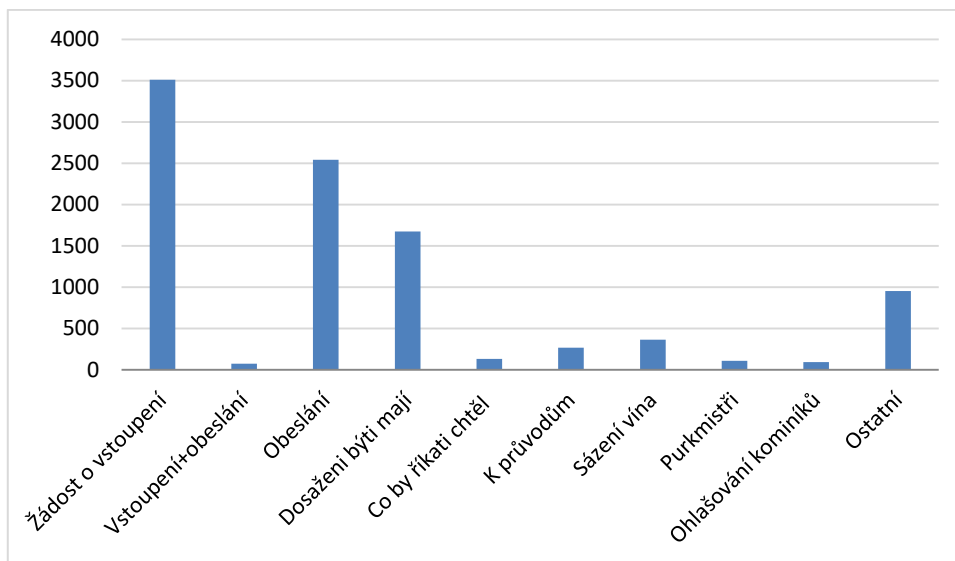
²⁷⁸ *Tamtéž*, fol. 256v, 258v, 261r, 262r, 263r.

	Žádost o vstoupení	Vstoupení + obeslání	Obeslání	„Dosažení býti mají“	„Co by říkati chtějí“	„K průvodům“	Sázení vína	Purkmistři	Ohlašování kominíků	Ostatní
30. 4. 1625–5. 10. 1626	339	19	522	174	43	75	70	0	9	156
5. 10. 1626– 18. 10. 1627	262	17	218	109	5	21	54	13	7	153
18. 10. 1627– 14. 9. 1628	426	6	250	153	10	19	46	11	11	99
14. 9. 1628– 23. 7. 1629	443	19	340	215	17	43	20	11	10	88
23. 7. 1629– 20. 6. 1630	312	2	217	195	16	43	29	12	11	82
20. 6. 1630– 27. 8. 1631	457	1	427	310	17	30	31	18	15	129
27. 8. 1631– 23. 7. 1633	901	7	331	325	17	25	72	25	18	179
23. 7. 1633–6. 12. 1634	369	4	238	195	7	13	45	17	14	67

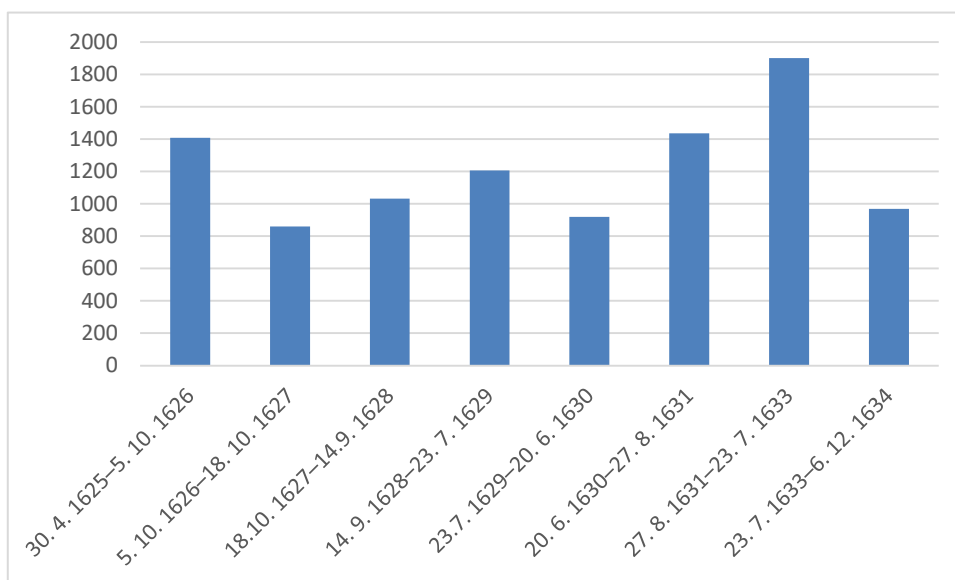
Tab. 6 Množství zápisů v knize půhonné z let 1625–1634 v období úřadování jednotlivých městských rad

Následující grafy přehledně zaznamenávají všech 9 727 zápisů v knize půhonné. V prvním grafu jsou rozděleny do jednotlivých kategorií a ve druhém podle časových období jmenování městské rady.

Graf 1 Množství zápisů v jednotlivých kategoriích v knize pŕihonné z let 1625–1634

Graf 2 Množství zápisů v jednotlivých obdobích volení městské rady v knize pŕihonné z let 1625–1634

V letech 1625 až 1627 došlo ke snížení počtu zápisů v knize. To by mohlo být způsobeno zvýšenou emigrací obyvatel z důvodu silných rekatolizačních snah.²⁷⁹ Nejvíce agendy museli konšelé řešit v období 14. září 1628 až 23. července 1629. Naopak nejméně záznamů bylo do knihy uvedeno v období 23. července 1633

²⁷⁹ Viz podkapitola Tricetiletá válka

až 6. prosince 1634. Důvody odlišného množství zápisů týkajících se obeslání k soudu jsou prozatím neznámé.

3.2 Rekonstrukce sporu řešeného v knize půhonné

V případě, že se v knize půhonné zaměříme na jména žalobce a obviněného, můžeme sledovat kolikrát a za jakými příčinami byli aktéři procesu obeslání k soudu. Popíšeme si spor o dluh mezi měšťany Janem Horou a Vavřincem Roubínkem. S největší pravděpodobností se vzhledem k délce právního jednání a množství pohnání před soud jednalo spíše o více dluhů. Bohužel dnes již nezjistíme ani o jakou částku, případně částky, se jednalo, ani jak soudní proces dopadl, protože se kromě této knihy v chrudimském archivu nedochovaly žádné jiné svazky z oblasti sporného soudnictví.

Pře o dluh začala v pondělí 11. srpna 1625, kdy Jan Hora poháněl před soud Vavřince Roubínka bez uvedení jakýchkoli důvodů. Ještě téhož dne byli žalobce i obeslaný vyzváni k uvedení obhajoby o dluh. Toto se opakovalo ještě za týden 18. a 20. srpna.²⁸⁰ Následně byli obeslání nejdříve ke 2. říjnu a poté k 9. říjnu, aby podali důkazy ke svým výpovědím.²⁸¹ Dne 6. listopadu byli obeslání k novému soudnímu slyšení a pravděpodobně spor ještě nebyl u konce, protože 20. listopadu 1625, 26. ledna, 9. února a 2. března 1626 byly strany sporu opět obesílány k dodání dalších důkazů.²⁸² Spor byl ukončen vynesemím rozsudku, ke kterému zúčastněné obeslali 12. a 19. března 1626.²⁸³

---

²⁸⁰ *Tamtéž*, fol. 17r–17v.

²⁸¹ *Tamtéž*, fol. 23v a 25r.

²⁸² *Tamtéž*, fol. 28v, 38v, 40r, 43v.

²⁸³ *Tamtéž*, fol. 45r a 46r.

Závěr

Tzv. radní manuál z let 1625–1634 byl v této diplomové práci podroben diplomatickému a paleografickému rozboru, při němž bylo zjištěno, že se nejedná o radní manuál, ale o knihu půhonů. V době svého vzniku, na kterou se zaměřuje i první kapitola diplomové práce, tato kniha sloužila k evidenci obeslání a vstoupení k soudu. Zapisovaly se sem i další důležité záležitosti, které mají být vyřízeny a nesmí na ně být zapomenuto. Nedílnou součástí knihy je i obnovování konšelů a dalších městských úřadů. Díky těmto zápisům se v diplomové práci podařilo rekonstruovat personální obsazení městské rady a rychtářů (kromě roku 1632, kdy podkomoří nemohl přijet konšelský úřad obnovit). Z dochovaných záznamů se dozvídáme i o obsazení úřadu městských hejtmanů, čtvrtníků a městského sluhy.

Knihy půhonná nemá původní vazbu, chybí titulní list a jsou vytržena dvě folia, přičemž bezpečně víme, že jedno z nich bylo popsané. Jedná se tedy o nekompletní pramen. Diplomatický rozbor se dále zabývá foliací knihy a filigrány. Rozborem písma bylo zjištěno, že knihu psalo sedm písařských rukou. Některé písařské ruce se podařilo ztotožnit s radními písaři, kterými byli: Jan Zyktonides, Václav Kryšpín, Jan Komínek, Jan Solnický, Daniel Polický a Jakub Střechovecius. Poslední písař prozatím zůstává anonymním. Předním písařem chrudimské městské kanceláře, jehož písařská ruka se průběžně objevuje v celé půhonné knize, byl Václav Kryšpín. Stálá písařská ruka do roku 1628 patřila pomocnému písaři Janu Komínkovi. Od roku 1629 byly zápisy psány také novým pomocným písařem Jakubem Střechoveciem.

Z chrudimské produkce městské kanceláře se ze zkoumaného období dochovalo jedenáct knih. Z oblasti sporného soudnictví se dochovaly dvě knihy, přičemž jedna z nich - kniha půhonná, je studována v této práci. Zkoumaná kniha je nejstarší dochovanou knihou svého druhu z produkce chrudimské kanceláře a navazuje na ni *Manual consularis* z let 1634–1642. Můžeme předpokládat, že už v době předbělohorské musela být tato agenda zaznamenávána. Domněnku podporuje i uniformní stavba zápisů. Je tedy pravděpodobné, že chrudimští písaři vedli již dříve půhonné knihy nebo spisy jim podobné.

Kniha půhonů nabízí alespoň částečný pohled na chrudimskou justici a správu v době třicetileté války. Většinou heslovitě zaznamenává některé důvody sporů mezi jednotlivými měšťany. Jejich příklady jsou uvedeny v poslední kapitole práce. Kniha obsahuje celkem 9 727 záznamů, které jsou v poslední kapitole této práce rozděleny do příslušných kategorií. Jak již bylo naznačeno výše, jedná se především o obeslání k soudu z důvodu dluhů nebo k dosvědčení práv ostatních měšťanů, případně podání svědectví. Další kategorií je vstoupení do rady, aby si Chrudimští například vyřešili své resty s odváděním pravidelných dávek nebo zažádali o zápis do městských knih či poprosili o pomoc s ubytovanými vojáky. Záznamy v knize se dále týkaly osob, které z důvodu ilegálního jednání bylo nutné předvést před soud. V neposlední řadě kniha obsahuje údaje o šenkování vína, ohlašování kominíků, nevyřízených záležitostech nebo například seznamy výběřčích či dohlížitelů na průběh jarmarků. Z výčtu výše zmíněných záznamů dojdeme k závěru, že kniha neobsahuje pouze půhony a předvolání k soudu, ale skládá se i ze zápisů týkajících se správy města a vinic. Jedná se tedy o smíšený pramen.

Diplomová práce je určena pro badatele, kteří se budou zabývat historií města nebo městskou správou, případně konkrétně půhonným knihám. Tento typ knih v městském prostředí by si jistě zasloužil větší badatelský zájem i v ostatních městech. Na tuto práci by též mohl navázat výzkum dalších chrudimských knih, které se doposud většímu badatelskému zájmu také netěšily.

Seznam obrázků

Obr. 1 Willenbergova veduta města Chrudim vytvořená kolem roku 1600, s. 15.

Obr. 2 Veduta Chrudimi, pohled ze severozápadu (Český graduál literátů chrudimských z doby kolem roku 1570), s. 16.

Obr. 3 Plánek náměstí města Chrudim se současnými čísly popisnými, s. 18.

Obr. 4 Ukázka zápisu písaře A, s. 42.

Obr. 5 Ukázka zápisu písaře B, s. 43.

Obr. 6 Ukázka zápisu písaře C, s. 44.

Obr. 7 Ukázka zápisu písaře D, s. 45.

Obr. 8 Ukázka zápisu písaře E, s. 46

Obr. 9 Ukázka zápisu písaře F, s. 46.

Obr. 10 Ukázka zápisu písaře G, s. 47.

Seznam tabulek

Tab. 1 Pozemkový majetek Chrudimi zapsaný v pamětní rudé knize dne 29. března 1629, s. 21–22.

Tab. 2 Obnovení městské rady v knize půhonné 1625–1634, s. 26–28.

Tab. 3 Obnovení úřadu městských rychtářů v knize půhonné 1625–1634, s. 29–30.

Tab. 4 Seznam složených přísah městských písařů v letech 1595 až 1630 v knize trhové zelené, s. 31–32.

Tab. 5 Množství zápisů v knize půhonné v letech 1626–1627 rozdělených do kategorií v jednotlivých úředních dnech, s. 56–60.

Tab. 6 Množství zápisů v knize půhonné z let 1625–1634 v období úřadování jednotlivých městských rad, s. 62.

Seznam grafů

Graf 1 Množství zápisů v jednotlivých kategoriích v knize půhonné z let 1625–1634, s. 63.

Graf 2 Množství zápisů v jednotlivých obdobích volení městské rady v knize půhonné z let 1625–1634, s. 63.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny nevydané

Archiv Národního muzea, f. Topografická sbírka F, Chrudim, list z 16. 10. 1614.

NA, f. Apelační soud, Ortelní manuály 1548, inv. č. 102.

Národní knihovna ČR, Artikulové sněmu království českého 1628, signatura 54.C.152 (1628).

Regionální muzeum v Chrudimi, Český graduál, inv. č. 12579.

SOA Zámorsk, SOkA Chrudim, AMCh:

Knihy kupcov a prodávajících gruntů poddaných k špitálům při městě Chrudimí náležitých 1551–1636, inv. č. 370, kn. č. 162.

Liber contractuum flavus 1644–1719, inv. č. 376, kn. č. 168.

Liber contractuum ruber 1607–1643, inv. č. 375, kn. č. 167.

Liber contractuum violaceus 1680–1720, inv. č. 377, kn. č. 169.

Liber contractuum viridis 1585–1640, inv. č. 374, kn. č. 166.

Liber donationum nuptialium novus viridis 1589–1836, inv. č. 379, kn. č. 171.

Liber memorabilium 1579–1662, inv. č. 373, kn. č. 165.

Liber orphanorum 1505–1637, inv. č. 368, kn. č. 160.

Liber testamentorum 1505–1614, inv. č. 367, kn. č. 159.

Liber testamentorum 1612–1760, inv. č. 380, kn. č. 172.

Liber transactionum 1618–1710, inv. č. 381, kn. č. 173.

Liber vinitorum 1554–1652, inv. č. 371, kn. č. 153.

Manual consularis 1634–1642, inv. č. 334, kn. č. 126.

Pamětní kniha rudá 1628–1775, inv. č. 333, kn. č. 125.

Radní manuál 1625–1634, inv. č. 339, kn. č. 131.

SOA Praha, SOkA Kolín, f. AM Kouřim:

Knihy citací 1585–1596, inv. č. 258, kn. č. 253

Knihy citací 1627–1631, inv. č. 259, kn. č. 254

Knihy citací 1637–1654, inv. č. 260, kn. č. 255.

Prameny vydané

Vincenc BRANDL (ed.), *Libri citationum et sententarium seu, knihy půhonné a nálezové*, Brno 1872–1911.

František DVORSKÝ – Josef EMLER (edd.), *Nejstarší zbytky desk zemských půhonných*, Praha 1868.

Josef EMLER (ed.), *Pozůstatky desk zemských Království českého v roce 1541 pohořelých*, sv. I., Praha 1870, sv. II., Praha 1872.

Petr CHLUMECKÝ – Jan CHYTIL – Karl DEMUTH – Adolf R. WOLKSKRON (edd.), *Die Landtafel des Markgrafthumes Mähren*, Brno 1856.

Tomáš KALINA – Miroslav ROHLÍK – František MATĚJEK (edd.), *Moravské desky zemské*, Brno 1948–1953.

Karel LÁBLER (ed.), *Listář královského věnného města Chrudimi*, Chrudim 1900.

Václav LÍVA (ed.), *Prameny k dějinám třicetileté války, regesta k fondu Militare Archivu ministerstva vnitra ČSR*, sv. 3, Praha 1951, sv. 4, Praha 1953.

Karel MALÝ a kol. (edd.), *Práva městská Království českého, edice s komentářem*, Praha 2013.

Renata RŮŽIČKOVÁ (ed.), *Tzv. Liber sententiarum ab anno 1555, edice pramene*, Chrudim 1996.

Archivní pomůcky

Zuzana MIŠKOVSKÁ, *Archiv města Kouřim 1405–1945, Inventář, I. díl*, Kolín 2000.

Marie NATYSOVÁ – Helena MATOUŠKOVÁ – Lada KOUPILOVÁ, *Městský úřad Chrudim, Inventář, 1372–1787*, Chrudim 1963.

Literatura

Tomáš Václav BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618*, část II., Praha 1883.

TÝŽ, *Reformace katolická, neboli, obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské*, Praha 1892.

Zdeněk BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů, erby a podobizny mecenášů a tvůrců iluminovaných církevních zpěvníků ze šestnáctého a počátku sedmnáctého století*, Hradec Králové 2005.

Antonín BLAŽEK, *Obrázky kulturní a historické*, Chrudim 1937.

Jiří ČAREK – Bořivoj LŮŽEK, *Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách*, SAP 18, 1968, s. 452–477.

Jiří ČAREK a kol., *Městské a jiné úřední knihy Archivu hlavního města Prahy*, Praha 1956.

Michal DRAGON, *Středověké rukopisy v českých zemích, handbušek kodikologa*, Praha 2018.

Marek ĎURČANSKÝ, *Česká města a jejich správa za třicetileté války: zemský a lokální kontext*, Praha 2013.

Čeněk FLORIÁN, *Spory města Chrudim v 2. polovici 17. století*, Chrudim 1930.

Jan FROLÍK – Jan MUSIL – David RICHTER – Jan VOJTÍŠEK, *Chrudim v době Karla IV.*, Chrudim 2016.

Jan FROLÍK, *Chrudim českých královen*, Chrudim 2002.

Jan FROLÍK – Jiří SIGL, *Chrudim v pravěku a středověku, Obrázky každodenního života*, Chrudim 1998.

Václav HANUS a kol., *Chrudimsko a Nasavrcko: prehistorie a historie obcí na Chrudimsku*, díl IV., Chrudim 1926.

Antonín TRUHLÁŘ – Karel HRDINA – Josef HEJNIC – Jan MARTÍNEK, *Rukověť humanistického básnictví V Čechách a na Moravě od konce 15. do počátku 17. století*, sv. 1., Praha 1966.

Jiří CHARVÁT, *Stará Chrudim, vlastivědné vyprávění o minulosti českého města*, Chrudim 1991.

Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2005.

Josef JUNGSMANN, *Česko-německý slovník*, sv. 1, Praha 1835.

Karel KIBIC, *Historické radnice*, Praha 1988.

Jan KILIÁN, *Filip Fabricius z Rosenfeldu a Hohenffalu: život, rod a dílo defenestrovaného sekretáře*, České Budějovice 2005.

Pavel KOBETIČ, *Osobnosti Chrudimska*, Chrudim 2002.

Pavel KOBETIČ – Tomáš PAVLÍK – Ivo ŠULC a kol., *Chrudim vlastivědná encyklopedie*, Praha 2005.

Roman KOLEK – Marek ĎURČANSKÝ, *Radní manuál Pavla Ježdíka 1639–1654*, Praha 2016.

Karel LÁBLER, *Písaři při obci chrudimské od r. 1439 až do r. 1664*, Časopis Musea Království českého (Časopis Národního muzea) 1897, roč. 71, s. 544–547.

Karel MALÝ a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 2010.

Jan MUSIL, *Středověké opevnění města Chrudimi*, in: Chrudimský vlastivědný sborník, Chrudim 2005.

Jan MUSIL – Petr NETOLICKÝ – Michal PREUSZ, *Obraz událostí třicetileté války na Chrudimsku, korelace archeologický a historických pramenů*, AH 43, 2018, s. 281–309.

Lenka NOVOTNÁ, *Příspěvek k dějinám Chrudimi za třicetileté války – léta 1639–1648*, bakalářská práce na Ústavu historických věd UPa, Pardubice 2013.

David NOVOTNÝ, *Královští rychtáři ve věnných městech v předbělohorském období na příkladu Chrudimi, Vysokého Mýta a Poličky*, *Paginae historiae* 16, 2008, s. 49–101.

Rostislav NOVÝ, *Městská diplomatika v Čechách a na Moravě do poč. 16. stol.*, in: *Česká diplomatika do roku 1848*, edd. Jindřich ŠEBÁNEK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Zdeněk FIALA, Praha 1984.

Bartoloměj PAPROCKÝ Z HLAHOL, *Diadochos, id est successio, jinak posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech třech stavův slavného Království českého, to jest panského, rytířského a městského*, díl III. a IV., Praha 1602.

Tomáš PAVLÍK, *Církev v Chrudimi*, Chrudim 2001.

Ferdinand POCHOBRADSKÝ – Jaroslav ADÁMEK, *Stará Chrudim*, Chrudim 1932.

Josef POLIŠENSKÝ, *Třicetiletá válka a český národ*, Praha 1960.

Tereza PROKEŠOVÁ, *Třicetiletá válka v královském věnném městě Chrudimi: dějiny města do prvního švédského vpádu v roce 1639*, bakalářská práce na Katedře historických věd UPa, Pardubice 2007.

František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547 až 1783*, in: *Sborník k příspěvkům hlavního města Prahy*, svazek 6, Praha 1930.

Antonín RYBIČKA, *O erbovních a patricijských rodinách v XV. až XVII. století v městě Chrudimi usedlých*, Praha 1883.

Eva SEMOTANOVÁ – Robert ŠIMŮNEK a kol., *Historický atlas měst České republiky: Chrudim*, sv. 13, Praha 2003.

Ivan SLEJŠKA, *...z historie města Chrudimě*, Chrudim 1998.

Ludmila SULITKOVÁ, *Vývoj městských knih v Brně ve středověku*, Praha 2004.

Ivan ŠŤOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.–20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

Ivo ŠULC, *Chrudim*, Praha 2010.

TÝŽ, *Pamětní kniha rudá, nejstarší kronika města Chrudimi*, Chrudimské vlastivědné listy 5, 2008, s 2–4.

Václav VOJTÍŠEK, *Manuály radní Nového Města pražského z let 1548-1553*, Časopis společnosti přátel 18, 1910, s. 87–99.

TÝŽ, *O studiu městských knih českých*, Věstník České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 24, 1915.

Jana VOJTÍŠKOVÁ, *Městští zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku (případová studie z předbělohorského „Hradce nad Labem“)*, SAP 65, 2015, s. 388–460.

Jana VOJTÍŠKOVÁ – Vít ŠEBESTA, *(Králové)hradecké městské kanceláře do roku 1620*, Hradec Králové – Ústí nad Orlicí 2013.

Zikmund WINTER, *Kulturní obraz českých měst - život veřejný v XV. a XVI. věku*, část II., Praha 1892.

Šárka ZAZVONILOVÁ, *Radní manuál města Kouřimi z let 1636–1640*, diplomová práce na KPVHA FF UHK, Hradec Králové 2016.

Internetové zdroje:

Databáze Piccard online: <https://www.piccard-online.de>.

Vokabulář webový: <https://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>.

JMENNÝ A MÍSTNÍ REJSTŘÍK

A

Adolf, Gustav.....	26
Anna, dcera po n. Martinu Dejmkovi	47
Anna, dcera Samuela Kuchyňky.....	44
Anna, vdova po n. Janovi Němečkovi	45
Anna, vdova po Samuelovi Hradeckým	45
Appiani, Matyáš.....	24, 25

B

Batík, Tomáš.....	53
Bavorská, Žofie.....	13
Bechyně z Lažan, Abraham	52
Bílek Kořimský, Václav 19, 20, 22, 24, 25, 27, 31, 52	
Bílek z Bílenberku, Jiří	24
Blatnický, Martin	28, 29, 30, 57
Bohdanecký, Kryštof Matouš ...	29, 30, 32
Bohdanecký, Melichar Matheus	34
Bochauf, Adam	29, 30, 54
Bochauf, Václav.....	52
Boleslav II.....	12
Boleslavský, Jiří.....	21, 28, 29, 30, 57
Brikcí, Jan	56
Břetislav	12
<i>Břevnovský klášter</i>	12

Buquoy, Karel Bonaventura	26

C

Codicillus z Tulechova, Jakub.....	16
z Curiers, František.....	56
Cvek, Jan	57

Č

Čermák, Daniel.....	26, 28
Černín z Chudenic, Heřman	22
Červenka, Jakub	54
Čichovský, Jiří František	25

D

<i>Danneberg</i>	42
z Dobřenic, Jindřich	26
Dorota, dcera Kryštofa Soukeníka ..	16
Dostál, Jan	53
Doubek, Jan	29, 57
Dvorský, Martin	53
Dvořáček, Jakub	54

E

Ešín, Daniel	29, 30

F

Fabricius z Rosenfeldu a Hohenfallu, Filip.....	27, 28, 55, 75
Falcký, Fridrich	22, 30
Felix, Tobiáš.....	28
Franc z Libic, Václav	14

H

Habsburský, Albrecht I.	13
Habsburský, Ferdinand I.	14, 19
Habsburský, Ferdinand II.	22, 23
Habsburský, Fridrich	13
Habsburský, Matyáš.....	16
Habsburský, Rudolf II.....	16
Hájek, Jan.....	29, 55
Hause, Václav	28
Hes, Jiří	21
Hodam, Jakub	15
Hok, Václav	52
Hora, Jan	28, 66
<i>Hradec Králové</i>	12
<i>Hrbokov</i>	15
<i>Hůra</i>	22
Hytl, Jiří	54

Ch

<i>Chrbokovský dvůr</i>	22
<i>Chrudim</i>	5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 40, 41, 50, 72, 73, 74, 75, 76

J

Jagellonský, Vladislav II.....	14
Jan, písař	15
Janovský, Aleš	15
Janovský, Ondřej	29, 30, 57
<i>Jaroměř</i>	12
Juliš, Jan.....	30

K

Kalak, Jan	52
Kalenda, Melichar	28
Karel IV.	12, 13
Kašpar, Jan	29
Kateřina, dcera po n. Pavlovi Duškovi	49
Kautek, Daniel.....	57
Klatovský, Samuel Fontin	22, 41
<i>Kočí</i>	13, 15, 22, 23, 36
<i>Kočice</i>	13, 15, 22
z Kolovrat, Vilém	26
Kolovratník, Bohuslav.....	52
Komínek, Jan.....	34, 41, 47, 50, 67
Konečný, Petr a Vít	56
Korutanský, Jindřich	13
<i>Kostnice</i>	22
<i>Kouřim</i>	10, 39, 40, 43, 72, 73
Králíček, Matěj.....	54
Kroupa, Václav.....	33
Kryšpín ze Stradavy, Václav	19, 27, 30, 34, 36, 46, 49, 50, 52, 55, 67
Kubšová, Kateřina	52
Kučera, Matěj	52
Kuchyňka, Samuel.....	28, 41, 44
Kunšterer, Jan.....	52
<i>Kutná Hora</i>	24, 25

L

Lagarin, Samuel	27, 28, 29, 30, 34, 36, 41, 46, 63
Lev, Petr	57

z Lichtenštějna, Karel	22
Louka, Václav	34

M

Magelli ze Sobiška, Václav	22
Malíř, Matouš.....	29, 57
Mandl, Jakub.....	53
Mandl, Jan.....	31, 32, 55
Marhoun, Jiří.....	19, 29, 30, 57
Mariana, dcera Jiříka Budínského ..	45, 52
Mečír, Jan.....	28, 54
Michna z Vacínova, Pavel	27
Mníšek, Jan	52
Mydlář, Jan	29, 30, 31, 32

N

Nedvěd, Daniel	33
Nizovský, Jiří.....	28, 52
Norek, Václav	29
Novopacký, Šebestián František.....	24
Nygrin, Václav.....	28, 29, 30, 31, 32

O

Ostravský, Jiří.....	30

P

Paleček, Jan.....	53
Páral, Jan.....	53
Pardubský, Pavel.....	57
Pátek, Jan	28
Pátková, Dorota	54
Písecký, Václav.....	34

Pivnička, Samuel	30, 34, 50
Pivničková, Anna	54
<i>Podhůra</i>	15
<i>Pohled</i>	22, 23, 24
Polický, Daniel	33, 34, 48, 67
<i>Polička</i>	9, 12, 76
<i>Pomberk</i>	22
Pomořanská, Alžběta.....	13
<i>Pouchobradský</i>	22
<i>Pouchobradský dvůr</i>	23
<i>Praha</i>	16, 19, 20, 27, 28, 31, 35, 41, 51, 56
Procházka, Jan	28, 29, 30, 31
Prušek, Jindřich	56
Přemysl Otakar II.	12
Přemyslovna, Eliška	13
Přibík z Otoslavic, Jan mladší	10
Příchovský z Příchovic, Petr Jiří	28
Pštros, Václav	53
<i>Pumberky</i>	32

R

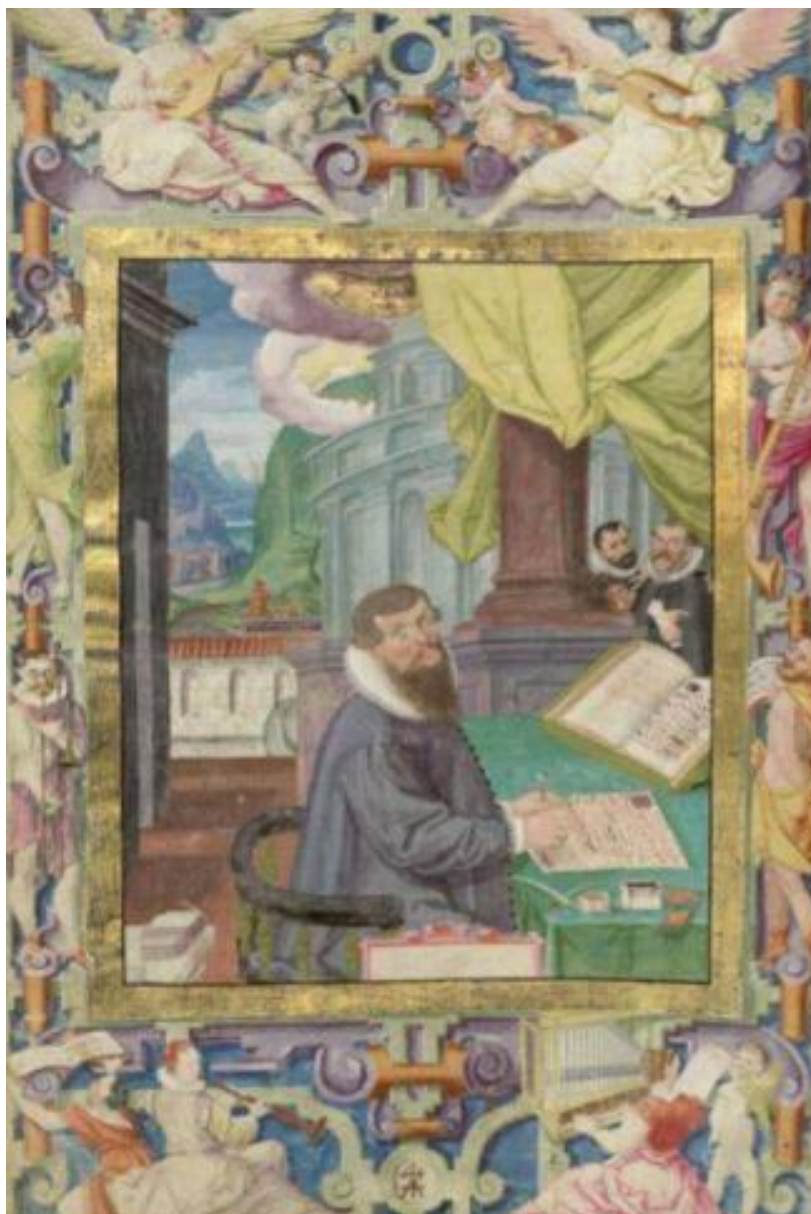
Radouš, Matouš	17, 19, 29, 30
Rakovnický, Jakub	52
Rebl, Lorenc	29
Rejčka, Eliška.....	12, 13
Riesenburgský z Janovic, Adam.....	22
Rothanzl, Pavel.....	53
Roubínek, Vavřinec.....	66
Roudnický, Jiří Oeconomus	24
Rybová, Maruše.....	54
Rychnovský, Jan.....	29

Ř	T
Řemeslo, Václav 54	Teplý, Jan 52
S	Teufl, Wolf Mates 24
z Schönfeldu, Hertvík 16	Thadeus, Theodor 28, 29, 30, 53
Skřivánek, Martin 57	z Tiefenbachu, Rudolf 26
<i>Skřivánky</i> 32	Tichý, Jan 57
Skuhrovský ze Skuhrova, Kryštof ... 14	Tichý, Vít 33
<i>Slatiňany</i> 14	Toch, Matěj 52
Slavonický, Joachym 30, 52	<i>Topol</i> 13, 15, 22, 23
Slavonický, Matěj 28	Tortenson, Lennart 26
Sokol, Jiří 28	Tuguryn, Duchoslav 33
Solnický řečený Mastik, Jan 29, 30, 31, 32, 33, 45, 49, 52, 54, 67	Tuguryn, Viktorín 21, 29, 30, 31
Soukeník, Kryštof 16	V
Srbek, Petr 33	Václav II. 12
<i>Stameczendorf</i> 13	Václav IV. 13
Střechovecius Pelhřimovský, Jakub 34, 49, 50, 55, 67	Vágner Štefan 10
Suchánek, Jiří 29, 30	Varadin, Samuel 53
Svoboda řečený Marhoun, Václav .. 33, 52	Verder, Jan 26
Š	<i>Vestec</i> 15, 22, 23, 24
Šárovec, Zikmund 14	<i>Vlčí hory</i> 32
Šebestián, Daniel 30, 32	<i>Vlčnov</i> 15, 21, 22, 23, 36
Šebestiánides, Jan 29, 30, 31	Vodňanský, Jan 33
Šelakovský, Jan 27, 28, 29, 30, 32	Vojner, Štefan 28
Šinklin, Urban 52	<i>Vokrouhlik</i> 22
Šmidych, Michal 53	Vomáčka, Jan 54, 57
Štika, Šimon 28, 29, 30, 57	<i>Vysoké Mýto</i> 9, 12, 76
	Z
	Zahrádková, Dorota 55
	Zelenka, Martin . 28, 29, 30, 33, 52, 57
	Zídek, Václav 52

Zich, Jan.....	29	Zytkonides Poděbradský, Jan... 34, 44,	
Zich, Vojtěch	28, 57	50	
Zmrzlík, Jan	52		Ž
Zoubek, Jan.....	28	Žižka, Jan.....	13

Obrazová a tabelární příloha

1. Portrét Matyáše Litoměřického, Matouše Radouše (stojícího nejbliže u sloupu) a Jiřího Rychnovského²⁸⁴

---

²⁸⁴ Z. BLÁHA, *Osobnosti královéhradeckých kancionálů*, s. 80.

Z vnitřního města	Michal Šmidych, Jan Zytkonides, Jan Pátek, Daniel Ešin, Václav Slon, Václav House, Tomáš Šerý, Pavel Horský, Stefan Vágner, Anna Hradecká, Daniel Sperat, David Srn, Jiří Křepelka, Vojtěch Zich, Mikuláš Dreylink, Jan Polický, Matěj Dražkovský, Mikuláš Kadiberka, Jakub Spurný, Jan Mastík, Jan Kůle, Daniel Trnka, Kryštof Widmon, Jan Komínek, Václav Vaníček, Jan Hodina, Matěj Slavonický, Jan Zoubek, Šťastný Žitavský, Tobiáš Felix, Jan Hora, Jan Mečír, Ambrož Laurýn, Matouš Traptík
Z předměstí	Adam Jabloňka, Matěj Cihlář, Matěj Králíček, Jan Svoboda, Jiří Čapek, Lukáš Bednář, Fridrich Hermon, Jan Březina, Salomena Sokolová, Václav Šprech, Jan Tlamka, Mikuláš Táborský, Jakub Králíček, Šimon Slavík, Jan Sykař, Václav Vinař, Václav Vrabský, bratři Matěj a Pavel Radoušové, Havel Bydžovský, Václav Oliva, Tomáš Bohdanecký, Jan Rychnovský, Ondřej Milner, Václav Tichý, Jan Pelikán, Jan Pleskač, Jakub Biza, Jan Turek, Matěj Žundalek, Matěj Česal, Jan Sekera, Jan Jedlička, Václav Podvala, Václav Konvalinka, Jiřík Pučalka, Jan Hlaváček, Řehoř Bucháček, Petr Drajer, Jan Šumpele, Jiří Volešnický, Matěj Hradištský, Viktorín Šust, Martin Prokúpek, Pavel Karban, Václav Sítař, Václav Šatal, Voršila Javůrková, Valentýn Huma, Jan Trousil, Lukáš Opotský, Tobiáš Batík, Pavel Petržilka, Jan Kurda, Karel Bouček, Jan Chrudimský, Jan Cihlář, Vavřinec Vrchol, Kateřina Jedličková, Jiří Laňský, Šimon Chlumecký, Pavel Nojem, Tobiáš Cuřidlo, Beneš Jaich, Václav Solnický, Jan Svoboda, Kateřina Kabová, Martin Kolář, Jiří Vorlický, Eliáš Kolář, Matouš Solnický, Fridrich Těšínský, Řehoř Čechtický, Matěj Komínek, Václav Holík, Jiří Pajer, Václav Řemeslo, Voršila Vlachová, Kryštof Křest'ánek, Pavel Pečenka, Václav Mareš, Jan Plička, Mikuláš Doležal, Jiří Hájek, Jan Sedláček, Šimon Dušek, Jakub Dvořáček, Petr Srbek, Jiří Hes, Daniel

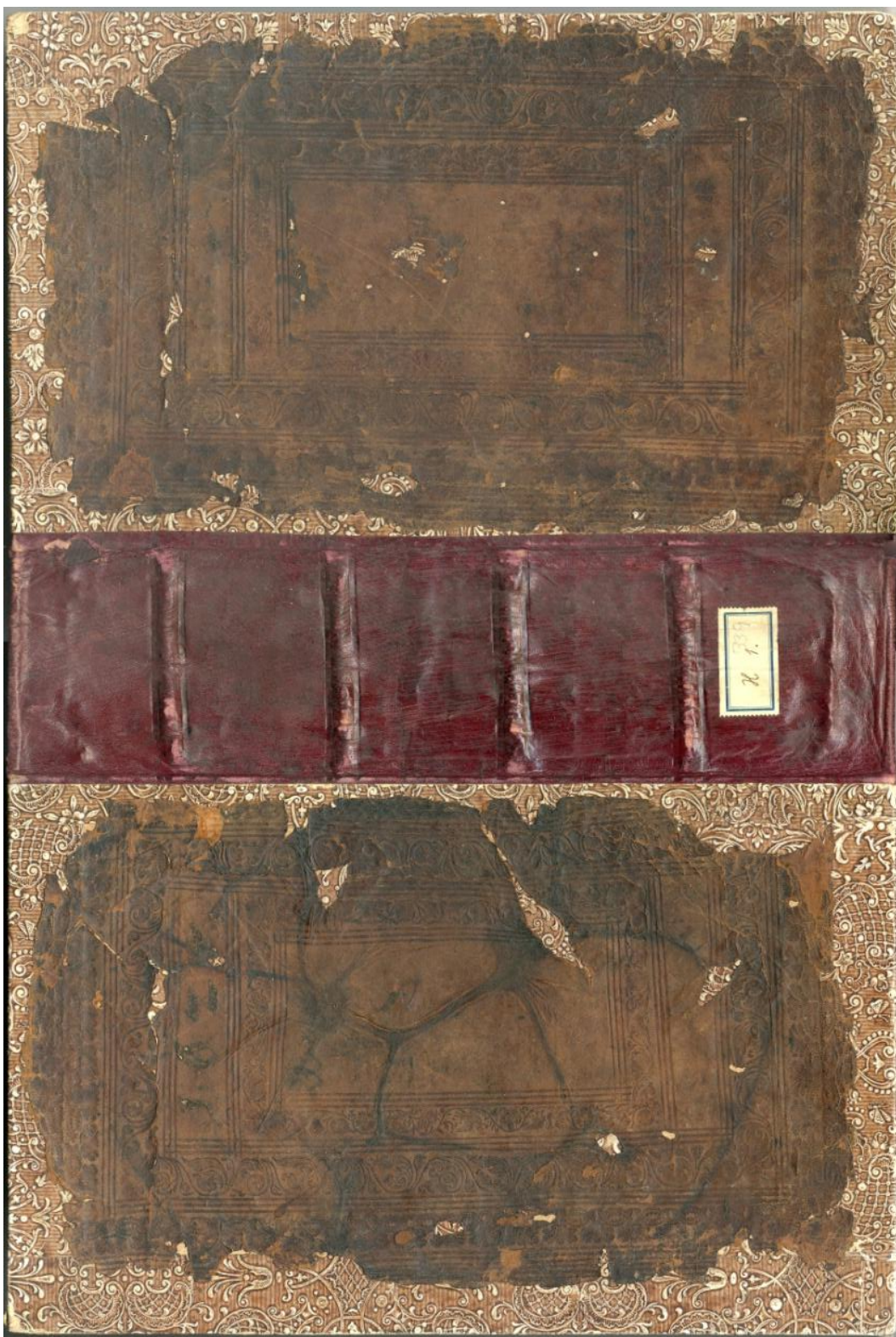
	Srbek Dorota Pátková, Matěj Zužka, Václav Dušek, Václav Mlynář, Martin Procházka, Zachariáš Kubata, Jakub Malý, Jan Vinař, Jan Tichý, Jan Dreylink, Mandalena Pilařka, Pavel Procházka, Matouš Hakl, vdova Deynožková, Václav Prskáček, Dorota Holubka, Jiří Holub, Adam Vrána, Jiří Dušek, Jan Koníček, Mandalena Jirková, Jan Tuzek, Matěj Vokounek, Ondřej Ondráček, Adam Vlčák, Jan Kučera, Jakub Pokorný, Jiří Doubrava, Jan Zmrzlík, Pavel Sedlák, Samuel Kozarek

2. Seznam osob, které se rozhodly z Chrudimi emigrovat z důvodu odmítnutí přestoupení na katolickou víru dle zprávy rychtáře Václava Bílka Kořimského české komoře ze dne 5. května 1626²⁸⁵

---

²⁸⁵ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*, s. 1092–1095.

3. Vazba tzv. radního manuálu z let 1625–1634²⁸⁶

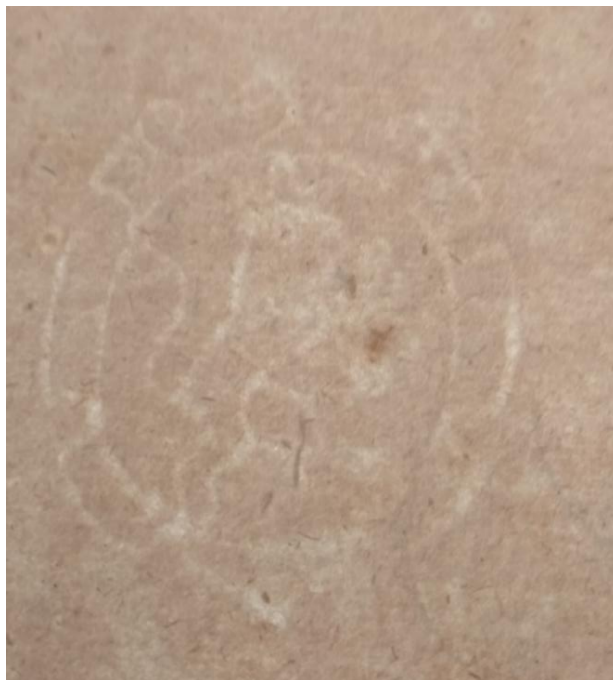
²⁸⁶ AMCh, Radní manuál, vazba knihy.

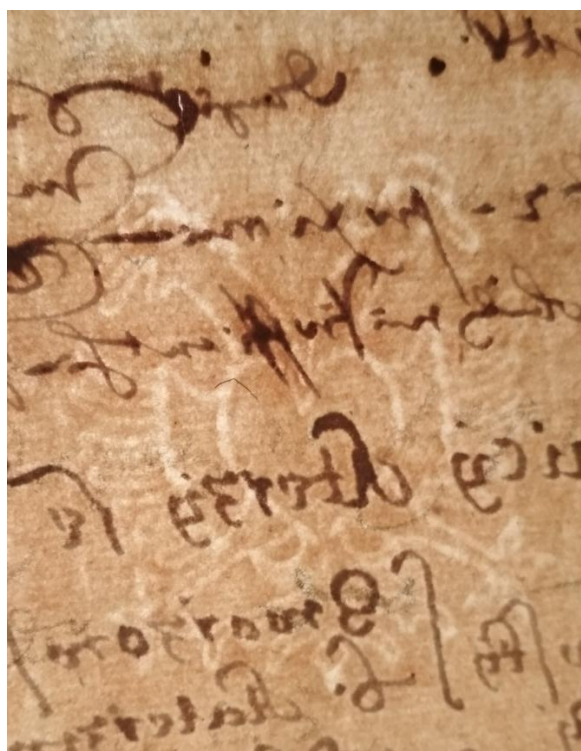

4. Ukázka z knihy pŕhonné z let 1625–1634, obnovení městské rady z 30. dubna 1625²⁸⁷

²⁸⁷ AMCh, Radní manuál, fol. 4r.

5. Filigrán lva ve skoku umístěného v kartuši²⁸⁸

6. Filigrán orla²⁸⁹

---

²⁸⁸ AMCh, Radní manuál, fol. 1.

²⁸⁹ AMCh, Radní manuál, fol. 378.